Numai în strînsă legătură cu poporul, cu tradiţiile sale înaintate arta va fi în slujba poporului, a progresului, va servi victoria socialismului şi comunismului!

NICOLAE CEAUŞESCU

Proletari din toate ţările, uniţi-vă!

nr. 5, mai 1986
(anul XCII, nr. 1197)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTĂ LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAŞI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

„conştiinţa revoluţionară a poporului nostru"

Am sărbătorit din inimă, cu simţămîntul că celebrăm luminoase, ardente momente ale milenarei noastre istorii, 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român. Născut în viltoarea evenimentelor de după primul război mondial, continuator al unuia din primele partide muncitoreşti din lume, al P.S.D.M.R., înfiinţat în 1893, Partidul Comunist Român şi-a propus şi a reuşit să fie, cum a subliniat pregnant tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, în cuvîntarea rostită la Adunarea solemnă de la 8 mai 1986, *„conştiinţa revoluţionară a poporului nostru"*. El s-a identificat cu cele mai înaintate aspiraţii ale poporului şi ţării, a militat în condiţiile grele ale ilegalităţii pentru apărarea libertăţii şi demnităţii umane, pentru independenţa ţării, a acţionat ferm împotriva fascismului şi războiului. Partidul comuniştilor români n-a pregetat o clipă să acţioneze, cu vizionarismul de care era impregnat programul său, pentru zidirea unei lumi noi şi crearea pe pămîntul românesc a societăţii fără clase, a comunismului.

Augustul 23 din 1944, Revoluţia de eliberare naţională şi socială, antifascistă şi antiimperialistă, condusă de Partidul Comunist, tumultuoasele etape ce au urmat, succedîndu-se cu rapiditate, în perioada 1944—1986, cînd partidul a preluat cîrma ţării, înfăptuind cutezător proiectul de nouă societate pe pămîntul românesc, au demonstrat capacitatea comuniştilor români de a găsi soluţii viabile, originale, problemelor construcţiei socialismului în România.

„Acum cînd sărbătorim 65 de ani de activitate a Partidului Comunist Român, arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Adunarea solemnă din 8 mai 1986, *putem afirma, cu îndreptăţită mîndrie, că partidul nostru şi-a îndeplinit şi-şi îndeplineşte cu cinste misiunea istorică de a conduce întreaga naţiune pe drumul făuririi socialismului şi comunismului, a bunăstării şi fericirii"*.

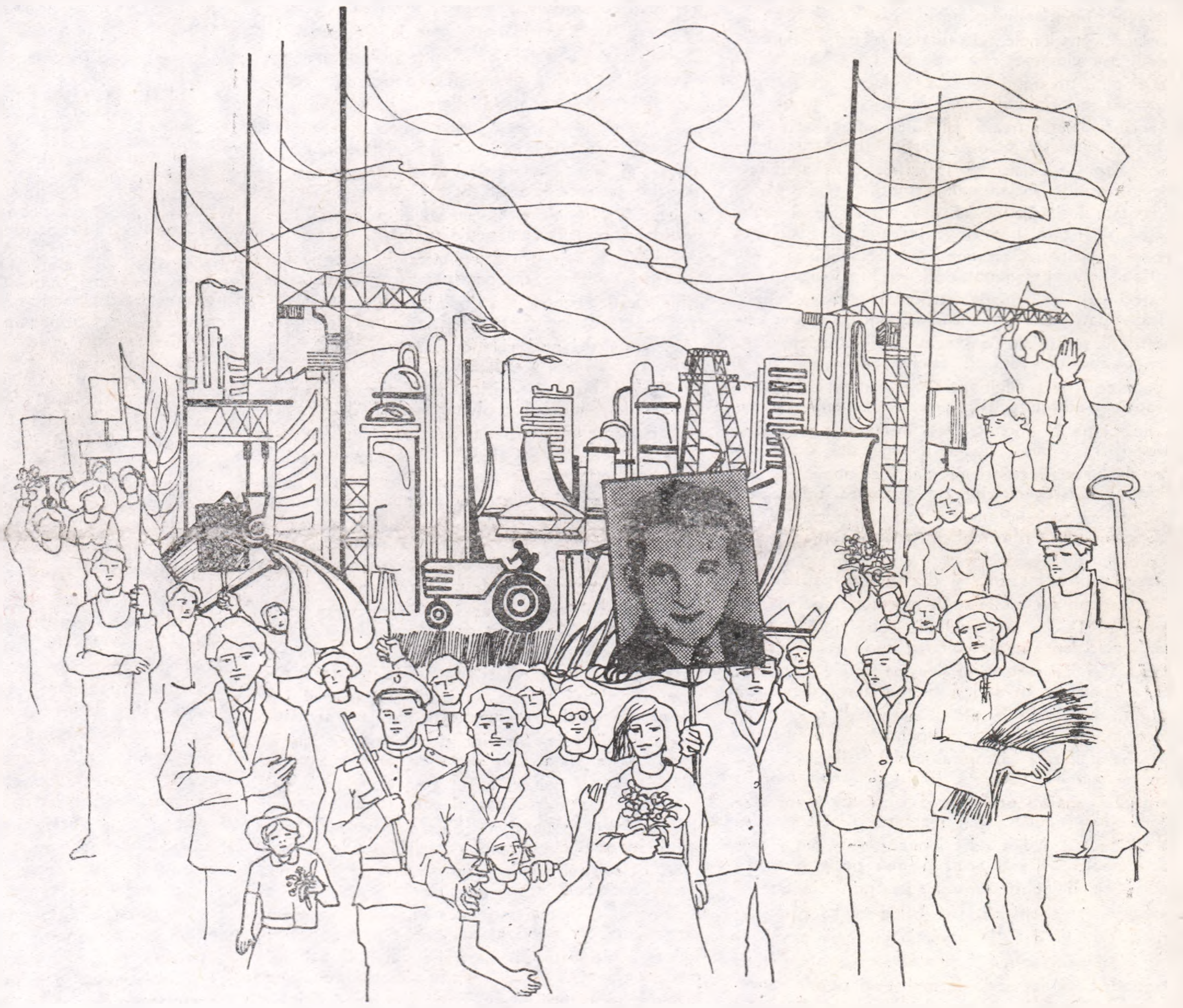
Acest glorios drum de luptă, deloc uşor şi lin, dar mereu ascendent, a fost posibil să fie străbătut prin păstrarea unui spirit revoluţionar tînăr, viguros, în continuă ofensivă. Tocmai de aceasta secretarul general al partidului ne-a îndemnat patetic de la înalta tribună a Adunării solemne să fim şi să rămînem revoluţionari. În condiţiile prezentului, ale viitorului, spiritul revoluţionar al comuniştilor, al tuturor oamenilor muncii, trebuie să se manifeste cu tărie în opera de construcţie a noii societăţi, de înfăptuire a obiectivelor etapei pe care o traversăm în dezvoltarea patriei, cînd ne-am propus să atingem, pînă în 1990, nivelul de ţară mediu dezvoltată, iar în anul 2000 să devenim o ţară socialistă multilateral dezvoltată. Îndeplinirea acestor îndrăzneţe planuri solicită, cum spunea cu înväpăiată metaforă poetul „Luptei cu inerţia", Nicolae Labiş, să „trăim în miezul unui ev aprins / şi-i dăm a însufleţirii noastre vamă". Trebuie, aşadar, să ne înzecim eforturile, să şlefuim diamantul gîndirii, să accentuăm elementele calitative ale dezvoltării noastre. Combustiile sufleteşti şi de gîndire să fie, deci, incandescente.

Tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretarul general al partidului, preşedintele Republicii, ne-a cerut, ca de atîtea ori, şi în acest mai sărbătoresc, să ne dăruim întreaga fiinţă propăşirii patriei, să fim cu adevărat revoluţionari. *„Am subliniat în mai multe rînduri, necesitatea de a acţiona ca revoluţionari, pentru că este necesar să înţelegem că nu ne putem mulţumi numai cu vorbe, că numai declaraţiile şi lozincile nu au nici un fel de importanţă dacă nu trecem la realizarea în viaţă a hotărîrilor partidului, a revoluţiei tehnico-ştiinţifice, dacă nu acţionăm în viaţă ca adevăraţi comunişti şi revoluţionari"*.

Este definit în aceste cuvinte profilul omului nou al societăţii, cu o conştiinţă avansată, lucrînd cu ardoare şi spirit de sacrificiu pentru binele ţării, care este, în condiţiile noii societăţi, şi binele său. Formarea acestui om nou este domeniul cel mai gingaş şi important de acţiune comunistă, în care s-au dobîndit mari succese, dar în care rămîn încă multe de făcut. În dăltuirea noului chip al omului societăţii noastre un rol de seamă revine, cum s-a reliefat din nou şi în cuvîntarea de la 8 mai 1986, literaturii, scriitorilor. Prin multe din operele lor, care au îmbogăţit patrimoniul culturii naţionale, aceştia s-au dovedit la înălţimea misiunii lor. Climatul spiritual instaurat după Congresul al IX-lea al partidului, cînd şi literatura a reintrat în albia ei firească, este propice realizării unor opere încărcate de umanism revoluţionar, cultivînd încrederea în capacitatea prometeică a omului de a construi o lume mai bună pe planeta noastră. Alături de întregul nostru popor scriitorii îşi reafirmă în acest mai aniversar legămîntul lor fierbinte de a se consacra cu toate forţele creatoare dezvoltării patriei, edificării comunismului în România.

O participare afectivă, ce îşi are izvoarele în dragostea şi încrederea în partid, în puterea acestuia de a ne conduce pe piscurile înalte ale comunismului. Tinereţea partidului nostru, tinereţea revoluţionară a conducătorului său încercat, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, constituie garanţii ale izbînzilor noastre comuniste de azi şi de mîine.

C. L.

George Scutaru: „Biruitorul mai"

scriitorul şi pacea

Noţiunile din cadrul ramurilor dreptului naţional îşi amplifică conţinutul şi îşi precizează — *mutatis mutandis* — conturul în lumina principiilor suveranităţii, independenţei, egalităţii între state, neimixtiunii în afacerile interne ale altui stat, avantajului reciproc. Unui stat suveran, atît în cadrul regulilor comune acceptate, cît şi în acel al principiilor fundamentale unanim admise, nu i se pot impune obligaţii care, fără o manifestare expresă de voinţă din partea lui, i-ar restrînge exerciţiul suveranităţii depline, dăunînd astfel întregii comunităţi internaţionale. Numai statele, ca entităţi suverane, sunt creatoare şi totodată subiecte nemijlocite ale ordinei juridice internaţionale. Ele, şi nu o entitate suprastatală, pot fixa — printr-un *mutuus consensus* — coordonatele permanente ale acestei ordini, cu alte cuvinte normele juridice necesare coexistenţei paşnice şi active, baza juridică a dreptului şi relaţiilor internaţionale.

Datorită considerabilei expansiuni a relaţiilor internaţionale, atît în conţinut cît şi în formă — în urma unei permanente diversificări a societăţii umane, statele au trebuit — pentru salvgardarea intereselor lor comune, să cadă de acord asupra găsirii unei noi formule organizatorice, a unor noi cadre instituţionale, în care să-şi afle soluţia — adecvat şi fructuos prin negocieri, tratative, dialoguri — problemele vieţii internaţionale contemporane în ceea ce priveşte instituţia nou creată şi noua normă de drept, căreia să i se dea substanţa şi raţiunea de a exista, necesare reglementării paşnice în toate domeniile activităţii practice.

În cadrul perfecţionării expresiei politico-juridice a relaţiilor internaţionale contemporane, politica externă a ţării noastre este pătrunsă de spiritul concepţiei materialist-dialectice şi are drept sarcină esenţială asigurarea condiţiilor optime pentru realizarea de către poporul nostru a misiunii sale istorice de desăvîrşire a construcţiei societăţii socialiste şi comuniste.

Principiile dreptului internaţional avînd o importanţă considerabilă, neexistînd între ele un raport de subordonare, ci unul de interdependenţă şi de coordonare, se înţelege de ce principiul suveranităţii determină poziţia generală a statului în raporturile sale cu alte state şi împreună cu celelalte principii fundamentale indică conţinutul şi direcţia comportării statului în relaţiile externe.

Statul nostru a relevat şi relevă mereu necesitatea unor serioase preocupări pentru promovarea şi consolidarea legalităţii şi securităţii internaţionale, pentru rezolvarea oricărui conflict prin negocieri, fără întrebuinţarea forţei sau a ameninţării cu forţa, pentru respectarea Cartei O.N.U., în litera şi spiritul ei, considerîndu-se că garanţia păcii şi securităţii constă în adoptarea de către toate statele a unei asemenea atitudini principiale.

Scriitorul, ca orice cetăţean al Republicii noastre, ştie că politica externă românească se caracterizează în ansamblul ei prin realism ştiinţific şi umanism, prin înaltă principialitate şi dinamism, prin spirit de iniţiativă şi simţ al noului, prin respectarea tradiţiei şi o reală percepţie a valorilor perene.

În forul lui interior el este convins că, inter arma silent musae, cu cît armele sînt mai „eficace" şi mai „rapide" cu atît muzele tac mai înverşunat, şoaptele lor de revoltă abia auzindu-se în vacarmul general — războiul năruitor de vise şi iluzii, iar în era nucleară distructor al civilizaţiei umane la scară planetară.

El mai ştie că prestigiul politicii noastre externe, arată printre altele, „legătura ei organică cu cerinţele contemporaneităţii".

Om al cetăţii, fiinţă etică prin excelenţă, scriitorul urmăreşte corelarea dreptului cu morala, trecerea sferei normelor şi metodelor dreptului în sfera normelor şi metodelor morale de care este şi trebuie să fie pătrunsă opera sa.

Scriitorul doreşte un front al păcii, care să cuprindă întregul glob, întreaga umanitate.

Nicolae ŢAŢOMIR

agora

doctrina Ceaușescu

specificul național și forța morală a idealului comunist (III)

Partidul Comunist Român s-a afirmat, pe baza celor mai puternice tradiții progresiste și socialiste autohtone, încă de la făurirea sa, drept reprezentantul cel mai autorizat al intereselor celor ce muncesc, al organizării acestora în numele îndeplinirii misiunii lor istorice, sociale și naționale. „Realitatea, viața — judecătorul suprem —, remarca secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la recentul Congres al Uniunii Generale a Sindicatelor din România, demonstrează, cu puterea faptelor de netăgăduit, justețea politicii partidului nostru comunist, care se călăuzește în întreaga sa activitate de principiile socialismului științific, aplicînd cu fermitate legitățile obiective la condițiile și realitățile din țara noastră". Revendicările și lupta clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, a celorlalte pături înaintate ale vechii societăți, au intruchipat în acțiunile partidului întreaga semnificație patriotică, națională, privind păstrarea integrității teritoriale, a suveranității și independenței, a opoziției față de fascism, a organizării și conducerii, pe fondul unei largi concentrări democratice, a revoluției de eliberare națională și socială. După 23 August 1944, instaurarea prin faptele energice ale maselor a regimului democrat-popular, cucerirea intregii puteri economice și politice, lichidarea claselor exploatatoare, trecerea la înfăptuirea societății noi, a societății socialiste, au insemnat tot atîția pași în unirea clasei muncitoare cu țărănimea, cu toți cei ce muncesc fără preget pentru întărirea și dezvoltarea patriei.

Așa cum s-a subliniat în repetate rînduri, Congresul al IX-lea al partidului, deschizînd o epocă fără precedent în dezvoltarea social-economică a țării, vizibilă pentru oricine pe întreg cuprinsul ei, a inaugurat în același timp o largă deschidere și responsabilitate în planul activității teoretice și ideologice, a gîndirii social-politice. S-au instituit, pe baza fermă a socialismului științific și a materialismului dialectic și istoric, noi teze și orientări, analize profunde și curajoase asupra fenomenelor complexe din realitatea concret-istorică a țării noastre și a celei internaționale, un climat de dezbatere liberă, fondată însă pe promovarea adevăratului spirit creator, pe principialitate și obiectivitate științifică. Un dialog cu adevărat fecund, care să ducă la emulația eficientă a valorilor ideologice, teoretice, practice, nu poate rămîne la stadiul condamnării de multe ori pe cît de vehemente, pe atît de gratuite, a unor deformări dogmatice în domeniul spiritual îndeosebi ale trecutului, cît prin investiția de noi energii creatoare, mobilizatoare, apte să marcheze un fapt de progres palpabil. Progresarea și modernizarea întregii economii socialiste unitare, trecerea spre un stadiu superior de dezvoltare, au pus temelii trainice amplului program de perfecționare a întregii societăți, inclusiv în planul subiectiv de mare importanță. „Marxismul, spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Congresul al IX-lea, este o știință vie, care se îmbogățește necontenit, sintetizînd experiența istorică și concluziile dezvoltării sociale. Elaborînd această învățătură ale cărei adevăruri fundamentale sînt strălucit confirmate de viață, clasicii marxismului nu puteau să dea răspunsuri definitive tuturor problemelor pe care le-a ridicat evoluția ulterioară a societății". În toate documentele ulterioare ale partidului nostru s-au subliniat marile sarcini ce ne stau în față pentru dezvoltarea și modernizarea bazei tehnico-materiale, pentru perfecționarea relațiilor sociale, pentru o strînsă interdependență între munca ideologică, teoretică, spirituală și practica construcției unei vieți mai demne și mai bune într-o țară puternică și liberă.

Spiritul rațional, spiritul revoluționar în gîndire nu-l reprezintă pasivitatea față de problemele prezentului, evaziunea spre teme minore, vorbăria goală despre orice numai despre munca eroică a poporului nu, ci angajare conștientă, activă, în dialogul esențial dintre noi, natură și societate. Valorile autentice sînt definitoriu umanizate, adică trecute în sfera cunoașterii și practicii omenești. Metalul devine unealtă ori statuie, sunetul muzică ori zgomot, cuvîntul șoaptă neuitată ori bîiguială revoltătoare a unui străin de viața cetății. Umanitatea în raport cu natura și cu destinul ei mai presus de fatalitatea oarbă („Cheam-o pe zeița Atena, dar mișcă și brațele" !) înseamnă acțiune conștientă și conștientizată. Umanismul, ca afirmare a omului, presupune în mod necesar asumarea lumii prin făptuire și cunoaștere. Istoria umană, scria Marx, „nu este decît generarea omului prin muncă umană". Tot ceea ce se vede azi in România este rezultat al muncii, al efortului creator depus de un popor liber și conștient. Afirmînd, în ampla cuvîntare omagială de la 8 mai 1986, că spiritul revoluționar n-a încetat și nu va înceta niciodată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a demonstrat că numai societatea socialistă este aceea care asigură cu adevărat dreptul la muncă pentru toți fără nici o discriminare și dreptul de a folosi multilateral rezultatele muncii. Transformîndu-se în procesul muncii libere, omul este eroul fundamental al tuturor formelor creației artistice, este însăși libertatea de conștiință și de acțiune, este însuși viitorul ce-l dorim mai bun.

Iuliu MOLDOVEANU

erou al clasei muncitoare

Cu-n timp bogat în frumuseți și gînd
Ne-ngemănăm și mergem mai departe
Cu-al patriei înflăcărat avînt
Înscris în a partidului neasemuită carte,

Un mers în care noi ne-am înfrățit
Și munca-o altă demnitate are
Conduși de-al patriei nebiruit partid.
De un erou al clasei muncitoare.

Din împlinire-n împlinire am urcat
Istoria o scriem cu-o lumină
Ce-o poartă-n tîmple marele bărbat
Și-n inima-i doar de iubire plină.

Prin El ni-e drumul clar ca și o rază, —
Obstacole în calea noastră de-ntîlnim
La-ndemnul Lui, azi, gîndul ne cutează :
Doar pentru fericirea patriei trăim.

Dumitru **GRIGORAȘ**

de dragoste de țară

Ard clipele în noi, urcînd spre zenit
Cu un gînd mai sus la vîrsta amiezii
Păsările lumii absorb înălțimile
Și pămîntul e un cer de iarbă îndrăgostit.

Mai sus cu inima spre strigătul zărilor
Visurile roiesc îmbulzite-ntre frunți
La cîntecul frunzei, și la
ora îmbrățișărilor
Păunii au trecut dansînd peste munți.

Cu zodia dorului, contemplînd infinitul
Și-n muzica pădurii sub cer de primăvară
Baladele cresc întinerind cît e mitul
Dăruite în focul iubirii de țară.

Constantin **MANUȚA**

viața noastră

Simpozion omagial. La 6 mai a avut loc, la Casa presei din Iași, un simpozion omagial organizat de asociațiile de creatori și instituțiile de presă ieșene, în întîmpinarea gloriosului jubileu al Partidului Comunist Român. A participat tovarășul Alecu Floareș, secretar al Comitetului județean de partid. Au fost prezenți creatori, oameni de cultură, ziariști. În cadrul simpozionului au fost prezentate comunicările : „Dimensiuni ale culturii în Epoca Ceaușescu" (de către tovarășul Pavel Florea, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă), „Literatura și spiritul revoluționar" (Mircea Radu Iacoban, secretar al Asociației Scriitorilor din Iași), „Militantismul artei românești între istorie și contemporaneitate" (Dan Hatmanu, președintele Filialei Iași a U.A.P.), „Creația muzicală românească, exigențe, realizări și perspective" (Mihai Cozmei, muzicolog), „Congresul al IX-lea, moment de cotitură în afirmarea specificului național al culturii noastre" (Ion Țăranu, redactor șef al revistei „Cronica"), „Presa — militantă activă pentru înfăptuirea sarcinilor economico-sociale în etapa actuală" (Gheorghe Mihalache ,redactor șef al ziarului „Flacăra Iașului"). Participanții au adoptat, într-o atmosferă de puternică angajare, textul unei telegrame, adresate tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, în care, între altele, se spune : „Dînd expresie, împreună cu întregul popor, adeziunii noastre depline față de acțiunile energice și pline de înțelepciune, față de strălucitele dumneavoastră inițiative pe arena internațională ne exprimăm hotărîrea fermă de a contribui, prin creația noastră, la dezvoltarea conștiinței socialiste, revoluționare a oamenilor muncii, la cultivarea nobilelor idealuri ale patriotismului socialist și de a milita fără ostenire pentru transpunerea în viață, în mod exemplar, a politicii interne și externe a partidului și statului pentru a oglindi, în întreaga sa amploare și strălucire, efortul creator al poporului nostru, înfăptuirea măreţului Program al partidului". **Constituirea Cenaclului Uniunii Scriitorilor din Galați.** Între ctitoriile culturale ale „Epocii Ceaușescu" se numără și cel de al patrulea Cenaclu al Uniunii scriitorilor din raza de activitate a Asociației scriitorilor din Iași. Actul de constituire, încheiat la 18 aprilie 1986, poartă 32 de semnături ale membrilor Uniunii scriitorilor domiciliați în Galați, precum și ale unor tineri autori de volume de poezie, proză, critică sau eseistică. La festivitatea constituirii Cenaclului au luat cuvîntul Emilia Andrunache, secretar al Comitetului județean Galați al P.C.R., D. R. Popescu, președinte al Uniunii Scriitorilor din R.S.R., Mircea Radu Iacoban, secretar al Asociației scriitorilor din Iași, Florica Șerbănescu, președinte al C.J.C.E.S. Galați, Apostol Gurău, secretarul Cenaclului nou constituit. În cadrul primei șezători au citit din creația lor : George Țărnea, Ion Trandafir, Traian T. Coșovei, Ion Chiric, Marcel Mureșeanu, Paul Sân-Petru, Dan Laurențiu, Sterian Vicol, Maria Petra, Florin Muscalu, Corneliu Antoniu, Cezarina Victoria, Viorel Dinescu, Traian Iancu și Horia Zilieru. ■ În orașul Tg. Frumos a fost prezentată expunerea „65 de ani de tradiții comuniste", urmată de un recital de poezie susținut de Vasile Constantinescu, Vasile Filip și Valeriu Stancu. ■ În organizarea Sindicatului învățămînt, Casei personalului didactic și Inspectoratului școlar județean Iași, la Liceul Național din localitate a avut loc un simpozion la care au participat Gavril Istrate, Const. Ciopraga, Mihai Drăgan, Ion Apetroaie, Mihai Dinu Gheorghiu. ■ Studioul de poezie al clubului literar-artistic de la Combinatul de utilaj greu Iași a organizat medalioane literare la care și-au dat concursul criticii Virgil Cuțitaru, Val Condurache și poeții Corneliu Sturzu, Nichita Danilov, Adi Cristi, Nicolae Panaite, Aurel Ștefanachi, Cassian Maria Spiridon, Dan Moisii, Constantin Popa. ■ La Liceul agroindustrial din Podu Iloaiei s-a desfășurat un dialog despre „Valori contemporane" ale literaturii române" la care au participat : Horia Zilieru, Aura Mușat, Tamara Pintilie, Dorian Obreja, Nicolae Busuioc. ■ Grigore Ilisei a vorbit, în cadrul conferințelor revistei „Ateneu" despre „Fața nevăzută a reportajului", s-a întîlnit cu cititori din Fălticeni și a fost invitatul elevilor Școlii generale din Popricani, citind din ultimele sale creații.

Moment de la constituirea Cenaclului Uniunii Scriitorilor din Galați (foto, Paul Popa)

convorbiri – 1886

Sesiunea ordinară din 1886 a Academiei Române n-a mai fost atît de furtunoasă ca precedentele — din cauza, mai cu seamă, a dezbaterilor filologice. Chiar și „nesfîrșita chestiune a ortografiei și în special aceea a lui u scurt s-a amînat pentru o sesiune viitoare", precizează Direcția Convorbirilor, adică Iacob Negruzzi în darea de seamă anuală. De reținut însă propunerea făcută, printre alții, de Maiorescu, Melchisedek, Negruzzi, Urechia în sensul de a nu se mai premia lucrări ale „nemuritorilor". Aceștia începuseră să se premieze cu regularitate între dînșii ceea ce n-a scăpat din vedere opiniei publice. Amendamentul lui Maiorescu a fost dezbătut în trei lungi ședințe și totuși „s-a respins cu douăsprezece voturi contra opt". Firește regulamentul academic vizează, încă de la întemeiere, răsplătirea de suprem prestigiu a celor mai valoroase lucrări în domeniile secțiunilor existente și autorizate ; asta a fost și dorința celor mai importanți testatori și donatori ; unii adversari ai propunerii au replicat și cu motivul că numărul autorilor de valoare era mic, dar n-au putut reconsidera și valoarea mică a operelor laureate ; cu timpul unii academicieni, datorită vîrstei înaintate, n-au mai cercetat valoarea reală a lucrărilor propuse și, generoși ori încrezători, au votat, uneori în clară somnolență, recomandarea tărăgănată a unui singur coleg ; așa se face că încă de la Maiorescu încoace au obținut premii academice și destui autori de însemnătate minoră, însă maestri „contribuabili" în a stîrni entuziasmul senil ; ironiile ulterioare ale lui Maiorescu au cam rămas singulare.

Academia deplînge moartea unuia dintre cei mai vechi membri ai săi, Atanasie Fătu, fost profesor la Universitatea ieșeană și fondatorul celei mai vechi grădini botanice din țară, azi o splendoare a municipiului. Interesant că pretendenți ai locului rămas vacant au fost Grigore Cobâlcescu și Spiru Haret, primul impunîndu-se încă de la întîiul scrutin.

În ședințele publice au susținut disertații Gh. Bariț, I. Negruzzi, B. Hasdeu, M. Suțu, (membru corespondent). Prezidiumul (delegațiunea) Academiei pe anul 1886/87 a fost ales după cum urmează : președinte (president) Ion Ghica, vicepreședinți (asesori) : T. Maiorescu, M. Kogălniceanu, generalul I. Fălcoianu. Nici un alt membru onorific (onorar) ; un singur membru corespondent : ieșeanul Teodor Codrescu, cunoscut prin gramatica și dicționarul său francezo-român, deși părăsise Academia Mihăileană în semn de protest împotriva încercărilor de a introduce franceza ca limbă obligatorie de predare, autor al colecției de documente **Uricariul**, tipăritorul (pentru întîia dată în ziarul său **Bucinmul român**) **Țiganiadei** lui Ion Budai-Deleanu, traducător, vag scriitor, sprijinitor al ideii unioniste alături de Săulescu, Gusti, Stamati.

Și totuși, dintre cele trei premii anunțate, Academia nu a conferit decît două. Premiul „Heliade Rădulescu" lui D. Vulpian, pentru o culegere de arii populare românești puse pe note pentru cor, voce și clavir, premiul „Gheorghe Lazăr" medicului Zaharia Petrescu pentru volumul „Elemente de terapeutică", iar premiul „Năsturel Herescu" nu s-a acordat deoarece „nici una din cărțile prezentate n-a întrunit condițiile cerute". Însă istorici de vază existau, ba bine că nu, spre sfîrșitul secolului trecut. Disciplină cu adevărate exigențe și pretenții într-un curs neîntrerupt...

Lucian DUMBRAVĂ

interviul convorbirilor

gavril istrate:

„fără literatură nu mai poate fi imaginată existența unui popor“

— Stimate tovarășe profesor Gavril Istrate, am aflat dintr-o mărturisire a dumneavoastră, făcută cu un prilej sărbătoresc, că dv. datorați iubirea pentru carte, ce vă înflăcărează și, totodată, innobilează ființa, în primul rînd aerului pe care l-ați respirat acasă, înmiresmat de aromele celor cinci sute de bucoavne din biblioteca tatălui, om simplu din Neposul Năsăudului. Era această existență a unei biblioteci într-o casă, nu de cărturar, ci într-una de țară, un lucru obișnuit, ori o raritate? Ce se putea găsi în rafturile unei asemenea biblioteci?

■ *Viața culturală din Transilvania se sprijinea, la începutul secolului nostru, pe cîteva periodice scrise în limba maternă, pe numeroasele calendare care se tipăreau la Sibiu și la Brașov, precum și pe tot felul de broșuri de popularizare, de la cele cu caracter literar pînă la îndrumările cu caracter practic din domeniul agriculturii, al medicinii ori al creșterii vitelor. Un loc aparte ocupau așa numitele legendare, manuale de școală alcătuite cu deosebit simț de răspundere în privința educației morale și patriotice, ca și a îndrumării spre munca constructivă.*

In copilăria mea am cunoscut mulți oameni, fără instruire specială, în ale căror case puteai găsi un început de bibliotecă.

Alecsandri deținea, încă, „regalitatea literară“, în Transilvania. Nu se putea imagina o serbare școlară, spre exemplu, la care să nu se recite poezii de ale lui. Mulți dintre cei care ne găseam în liceu, pe atunci, și, cu atît mai mult, mai înainte, am făcut cunoștință cu Dumbrava Roșie, cu Dan căpitan de plai, Balcanul și Carpatul, Sentinela Română, Odă statuii lui Mihai Viteazul, Peneș Curcanul, Sergentul și atîtea altele, în asemenea împrejurări.

Alecsandri era concurat, la Năsăudul meu, doar de Coșbuc, din care merg pînă la a afirma că nu era țăran, pe Valea Someșului, care să nu-ți poată cita cîteva titluri de poezii de ale lui. O confirmare, indirectă, a acestei realități am avut-o în septembrie 1966 cu ocazia centenarului nașterii poetului, cînd caracterul popular al poeziei lui Coșbuc a fost subliniat de prezența, la Hordou, a mai multor zeci de mii de țărani. Ei au dat adevărata măreție momentului.

Din biblioteca tatălui meu, și din cele ale consătenilor lui de generație, nu lipseau poeziile lui Octavian Goga, în legătură cu care am și una dintre cele mai vechi amintiri literare. Eram în clasa IV primară, la Năsăud, și, ca de obicei, mă dusesem, la sfîrșitul săptămînii pînă acasă. Ii țineam de urît mamei care robotea la bucătărie. La un moment dat, m-am dus în „căsuță“ unde își avea tata biblioteca, și am luat volumul de poezii al lui Alecsandri. Citeam întins pe pat. Din cauza căldurii, din casă, poate și din motive de oboseală, am ațipit, la un moment dat, și, învîrtindu-mă, în pat, am prins volumul sub mine și am boțit cîteva foi. Tata s-a uitat mustrător la mine și mi-a spus doar atît: „Ce știi tu ce carte ai în mînă“. Vorbele lui m-au durut și m-au urmărit foarte multă vreme. Dar prețuirea de care se bucura Alecsandri, în ochii lui, mi-a fost confirmată și altfel. Cum eu însumi începusem să-mi înfiripez o bibliotecă, l-am rugat, la un moment dat, să-mi cedeze volumul lui Alecsandri. Fără să mă refuze formal, mi-a pus în mînă un volum al lui Goga, spunîndu-mi: „Asta-i cartea care îți trebuie ție“.

Preferință deosebită arăta tatăl meu pentru Anton Pann, ale cărui „pilde“ stăteau în permanență pe masa lui de scris. L-am auzit de multe ori, reproducînd fragmente din „Povestea vorbii“, mai ales în serile de iarnă, la sindrofiile vînătorilor care aveau loc, de obicei, la noi acasă. Tata tempera înclinațiile „fantastice“, ale unora, și lămurea situațiile comice ale altora, prin pilde împrumutate din Anton Pann, cam în genul în care George Topîrceanu „potolea“ avîntul lui „cuconu“ Nicu Fantazie. Pe lîngă Anton Pann, erau, la loc de cinste în biblioteca tatălui meu și Ion Barac (O mie și una de nopți, Istorii arabicești, Brașov, 1836) și Vasile Aaron, Leonat și Dorofata (Sibiu, 1815). Din literatura universală îmi amintesc de Femeia îndărătnică a lui Shakespeare, de Toată viața istețiile si faptele minunatului Tilu Buhoglindă *(Sibiu, 1888) pe care am învățat singur să descifrez alfabetul chirilic. Drama istorică Wilhelm Tell, a lui Schiller, în traducerea lui Șt. O Iosif (Brașov, Editura Librăriei Ioan I. Ciutcu, 1913), a avut un rol determinant în orientarea mea literară și în educația patriotică. Mai am încă, dintre cărțile tatălui meu o traducere din Cehov, „Țeranii“, efectuată de Dr. L. P. Dan (Budapesta, Tipografia „Poporul român“, 1909). Un loc important dețineau în biblioteca respectivă, publicațiile periodice, de la „Bobîrnacul“ și „Foaia interesantă“ (de la Orăștie!) pînă la „Foaia Poporului“ de la Budapesta, de la al cărui director D. Birăuțiu se mai păstrează și unele scrisori. In acest ziar și-a făcut tata debutul publicistic, la vîrsta de 19 ani (1903) cu un grupaj de poezii populare din Nepos.*

— După terminarea liceului, la Năsăud, asemenea vechilor transilvăneni, ați trecut munții, e drept nu spre miazăzi, spre București, ci spre Răsărit. Ați venit la Iași să urmați universitatea. Era în 1933, Clujul avea o faimoasă universitate, dar nu ați rezistat chemării Moldovei, deși ar fi fost mult mai simplu să ajungeți sub Feleac, n-ați mai fi schimbat șase trenuri, dintre care unele forestiere. Ați povestit cu vorba și cuvîntul scris, că v-ați supus puterii fascinante a lui Eminescu și Sadoveanu. Apoi, cred, era nevoia sufletească de a cunoaște o nouă lume, pe care o și bănuiați structural apropiată sufletește de Dv. V-a confirmat așteptările, nădejdile această intîlnire?

■ *O întrebare asemănătoare mi-a pus, încă în anul întîi de studenție, rectorul de atunci Traian Bratu. Fosta capitală a Moldovei a prezentat pentru mine, ca pentru atîția alții un adevărat pămînt al făgăduinței. După ce i-am cunoscut trecutul, nu mai concepeam să mă înscriu la altă universitate decît la cea de aici. Sadoveanu și G. Ibrăileanu au jucat un rol hotărîtor în determinarea mea, dar au mai fost și alții, printre care Iuliu Moisil, fost profesor și director la Tîrgu Jiu, evocat mai tîrziu, de I. P. Țuculescu, tatăl pictorului, care i-a fost elev, în cartea „Siluete din trecut“, apărută în Editura Scrisul Românesc din Craiova.*

La Năsăud funcționau, în vremea în care eram eu elev acolo, cîțiva profesori originari din Moldova: Ion Tăzlăoanu, la liceu, unul dintre cei mai valoroși educatori dintre cîți am avut, Gheorghe Tomescu, la școala normală, Elena Tazlăoanu și Ecaterina Cătănescu la gimnaziul de fete. I-am cunoscut pe toți și am făcut excursii cu ei atît în munții Rodnei, pe Rotunda și Ineu, cît și la salinele de la Ocna Dejului. E ușor de înțeles că în discuțiile purtate cu ei, mai ales în afara orelor de clasă, venea vorba, adesea, despre Moldova și despre Iași; de fiecare dată ieșeam îmbogățit din aceste discuții și mă simțeam tot mai aproape de Iași. Un rol important, în determinarea mea de a veni la Iași, a avut Sandu Manoliu, ieșean de origine, directorul Școlii Normale din Năsăud, inițiatorul și principalul autor al frumosului anuar „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc“, remarcat de Nicolae Iorga. Cu mijloacele mele materiale mai puțin decît modeste nu-mi puteam permite să mă abonez la ziare și reviste — cumpăram regulat „Adevărul literar“ și artistic“, de la librăria profesorului Emil Mărcuș, din fața liceului nostru.

Atmosfera culturală de la Iași, cu tradițiile ei progresiste, corespundea, cel mai mult, idealurilor, celor care, ca mine, vedeau procesul unificării definitive, după Unirea cea mare, în dirijarea tinerilor din școli spre cunoașterea celorlalte provincii românești.

— Ați fost atras către Iași și de figura magului, a lui Garabet Ibrăileanu. Fascinanta sa personalitate nu lumina, deci, numai în marele centre culturale, cărturarul era, din cîte înțeleg, o prezență vie la mari depărtări, de vreme ce ați ajuns să fiți cucerit de el încă de pe băncile liceului din Năsăud. E o simplă presupunere?

■ *Am luat cunoștință de existența unor cărți ale lui Ibrăileanu încă din clasa a VI-a de liceu. Profesorul Aurel Șorobetea, venit abia cu un an în urmă de la Liceul Mihai Eminescu din Satu Mare, era, în același timp, custodele bibliotecii profesorale și conducătorul societății literare a elevilor „Virtus romana rediviva“. Eu eram, în anul respectiv, vicepreședintele societății. Biblioteca profesorală era extrem de bine înzestrată. Găseai, în rafturile ei, tot ce doreai din domeniul istoriei patriei și din cel al literaturii naționale. Profesorul mi-a încredințat cheile bibliotecii și mi-a dat libertatea să mă folosesc de ele oricînd. Imi petreceam acolo o bună parte din timpul liber. Atunci am făcut cunoștință și cu Philippide și cu Ibrăileanu, după cum atunci mi-au căzut în mînă primele numere din „Viața românească“, seria veche (1906—1916) dintre care unele au trecut granița de atunci cu numele schimbat: Primăvara. De asemenea era schimbat și numele directorului: Ioan Sălăgeanu, în loc de C. Stere și Dr. I. Cantacuzino și cel al străzii redacției: Strada Păcurari nr. 6, în loc de Strada Golia, 52.*

La Biblioteca din Năsăud poate fi văzută, și astăzi colecția revistei pe anii 1909—1911 cu titlul schimbat: Primăvara.

— Ați avut norocul să-l mai ascultați pe Ibrăileanu. Seria Dv. a fost ultima pentru care a predat criticul. Cîteva lecții doar din nefericire. Celor auzite, celor din poveste, cum s-ar putea spune, li s-au adăugat cele trăite cu cea mai intensă și mai înaltă emoție, după cîte îmi închipui.

■ *L-am cunoscut într-adevăr pe Ibrăileanu. Cele cîteva lecții, despre Eminescu, nu pot fi uitate; m-am referit eu însumi la ele, de mai multe ori. Ibrăileanu era un om de-a dreptul fermecător. Vorbea fără nici o morgă, ca un bunic, străin, totuși, de orice afectare, interesat de buna creștere a nepoților. Era atîta convingere în tot ce spunea, încît nu se putea să nu fi de acord cu el. Ne-a impresionat, cu deosebire, căldura expunerilor sale, împotriva faptului că nu era nimic căutat în ele, că se caracterizau prin cel mai autentic stil vorbit. Tot ce ne comunica era rezultatul unor judecăți desăvîrșite. Ascultîndu-l, aveam impresia, de multe ori, că-l urmărim fie în maximele din* Privind viața *fie în delicatele analize sufletești din Adela. Era, într-adevăr, un profesor neobișnuit. Expunerile sale orale depășeau paginile scrise. Cei care n-au avut norocul să-l asculte își pot da seama, numai aproximativ, de calitățile lui din Prefața Ediției Eminescu 1930.*

Ce spun eu aici, nu este o simplă impresie personală. E un fapt verificat, îndelung. Ca mine l-au văzut toți cei care au avut norocul să-i audieze cursurile și, după amintirile lor s-a putut contura un anume portret sufletesc de nimeni contestat. Ibrăileanu nu se bucura, în aprecierile foștilor lui studenți numai de stima cuvenită unui mare profesor. El era iubit și, în inima noastră, nu-l putea concura nimeni. Imi aduc aminte cum în dimineața zilei de miercuri 11 martie 1936, cînd colega noastră Jana Minlescu, venind de la secretariat, ne-a anunțat că Ibrăileanu a murit astănoapte, și cum, fără nici o vorbă, și fără nici un îndemn, am început să ne strîngem foile de curs și, în două minute, nu mai era nimeni în amfiteatru. Temutul profesor George Pascu a rămas fără auditori. Am coborît în Fundacul Buzdugan (str. Flamura Roșie, de astăzi), unde profesorul nostru își avea locuința, ne-am ridicat la Copou, sperînd să-l întîlnim, ne-am risipit pe străzile orașului pe care el l-a innobilat prin activitatea desfășurată aici, căutîndu-l peste tot, cum îl mai căutăm și astăzi, refuzînd să credem că revederea lui nu mai este posibilă. Gîndurile noastre continuă să ne fie dominate de el, spiritul lui ne urmărește și, de multe ori, coboară și ne populează visurile. In amintirea noastră el va trăi pînă la sfîrșitul zilelor, ce ni s-au dat și orice apreciere nedreaptă, asupra activității lui, vom considera-o ca fiindu-ne adresată și nouă, elevilor lui.

M-a mîhnit, la un moment dat, o „răutate“ a lui Șerban Cioculescu, cu atît mai mult cu cît e vorba de un critic literar pe care îl citesc de peste cincizeci de ani și el a contribuit alături de Perpessicius, George Călinescu, Tudor Vianu și Pompiliu Constantinescu la orientarea mea în alegerea cărților pe care urma să le citesc. In același timp, el însuși s-a arătat impresionat la apariția primului volum din Amintiri despre Ibrăileanu (1974), de numărul impresionant de elevi ai profesorului care au ținut să-și exprime, în scris, admirația și recunoștința cu care îi erau datori. La o ședință organizată de Ministerul Invățămîntului, la care fuseseră invitați specialiștii în literatură de la toate universitățile și institutele din țară, și la care participam și eu în calitate de decan al facultății, Șerban Cioculescu, deși nu-l audiase niciodată pe Ibrăileanu și nu i-a cunoscut cursurile (nedifuzate la vremea aceea; ediția de Opere nefiind încheiată!), a făcut unele aprecieri care nu corespundeau adevărului, din care Ibrăileanu ieșea diminuat. Cum eu eram unul dintre puținii, dacă nu cumva singurul, dintre cei din sală, care l-am audiat pe Ibrăileanu, m-am simțit obligat să iau cuvîntul și să restabilesc adevărul. N-am putut spune prea multe, însă, fiindcă, între timp, Cioculescu plecase din sală și n-am vrut să-l „critic“ în absență. Am „corectat“ doar unele dintre afirmațiile sale, care puteau arunca o umbră deformatoare asupra fostului meu profesor.

O idee clară, cît mai aproape de realitate, asupra lui Ibrăileanu, își poate face orice cititor al celor două volume de Amintiri... (1974, 1976) la care se mai pot adăuga, apoi alte aprecieri, din rîndul cărora aș desprinde pe cea făcută de Ana Blandiana în articolul „O experiență de nerefăcut“ (din „România literară“ 13, III, 1986, p. 5) cu atît mai impresionantă cu cît vine din partea unui nemoldovean. E tot ce s-a scris mai frumos despre Ibrăileanu, în ultima vreme.

— La acele cursuri Garabet Ibrăileanu a vorbit despre Eminescu văzut de George Călinescu. Tocmai apăruse „Viața lui Mihai Eminescu“. Ce ați deslușit atunci din cuvintele și reacțiile sufletești ale profesorului Ibrăileanu?

■ *Cunoaștem părerile lui Ibrăileanu despre cartea lui George Călinescu, din recenzia publicată în „Adevărul literar“ din 16 oct. 1932 și, cu toate acestea, am urmărit prelegerile respective cu un interes cum de puține ori am acordat unei expuneri. Aprobînd spusele lui Călinescu, Ibrăileanu ne lăsa impresia unui martor ocular al întîmplărilor din carte, în așa măsură ne convingeau spusele sale. Bucuria de a fi descoperit, în sfîrșit, un biograf pe măsura poetului și a operei sale, transmisă și prin recenzia pomenită, transforma, acum, expunerile lui Ibrăileanu în adevărate momente sărbătorești. Singura problemă în care nu se arăta a fi de acord cu Călinescu era cea a datei nașterii lui Eminescu: „Domnul Călinescu s-a declarat pentru 15 ianuarie 1850; eu înclin spre 20 decembrie 1849, dată furnizată de Matei, fratele poetului“. In concluzie, însă, el afirma: „Dar ce importanță poate avea o diferență de 25 de zile? Nu este același lucru cu situația lui Alecsandri, pentru care s-au propus anii 1819 și 1821 și, deci, e interesant de știut dacă poetul avea, la 1840 cînd a fost numit codirector al Teatrului Național din Iași, 19 ani ori 21“.*

— Ați făcut parte cum v-ați mai confesat, din ultima serie de studenți care l-au mai ascultat pe Garabet Ibrăileanu și din prima peste care s-a revărsat la Iași verbul lui George Călinescu. Ați afirmat cîndva că dacă nu ar fi murit Ibrăileanu poate ați fi îmbrățișat literatura și nu limba. George Călinescu nu a putut exercita o asemenea înrîurire?

■ *Am făcut, într-adevăr, parte din seria de studenți care cei din urmă l-au putut audia pe Ibrăileanu și am fost cei dintîi care l-am urmărit, la curs, pe George Călinescu. Eu sînt cel dintîi absolvent care și-a trecut licența cu o comisie din care a făcut parte și Călinescu. Autorul celebrei Istorii a literaturii... se deosebea, fundamental de Ibrăileanu, în manifestările sale exterioare. Dar existau între ei și note comune. E suficient să spun că amîndoi se identificau cu subiectul pe care îl tratau. Am afirmat, altădată, că dacă nu s-ar fi îmbolnăvit Ibrăileanu, și aș fi avut norocul să-i audiez cursurile patru ani la șir, orientarea mea ar fi fost alta: m-aș fi specializat, probabil, în literatură. Cînd a venit Călinescu la Universitate era tîrziu și problema nu se mai putea pune. Eu optasem, în mod definitiv, pentru lingvistică, și, apoi, fiind în ultimul an de studenție, nu mai eram în căutarea drumului pe care trebuia să-l urmez.*

— Ați ales pentru toată viața studiul limbii. De bună seamă impulsuri sufletesti determină cel mai ades o asemenea opțiune. Un rol de seamă îl joacă modelul, care pentru dv. a fost și rămîne Iorgu Iordan. Profesorul Gh. Ivănescu vă socotește cel mai fidel elev al său. Din ce se nutreste această fidelitate? Care au fost și sînt afinitățile? Pot să spun, sper să nu greșesc, că descopăr, pe măsura trecerii timpului, o tot mai mare asemănare cu mentorul spiritual al domniei voastre.

■ *Am spus că am venit la facultate cu gîndul să mă specializez în probleme literare, dar asta nu înseamnă cîtuși de puțin că aș fi renunțat, vreodată, în gîndul meu, la studiul limbii. Cînd am constatat că Ibrăileanu era bolnav și nu se mai arăta pe la facultate n-am stat pe gînduri și m-am fixat pentru disciplina pe care o puteam pregăti în condițiile cele mai bune. Profesorul Iordan* a fost cel dintîi pe care l-am audiat, din motivul *că el își anunța primul deschiderea cursului, în fiecare an. S-a întîmplat să descopăr în comportarea lui și în modul de gîndire, unele puncte comune în care mă regăseam, după cum s-a întîmplat să fie primul cadru didactic care mi-a adresat o întrebare, în afara orelor de curs. M-a cîștigat prin expunerea sobră, a materiei, fără nici o notă retorică, și prin obiectivitatea desăvîrșită cu care vorbea chiar despre lucrările inamicilor săi. M-a atras, apoi, prin interesul acordat studenților lipsiți de mijloace, prin curajul civic de care dădea dovadă, prin atenția dată literaturii în studierea fenomenului lingvistic, ca și prin judecata în permanență dreaptă și, nu în ultimul rînd, printr-o modestie proprie adevăratelor personalități. Dar întîlnirea mea cu profesorul Iordan a fost hotărîtoare și din alt punct de vedere; din cel al limpezirii orientării ideologice. Intr-o perioadă de evidentă alunecare spre politica de dreapta, a oficialității noastre, cînd tinerii, dezorientați, puteau fi atrași, foarte ușor, spre apele tulburi ale fascismului a fost un adevărat noroc pentru noi, studenții de la Litere și Filozofie, să audiem cursurile lui Iorgu Iordan, ale lui Octav Botez, Petre Andrei, Mihai Ralea, Dan Bădărău, profesori de mare prestigiu, formați ei înșiși în spiritul „Vieții românești“, sub îndrumarea lui C. Stere și G. Ibrăileanu, după cum nu se putea să nu beneficiem de prezența în fruntea Universității în calitate de rector, a profesorului Traian Bratu„ democrat convins și om de mare probitate morală.*

Pentru noi, profesorul Iordan nu era numai un mare lingvist, ci și un reprezentant *strălucit al spiritului democratic care domina atmosfera culturală a Iașului, cum avea să să confirme, printre altele, prin desemnarea lui ca președinte al* Comitetului național român antifascist *și prin prezența, ca martor, în procesul intentat împotriva colegului său, comunist, Petre Constantinescu-Iași. A suportat, cu seninătate, atît amenințările verbale cît și insinuările și atacurile din presă. Un articol apărut în „Glasul studențimii“ se intitula* Domnul Iorgu Iordan nu poate fi decan. *Cu toate acestea, profesorul nostru a fost ales și confirmat în postul de decan, fără aprobarea gazetarului respectiv. Intr-un ziar central („Universul“) s-a publicat un articol prin care profesorul Iordan era atacat pe motivul că fiind comunist, nu respectă sărbătorile legale și cele naționale, că ține cursuri in zilele respective. Protestului nostru, al studenților, nu i s-a dat curs în coloanele ziarului respectiv și a fost publicat numai în ziarele locale.*

— Orientarea dv. spre cercetarea limbii literare s-a petrecut din dorința de a nu părăsi cu totul literatura, sau au fost cu totul alte pricini la mijloc?

■ *Primele cursuri pe care le-am predat, imediat după reforma învățămîntului, au fost de gramatică istorică, de limbă română contemporană și de dialectologie. Am fost inițiatorul cercetărilor dialectale în Moldova, dar n-am încetat de a crede că studiul limbii naționale nu poate fi separat de cel al literaturii. Limba literară a fost, în primul rînd, creată de scriitori și tot ei au dus-o și o duc spre perfecționare. Nu putem nega alte contribuții în acest sens, dar acelea sînt departe de a egala aportul lui M. Eminescu sau M. Sadoveanu. In momentul în care am fost pus în situația de a renunța la cursurile de pînă atunci, pentru a-l prelua pe cel de limbă literară, am făcut-o fără nici o ezitare.*

— In discursul de recepție de la Academie, din 1946, profesorul Iorgu Iordan s-a declarat membru al Școlii Philippide, adică al Școlii de la Iași. Mai este valabilă pentru puternica grupare de lingvști de la Iași, la formarea și afirmarea căreia ați avut un cuvînt greu de spus în calitate de șef de catedră și decan al Facultății de filologie, o asemenea titulatură?

■ *Școala lingvistică ieșeană, întemeiată de Alexandru Philippide și consolidată de Iorgu Iordan, își continuă existența într-o formă oarecum deosebită, față de cea de pînă prin anii 50. Ea nu se mai caracterizează printr-o unitate desăvîrșită de vederi între componenții respectivi, ci prin atitudinea pe care aceștia o au față de muncă, prin seriozitatea cu care abordează un subiect și, aș zice, prin rezerva pe care au manifestat-o totdeauna față de anume teorii, ivite, cîteodată, nu atît din nevoia de a contribui la dezvoltarea disciplinei, cît, mai ales, din dorința de a face zgomot și de a impune numele celor care le-au emis. Prin forța lucrurilor unii dintre elevii noștri au fost atrași de curente pe care le-au impus specialiști din alte părți, așa cum numeroși lingviști tineri din celelalte centre universitare ale țării s-au afiliat, pînă la un punct, școlii ieșene. Un rol hotărîtor i-a revenit aici academicianului Iorgu Iordan, care, transferat la Universitatea din București, în toamna anului 1946, și numit director al Institutului de Lingvistică, de acolo, a devenit îndrumătorul tuturor cercetătorilor tineri din țară. Deosebirile dintre școlile din Cluj, București și Iași au fost, astfel, atenuate, pe alocuri, pînă la totala anihilare. Și așa cum nu mai putem vorbi de o școală lingvistică unitară la Iași, constatarea respectivă este valabilă și pentru București și Cluj.*

— Sînteți un om trecut prin atîtea furtuni ale vieții dar ați reușit să rămîneți un optimist. Împărtășiți scepticismul, tot mai răspîndit, privind viitorul disciplinelor filologice în fața puternicei presiuni a celor tehnice și tehnologice? Ce credeți în această privință?

■ *Nu pot crede într-un adevărat progres în lume, fără aportul disciplinelor filologice care au jucat și trebuie să joace un rol hotărîtor în modelarea spiritului și în mobilizarea conștiințelor. Specificul unui popor nu se evidențiază nicăieri mai temeinic decît în operele literare. La ce s-ar reduce Grecia fără Homer, Aristofan, Sofocle, Euripide, Aristotel, Platon sau Socrate? Dar Italia fără Dante, Spania fără Cervantes, Anglia fără Shakespeare, Rusia fără Tolstoi, Turgheniev și Gorki? Ce a însemnat România înainte de apariția Școlii Ardelene și a literaturii marilor clasici din a doua jumătate a secolului al XIX-lea? Inainte de literatura dintre cele*

(continuare în pag. 5)

Gr. I.

poeţii lumii cîntă românia

Am recitit în vremea din urmă multe poeme, unele dintre ele semnate de mari poeţi ai acestui secol, inspirate din istoria românească bimilenară, din mitologia noastră şi din realităţile prezentului socialist al României. Cu emoţie şi cu reală satisfacţie, am reparcurs şi o antologie de poezie contemporană greacă, apărută în Editura Junimea, alcătuită şi prefaţată de laboriosul Andreas Rados. Volumul reuneşte texte ale unor autori de frunte, unii dintre ei binecunoscuţi (şi) cititorului român, ilustrînd cum nu se poate mai convingător afirmaţia din prefaţă conform căreia în poezia Greciei moderne se remarcă chiar o tematică românească. Iannis Ritsos sublinia undeva : „Poezia adevărată este înainte de toate sinceritate“ şi adăuga că poezia „este sufletul popoarelor“. Ceea ce frapează, într-adevăr, la lectura poemelor semnate de Leon Koukoulos, Gheorghia Selighiani-Anastasiadi, Menelaos Ludemis, Rita Boumi-Pappa, Nikos Pappas, Theodosis Pieridis, Nikiforos Vrettakos, Victor Sivetidis, Dimos Rendis, Iannis Manikas, Kostas Asimakopoulos, Makis Apostolatos, Aris Tastanis, Iannis Ritsos însuşi, în tălmăcirea unor Nina Cassian, Taşcu Gheorghiu, Leonida Maniu, Ioanichie Olteanu, Andreas Rados, Dorina Talaz, Gheorghe Tomozei, Marin Sorescu (ordinea e cea inscrisă pe coperta interioară a volumului) este tocmai sinceritatea comunicării, faptul că dialogul liric, pe alocuri tulburător, se poartă de la suflet la suflet sub cerul însorit al aceleiaşi roditoare Balcanii, vocaţia dialogului constituind o trăsătură definitorie a spiritului poporului care l-a dat pe Platon, însăşi arta dialogului, ca de altfel toate artele, avîndu-şi sorgintea în vechea Eladă. Să nu uităm însă, nici o clipă, că dialogul presupune nivele aşazicînd egale de angajare, de implicare, de simţire, de receptare, de admirare şi de interogare a lumii. O poezie a lui Sivetidis o confirmă încă o dată : „Panta rei şi azi / bunul meu eminescu. / Aşa simplu, fără de nici o / pricină anume. / / Panta rei... / Trecem cîntînd precum apele / Însă unde, unde mergem ? / Întrebarea există numai / ca să ne punem întrebări“. (Panta rei...).

Un cîntec despre România, astfel se intitulează volumul, este o carte de poezie ocazională în sensul goethean al cuvîntului, o lirică născută din contactul direct ori mijlocit — prin fapte de cultură — cu o ţară. („De Caragiale, Slavici şi Călinescu / de Creangă părintele poveştilor populare / şi de Eminescu — al epicului Memento mori / am fost fermecat mai înainte de a-ţi călca roditoarea ta glie“ — mărturiseşte într-un imn Makis Apostolatos).

Autorii transfigurează în tonuri şi formule lirice variate frumuseţea unui tărîm lesne recognoscibil, măreţia şi vicisitudinile unei istorii, originalitatea unei spiritualităţi, patriotismul luminat şi aspiraţiile oamenilor care au înnobilat şi înnobilează cu gîndul şi fapta lor pămîntul binecuvîntat de la Carpaţi, Dunăre şi Pontul Euxin. Sînt evocate şi invocate în poemele acestor autori, repet, de primă mărime, personalităţi celebre ale istoriei şi culturii poporului român, locuri de unică rezonanţă legate de devenirea şi durata unei naţiuni, momente cruciale din viaţa acesteia ; sînt prelucrate elemente ale mitologiei româneşti, se dialoghează nu fără un dramatism specific cu un spaţiu geografic şi psihologic ce poartă amprenta unei personalităţi colective inconfundabile.

Sigur, nu toate textele se situează la aceeaşi (înaltă) tensiune lirică, la aceeaşi cotă de meditaţie, de intensitate a trăirii lirice, de transfigurare a unui sentiment, de altfel mereu sincer şi profund. E firesc, inegalităţile sînt inerente, într-o culegere în care sînt prezenţi nu mai puţin de 14 poeţi. Importante, sînt, cred, ideea unificatoare a antologiei şi, mai presus de orice, valoarea şi semnificaţia unui demers, care, la rîndul lui, e generat de sentimentul adînc al prieteniei, al solidarităţii şi comuniunii spirituale, de dorinţa de cunoaştere reciprocă şi de colaborare a două popoare situate în Peninsula balcanică, popoare între care există, cum se ştie, strînse şi străvechi legături. Traducătorii, între ei scriitori de prestigiu, se regăsesc într-o carte în care se răsfrînge atît de expresiv chipul României eterne. Iată un început de poem al lui Nikos Pappas intitulat : Eminescu : „Glas profund / de moldave păduri răcorit / şi ţintind necurmat spre înalt / glas profund între Dunăre şi Prut / între cîmpie şi munţii / ce-l păstrează stins în depărtări... / gîndurile tale încălzite în sufletul nostru / Aidoma cîntărilor de pretutindeni ale poeţilor / cu culori din nord şi din sud / şi precum stalactitele în adîncimi de peşteri / în tainiţe de inimi tăinuite-s...“.

În bună parte, Un cîntec despre România e un volum de inspirate şi vibrante notaţii lirice înlesnite de o privire proaspătă, revelatoare, ca de pildă în amplul poem Putna de Victor Sivetidis : „E o tăcere tainică în Putna / Tăcere-a zidurilor ce se clatină eolic / pe scena lumii nouă răspîndind / mărimea de-altădată. / Ecouri binevoitoare urcă / din treaptă-n treaptă-n veacuri, / însă aici nu-s zei, ca să le mijlocească trecerea. / / Dar altceva din Putna ce poţi spune ? / În faţa preaslăvitului lăcaş / neputincios şi palid e / Cuvîntul / (...) O, Putna, nestemată-n / inelul României. / Mă salută cu — o rază slava ta. / Un grec de azi / asemeni celui antic / desluşeşte pe corpul tău urmele dălţii lui Fidias / nefasta Clitemnestrei mînă / sau versul lui Homer. / / Plecînd de-aici, / un grec întrezăreşte, cît este de rotund pămîntul nostru, / dar mai presus de-aceasta, / cum se naşte fiinţa unei noi mitologii“. Numeroase poeme sînt închinate Bucureştiului, străzii, edificiilor sale, o capitală-reper în frontul luptei pentru instaurarea pe planetă a unui climat de prietenie şi pace. „Bucureştiul înflorit în noaptea de mai / Fîlfîie ca un alb steag al păcii-n Balcani“ — scrie Iannis Ritsos.

Citind a doua oară, la distanţă de 6 ani, Un cîntec pentru România, am avut sentimentul unei lecturi inedite şi mi-am amintit cuvintele lui G. Călinescu : „Poetul acestor vremuri trebuie să stea cu picioarele şi pe şes şi pe munte, adică în prezent şi viitor, fiind combatant la cîmp şi universal în zona alpestră, sensibil la toate vibraţiile, într-un cuvînt umanist“.

Constantin COROIU

continuitatea şi unitatea spiritului revoluţionar

În documentele de făurire a partidului comunist, al clasei muncitoare din România, în mai 1921, erau puse în evidenţă tradiţiile revoluţionare ale mişcării noastre muncitoreşti şi socialiste ; se sublinia că partidul socialist, în toată activitatea sa, desfăşurată în folosul clasei muncitoare, s-a inspirat din principiile socialismului ştiinţific şi a avut o atitudine clarvăzătoare în anii primului război mondial. Însăşi titulatura de Partid Socialist-Comunist (folosită pînă la Congresul al II-lea), era menită să pună în evidenţă unitatea dialectică a continuităţii şi a saltului calitativ în evoluţia mişcării noastre muncitoreşti, a luptei revoluţionare organizată, încă la 1893, într-un partid al clasei muncitoare. De asemeni, perioada premergătoare marelui forum muncitoresc s-a caracterizat printr-o largă adeziune a tuturor cercurilor progresiste democratice din toate provinciile româneşti. Una din gazetele socialiste transilvănene făcea apelul călduros : „Să mergem la Congres, să întindem mîna frăţească muncitorimii din vechea Românie... Să ne cunoaştem unii pe alţii, să ne unim organizaţiile. Să le facem puternice şi viabile şi să luptăm cu puteri comune împotriva capitalismului, pentru făurirea unei societăţi noi şi mai frumoase“. În contextul istoric nou, definit de înfăptuirea, în 1918, a statului naţional unitar, victorie epocală a maselor populare din întreaga ţară, la realizarea căreia clasa muncitoare, mişcarea socialistă au adus o substanţială contribuţie, România intrase într-o nouă etapă a dezvoltării sale. În planul mişcării muncitoreşti, istoricul eveniment a dus la întregirea organizaţiilor politice şi profesionale ale proletariatului, la sporirea forţei şi capacităţii lor de a se situa în fruntea acţiunilor revoluţionare, „astfel încît — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu — să-şi poată asuma răspunderea conducerii întregii lupte revoluţionare din România pentru răsturnarea claselor exploatatoare de la putere, pentru înfăptuirea victorioasă a revoluţiei proletare şi trecerea la făurirea societăţii socialiste“.

Partidul Comunist Român s-a afirmat, din primul moment, ca unic reprezentant legitim al proletariatului din întreaga ţară, ca îndrumător şi conducător al tuturor organizaţiilor politice muncitoreşti de pe cuprinsul ţării întregite. Evidenţiind semnificaţia Congresului din mai 1921, Programul partidului relevă că făurirea partidului comunist „a marcat o etapă nouă, superioară atît pe plan politic şi ideologic, cît şi organizatoric în mişcarea revoluţionară din România..., a dat un nou şi puternic avînt luptelor politice si sociale desfăşurate de masele largi populare din ţara noastră“. Legătura strînsă şi permanentă cu poporul a fost izvorul nesecat din care partidul şi-a tras forţa în marile bătălii pe care le-a organizat şi condus. Una din căile prin care, îndeosebi după 1924, anul trecerii în „afara legii“, P.C.R. a păstrat această legătură şi s-a menţinut în miezul evoluţiei politice, a fost aceea de creare a unor organizaţii democratice de masă, legale sau semilegale, cu ajutorul cărora a orientat lupta unor largi categorii sociale. În deceniul al patrulea, prin intermediul acestor organizaţii şi al presei editate de acestea, P.C.R. a desfăşurat o amplă activitate de organizare a luptei antifasciste a unor largi forţe şi categorii sociale, muncitori, ţărani, intelectuali, reprezentanţi ai micii burghezii şi chiar ai marii burghezii, interesaţi, într-un moment sau altul, în apărarea statului naţional unitar, în dezvoltarea patriei pe calea progresului şi independenţei.

În cadrul acestui partid cu largi audienţe în mase, o activitate neînfricată, în anii grei ai ilegalităţii, a desfăşurat tovarăşul Nicolae Ceauşescu, încă din anii fragezi ai tinereţii, în conducerea Comitetului Naţional Antifascist, a Uniunii Tineretului Comunist, în fruntea unor aprige bătălii antifasciste şi antirevizioniste, oriunde interesele poporului şi ale partidului i-au cerut să fie. Unele dintre aceste organizaţii au acţionat pe perioade mai lungi, altele au fost interzise ori suprimate, dar prin activitatea lor au sporit prestigiul partidului în rîndurile maselor largi populare, i-au făcut cunoscut punctul de vedere în toate problemele naţionale şi sociale care se puneau. Marile bătălii din anii crizei economice, „au exprimat — cum aprecia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — în modul cel mai grăitor spiritul combativ al clasei noastre muncitoare, afirmarea rolului partidului comunist, a capacităţii sale de a organiza şi conduce lupta oamenilor muncii“. Între activiştii şi simpatizanţii partidului s-au aflat şi savanţi, scriitori, profesori, medici, artişti plastici, publicişti. Acţiunile lor au dat un şi mai mare prestigiu partidului în opinia publică, întărind sentimentul de încredere şi solidaritate pe principii deomcratice. O tactică eficientă a alianţelor va promova partidul în perioada dictaturii militaro-fasciste şi a pregătirii revoluţiei de eliberare socială, naţională, antifascistă şi antiimperialistă de la 23 August 1944.

Pe parcursul a şase decenii şi jumătate de la făurirea P.C.R., oamenii muncii, prin lupte şi jertfe necurmate, au înlăturat exploatarea claselor dominante, au înfăptuit revoluţia socialistă şi au trecut la edificarea societăţii socialiste multilateral dezvoltate. „Niciodată în România — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu — n-a existat un alt partid politic cu o istorie atît de bogată şi glorioasă care să fi luptat cu abnegaţie şi să fi realizat atîtea pentru fericirea poporului român, pentru măreţia naţiunii noastre. Partidul nostru s-a născut şi a crescut odată cu proletariatul, destinul său este strîns legat de cel al clasei muncitoare, al întregului popor român“. Perioada inaugurată de cel de al IX-lea Congres al P.C.R., prin profunzimea şi dinamismul transformărilor pe care le-a cunoscut, prin marile perspective deschise, se înscrie drept cea mai cutezătoare din întreaga istorie a devenirii noastre socialiste.

Paulian MICU

consonanţa cu epoca

Una dintre caracteristicile de fond ale timpului nostru constă în aceea că **viaţa,** (privită în multiplele ei aspecte), se desfăşoară într-un ritm mult mai intens şi mai accentuat ca altădată. Această înfăţişare vibrantă şi, nu o dată, eroică a epocii impune observaţia că tot ce ţine de **a exista** (şi, cum se ştie, nimeni nu se poate abstrage acestui predicat), se cuprinde integral, mistuindu-se în sonul cadenţei generale. Literatura în ansamblul ei, dar mai ales poezia, prin spontaneitatea refracţiilor ce o determină, oglindeşte cu limpezime aspiraţiile cascadice şi trosnetul clocotitor al istoriei. De-a lungul tuturor timpurilor, la noi şi pretutindeni, poezia a rămas sub semnul acut al simultaneităţii şi al conosonanţei cu epoca. De aceea, raportul **artist-realitate** trebuie receptat în înlănţuirea sa dialectică, în finalitatea lui cognitivă, conştiinţa umană neputînd fi situată deasupra realului care-o determină şi pe care, la rîndul ei, îl oglindeşte. Amplitudinea unei opere, a unei creaţii, este dată de condensarea în fondul ei a **timpului estetic,** marcat de punctul iniţial şi poziţia maximă a desfăşurării subiectului creator. Or, privită din aceste perspective, **unitatea** poeziei noastre actuale stă în **diversitatea** ei, în diferenţa specifică şi timbrul personal — inconfundabil — al fiecăruia dintre autorii lirici convocaţi la acest mare festin. Unii dintre creatori (Eugen Jebeleanu, Ştefan Augustin Doinaş, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Nicolae Ţaţomir, Maria Banuş, Ion Brad, Ioan Alexandru, Ioanid Romanescu, Horia Zilieru, Corneliu Sturzu, Paul Balahur, Nicolae Turtureanu, Ion Chiriac, Emil Brumaru, Emil Nicolae, Gheorghe Drăgan, Vasile Filip, Ion Horea, Paul Sân-Petru, Ion Chiric, Gabriela Scurtu ş.a.), au în vedere aşezarea simetrică şi ritmată a versurilor, acel „paralelism al formelor“ pomenit, în urmă cu şaptezeci de ani, de Gala Galaction şi citat în 1966, de Vladimir Streinu în volumul intitulat **Versificaţia modernă.** Este vorba de expresivitate stilistică şi arhitecturală a versului, de acel „tot armonic“, prin care G. Călinescu înţelegea **starea de fapt** a poeziei, aspectul inefabil şi metafizica ei. Urmînd linia clasică, adică starea de totdeauna a exprimării lirice, gîndul lor ni se dezvăluie şoptit, lipsit de spectacular, fără a eluda însă ardenţa la vibraţia cosmică a spiritului.

Pendulînd între corsetul versului clasic şi căderea liberă (la unii uşor uscată) a versului modern, poeţi la fel de importanţi şi cutezători în angajarea lor la freamătul epocii (Marin Sorescu, Aurel Rău, Ovidiu Genaru, Cezar Ivănescu, Nicolae Prelipceanu, Nina Cassian, Ion Hurjui, Constantin Pricop, Haralambie Ţugui, Vasile Constantinescu, Vasile Mihăescu, Nichita Danilov, Sterian Vicol, Ion Alexandru Angheluş, Lucian Vasiliu, Liviu Pendefunda, Gheorghe Lupu, Emilian Marcu, Mariana Codruţ, Dan Giosu, Adi Cristi, Nicolae Panaite, Valeriu Stancu, Liviu Antonesei, Aura Muşat, Titus Vîjeu etc.) optează pentru sunetul pur al poeziei, în structura căruia metafora este mascată de inteligenţă. Se impune precizarea că grupările considerate aici nu revocă interferenţa dintre ele, mai ales în condiţia autorilor care s-au impus istoriei literaturii contemporane şi a căror **poezie,** anulînd orice clasificare, are, un statut ideologic bine conturat. Poetul adevărat îşi situează **contemplarea** deasupra capriciilor formale, dar, în acelaşi timp, nu-i este indiferent aforismul lui Paul Valéry, după care visul nu poate fi descompus (nimicit, adică) în părţile-i constitutive. Poezia izbucneşte din sentimentul unic al **omenescului** faţă de condiţiile omului ca fiinţă fără număr în ordinea eternă a universului. Este, pînă la un punct, un semn magic, şi, în articulaţiile ei cele mai intime, creaţia în general constituie un răspuns inspirat dat disperării în faţa **trecerii.** De aici, veşmîntul ei predilect — simbolul —, adică acel ceva greu de definit care, în sferele lui ideale, (v. poezia lui Eminescu), deşi e foarte limpede îşi păstrează totuşi aura enigmatică şi impenetrabilă. Simbolul este centrul în jurul căruia se-nfăşoară, asociativ, metafore şi cuvinte, a căror grupare dă naştere ideii poetice, percepută ca o muzică îndepărtată şi complexă, a cărei semnificaţie distinctă este însă mereu deschisă. Ermetiştii sintactici şi lexicali au **îndepărtat,** n-au **neliniştit** (cum, crezînd, s-au înşelat) pe nimeni, niciodată. Ei au confundat mereu sistemul încărcat cu mai multe înţelesuri al poeziei mari cu semnul halucinant al versului criptic : au confundat **intenţia** cu sensul interior pe care-l simţim, îl **intuim** al creaţiei lirice. Poezia a rămas un proces (complicat şi nu la îndemîna oricui) de sistematizare superioară a **ideii** — situată deasupra oricăror experienţe din afara metamorfozărilor eului creator. Exprimînd stările unui subiect (adesea prin eliminarea epicii predicatului), poezia se cuprinde în spaţiul simbolului şi exprimă atîtea idei cîte i le poate descoperi un număr infinit de alte subiecte.

În poemul **Tricolorul,** de pildă din volumul intitulat **Imnele Moldovei** (Ed. „Albatros“, 1980), Ioan Alexandru, în versuri ca : „Mă uit la tine, steagul meu de Ţară, / În trei culori de maica mea ţesut / Pe-o margine sînt zilele de vară / Aşa cum fost-au toate la-nceput. / Despre adînc e aur, pe afară pîine / Şi-n inimă e pace din cuvînt“, relevă dublul aspect al simbolicii sufletului românesc ; fiind vorba, în primul rînd de simbolul cuprins în culorile drapelului nostru (roşu, galben şi albastru), poetul implică fiecăreia din aceste culori o înţelegere adîncă şi reconstituie, filosofic, bucuriile, jertfa, iubirea şi trăinicia sufletului românesc. Curgătoare şi nu rareori năvălind cascadic, poezia lui Ioan Alexandru are ceva din rînduiala tristă ori săltată a **Doinei** noastre, tonul ei baladesc amintind de liniştea contemplativă, dar şi de privirea fulgerătoare a omului de pe aceste meleaguri. Ea înfăţişează estetic realitatea unui spaţiu şi-a unui timp peste care istoria literară nu va putea trece oricum.

Mustind de reacţii şi probleme grave legate de conştiinţa eului nostru de azi şi de mîine, Paul Balahur reuşeşte în cele douăsprezece versuri ale poeziei **Inscripţie** (v. **Un gînd pentru partid,** Junimea, 1986), să dilate timpul, cosmicitatea iubirii pentru patrie, limpezind pentru o clipă, oceanul de sentimente, de care se simte îmbulzit poetul : „Tot ce-au visat în veacul lor străbunii / Care ne-au dat o ţară de vegheat / S-a-nveşnicit în verbu-nţelepciunii / Şi-n demnitatea gîndului curat... / / Ei au visat o patrie de bine, / Ei au gîndit o patrie de dor — / Din tot ce este pururea rămîne / O-ntemeiere întru viitor... / / Au trebuit să apere în luptă / Hotarul drept al permanenţei lor. / Dar Doina au cîntat-o ne-ntreruptă / Ca pe un sentiment ocrotitor...“ Am citit acest poem pentru fiorul ce ni se dezvăluie în contrastul dintre spaţialitatea întinsă în toate sensurile a celui care comunică şi forma frîntă, întreruptă parcă de un suspin, a căderii versurilor : după fiecare dintre ele se simte necesitatea punctului, perceput nu ca prezenţă ortografică, ci ca o realitate organică legată de fondul mărturisirii. Finalul estompat al rimelor întăreşte ideea de continuitate. Este în acest poem foarte frumos şi dens rezultatul cutremurător al unor stări şi sentimente etern valabile.

Poezia noastră de astăzi nu ne întîmpină exclusiv în paginile cărţilor aflate în biblioteci, ci o descoperim ca fiind amestecată — **geologic,** — cu pămîntul ţării şi — **epic** — cu istoria noastră. În manifestarea ei sublimă, lirica actuală românească, asemenea cîntecului anonim, vorbeşte despre **trăinicia** poporului român, motiv pentru care flacăra ei pură se ridică deasupra oricărui comentariu. Ameţitoarea rostogolire a evenimentelor, lipsa de răgaz în faţa stărilor perene ale existenţei, teama de a nu fi cucerit totul din curgerea sinuoasă şi limitată a unei vieţi constituie motivele şi temele predilecte ale poeţilor, anxietăţile lor (cînd, uneori, se pune şi problema acestora) ţinînd, îndeosebi, de neputinţa eului de a exprima apoteotic fiorul comun încercat de forţa dialectică a împlinirilor. Inclus organic şirului neîntrerupt al celor pentru care locul existenţei fizice este aureolat de legendă şi topit în acordul sublim al cîntecului — scriitorul român de azi se simte copleşit de nostalgia peisajului rustic, cîntat, deopotrivă, în **rugă** şi blestem. Aparentul „expansionism liric“ al unor poezii (Horia Zilieru, Nicolae Turtureanu, Paul Sân-Petru, Ion Chiriac) nu exprimă altceva decît fronda nevinovată a defulării înţeleptului lucid, care ştie că în faţa dispariţiei mai poate sta doar cuvîntul bine ales şi potrivit, cunoscut fiind faptul că încercarea de-a escalada timpul este posibilă prin **luptă,** adică prin forţa creaţiei şi a iubirii, precum şi prin curajul de a te considera inclus în circuitul etern al naturii.

Poeţii, creatorii în general, ştiu că cea mai fericită postură civică este aceea a **contemplării,** condiţia fiind ca, atunci cînd împrejurările o cer, omul teoriei să treacă la faptă, aliniindu-se chemării marşului cotidian, chiar dacă astfel sacrifică **eternul** pentru virtutea includerii **vremelnicului** în etern.

Virgil CUŢITARU

organizarea şi conducerea de către P.C.R. a mişcării de rezistenţă în perioada 1940—1944

Începînd cu anul 1940 poporul român a fost obligat să treacă prin momente deosebit de grele care-i puneau în pericol libertatea, independenţa şi progresul social. Evenimentele internaţionale, intervenţia brutală a Germaniei hitleriste în treburile interne, existenţa în viaţa politică a unor grupări fasciste, măsurile represive împotriva forţelor democratice au contribuit la slăbirea României într-o perioadă critică pentru ea. Izolată, fără nici un sprijin din afară, ţării noastre i-au fost impuse importante cesiuni teritoriale. Datorită sprijinului direct acordat de reprezentanţii lui Hitler în România — Garda de fier — şi sub ameninţarea armată a Reichului s-a produs abdicarea lui Carol al II-lea în favoarea fiului său Mihai şi numirea, la 4 septembrie 1940, a generalului Ion Atonescu ca prim ministru care, foarte curînd îşi va asuma funcţii supreme politice şi militare, intitulîndu-se „conducător al statului“. În această situaţie ca şi în atîtea alte rînduri, partidele politice burgheze s-au dovedit incapabile de a interveni în rezolvarea favorabilă a intereselor naţionale. Lucrul acesta a devenit evident cînd regimul militar, ca formă de guvernămînt, a luat o serie de măsuri ce s-au dovedit reacţionare, antipopulare şi antinaţionale. Sfîrşitul anului 1940 a însemnat, de fapt, ocuparea României de către trupele Wehrmachtului nazist, prilej binevenit pentru Germania ca pe lîngă aservirea politică a ţării să poată trece la subordonarea economiei româneşti. **„România ar trebui să facă bine să renunţe pe cît posibil la ideea de a avea o industrie proprie“,** afirma Hitler. Dealtfel, prin acordul din 4 octombrie 1940, Germania lui Hitler a obligat România să-şi adapteze economia cerinţelor sale de război şi să accepte controlul „specialiştilor germani“.

În faţa dezastrului în care România era împinsă, forţele patriotice au răspuns prin organizarea mişcării de rezistenţă. În toate ţările

(continuare în pag. 7)

D. IVĂNESCU

romanul actualității

Destinul romanului este condiționat de vocația scriitorului angajat în istorie, în asumarea ei ca experiență epică, dar mai ales în putința lui de a construi durabil, de a reînvia un spațiu al faptelor ,al fenomenelor de natură existențială. în relație cu conștiința vieții ce se naște, există. Romancierul trăiește în societate, e în raport direct cu istoria, participă la evenimentele ei, nu poate rămîne străin la fluxurile și refluxurile moravurilor, la natura dramatică a protagoniștilor aduși pe scenă, la existența care se consumă sub privirea sa. El este martorul implicat în evenimentele sociale, în frămîntările care au loc în epocă, el dă seamă din punct de vedere al literaturii, cum trăim, cum gîndim, ce succese sau eșecuri ne iluminează sau nu ființa. El este cel ce știe ceea ce noi încă nu cunoaștem, ca faptă și idee, ca memorie și destin. El este o lume etern vorbind de înțelesurile ei. Un verb rostit. Totul este interogat din perspectiva valorii ce luminează situații, conflicte, semnificații, le face să existe sub cerul senin sau neliniștit al vieții, sub zodia artei, literaturii condiționată de lumea reală, socială, de spiritul timpului disponibil să cucerească și să fixeze, prin creație, esența fenomenului ce reprezintă o colectivitate, o șansă istorică, un mod de a exista specific. Voința de a inventa o lume nouă, cu legi noi, cu personaje noi, cu o filosofie ridicată pe adevărurile fundamentale ale istoriei răspunde vocației romancierului de a fi o voce a actualității, de a-și justifica cu orgoliu sau umilință, dreptul său la istorie, la valorile ei, printr-o operă care să-l reprezinte, atît ca scriitor, cît și epoca în care trăiește. Viața sintetizată în ficțiune, în rememorări epice este o dovadă că romancierul deține arta de a-i descoperi actualității semnificații noi, de a-i traduce cu un mare curaj relațiile dintre individ și societate, dintre o conștiință a identității și una a mistificării, dintre adevăr și minciună, dintre autentic și fals, reanalizate fără patimă, cu ochii lucidității.

Ce ne restituie romanul actualității, ce idei și teme îl fac să răspundă, atunci cînd răspunde, imediatului? Nu este nici o noutate să spunem că romanul actualității e posibil numai în funcție de arta romancierului de a defini epic o realitate socială, de a-i da o structură narativă care să respire viața adevărului, un fragment de istorie trăită concret, ce nu trebuie să cunoască abisurile anonimatului, ci oglinzile autenticității înfățișînd cu realism și în toată complexitatea lor fenomenele sociale de azi. Actualitatea nu trebuie confundată cu „evenimentele" care s-au logodit cu efemerul, cu clipa, cu momentul. Înțelesurile ei cuprind o sinteză de spirit contemporan, de ființă ce răspunde faptelor, problemelor contemporane, interiorizîndu-le, trecîndu-le în tipare noi ale creației, în numele unei conștiințe active. Actualitatea nu refuză o ierarhie de valori, o tradiție, o memorie istorică în curs de desfășurare, o esență a vieții ce se întemeiază pe adevărurile concrete ale prezentului trăit. Actualitatea asimilează o experiență vastă care propune un model, ca expresie a realității, un univers care vorbește de un orizont de receptare, de un flux de idei născut din gîndirea activă provocată de contemporaneitate. Romanul actualității nu poate face abstracție de ceea ce este contemporan cu noi, cu condiția de om modern angajat cu totul în istorie, ca ființă morală. G. Călinescu remarca pe bună dreptate că „A fi contemporan înseamnă a merge în pas egal și normal cu cei din jurul tău, «împins» de trecut și cu ochii mereu spre viitor, și adesea nu trăiești în prezent decît în măsura în care faci un salt spre viitor, atunci cînd ai fost prea mult prins de trecut".

Actualității îi răspunde ideea de roman ce își creează contemporaneitatea din ceea ce este universal-uman, din ceea ce va dura în timp, va fi o permanență, vorbește de o artă ce va cunoaște eternitatea, șansa sigură de a pune în evidență chipul unei epoci, de a-l crea cu sinceritate, cu curaj, de a nu-și falsifica identitatea. Timpul istoric, spiritul lui au nevoie de forme de natură estetică care să supraviețuiască, să depună mărturie despre viața de azi, despre fenomenologia ei morală. Romanul actualității și-a asumat acest rol. Romanul lui Liviu Rebreanu, **Pădurea spînzuraților** era foarte actual în momentul cînd a apărut, restituia cu o extraordinară artă epică o sinteză a actualității istorice și sociale din epoca romancierului. **Refugiile** lui Augustin Buzura înfățișează cu realism și luciditate o actualitate pe care o trăim cu toții și căreia îi recunoaștem fără dificultate semnificațiile, adevărurile. Două romane de o excepțională valoare artistică, scrise cu conștiința că sînt nu atît documente istorice, ci oglinzi ale adevărului ce răsfrîng o epocă, ne vorbesc de un timp social, de o condiție umană tragică, ne dau un răspuns actualității. Dificultatea de a scrie romanul actualității nu este o vorbă goală. Marin Preda recunoaștea acest adevăr :

„Imediat ce am terminat primul volum m-au învăluit alte idei, alte subiecte mai contemporane, de actualitate, și am început să scriu la ele, volumul II al „Delirului" urmînd să mai aștepte. Frămîntările ce au loc în societatea noastră trebuie să fie scrise acum cînd se desfășoară, pe cînd un roman cu tentă istorică sau de epocă poate fi elaborat oricînd, totul depinzînd de talentul scriitorului, de modul cum el se integrează și se implică în evenimente".

Romanul actualității nu se poate scrie la modul declarativ — festivist. El este un examen de conștiință, de înalt profesionalism, unul dificil de trecut, dar posibil într-o epocă unde talentul și adevărul se recunosc în aceeași oglindă. Actualitatea romanului românesc de azi este o probă fundamentală pe care orice romancier trebuie să o treacă. Vocația lui nu poate fi decît romanul actualității.

Zaharia SÂNGEORZAN

„fără literatură nu mai poate fi imaginată existența unui popor"

(urmare din pag. 3)

două războaie mondiale ori de cea de azi? Fără literatură nu mai poate fi imaginată existența unui popor. Nu se poate discuta nimic cu un individ care nu este cît de cît inițiat în istoria națiunii proprii. Nici nu poți pretinde că îți iubești patria cînd te arăți indiferent față de limba vorbită pe teritoriul ei.

Fără poezie nu crește nici griul, nu taie nici coasa și nu ard nici cuptoarele de la Hunedoara și de la Reșița, iar copii nu mai devin niciodată bărbați.

— Biblioteca cu cele cinci sute de bucoavne din Nepos, biblioteca tatălui dv., a înflorit în biblioteca de bibliofil pasionat a dv. Cînd a început această frumoasă patimă și care sînt comorile pe care le-ați adunat?

■ *Cele mai vechi cărți din biblioteca mea datează din primii ani de liceu. Ele au format nucleul de bază care a crescut, în mod substanțial, în timpul studenției, cînd Iașul era considerat, fără nici o exagerare, orașul cărții. Aproape nu era stradă pe care să nu găsești o anticărie. De cîte ori plecam de la cămin și treceam prin oraș, mă întorceam răvășit; nu dispuneam niciodată de banii de care aș fi avut nevoie să cumpăr cărțile pe care le vedeam. Mă gîndesc, de multă vreme, să scriu un articol despre anticăriile Iașului, despre cărțile rare pe care le-am achiziționat din ele. E greu să dai un răspuns cît de cît mulțumitor la această întrebare. Ar trebui înșirate multe titluri de cărți, publicații rare, volume, pe care nu le posedă cîteodată, nici bibliotecile cele mai mari din orașul nostru. Ceea ce pot spune aici este că mi-a plăcut să consult opera integrală, a unui scriitor, în toate edițiile existente, cînd am vrut să scriu despre el, și că niciodată n-am citat o carte sau o revistă pe care nu le-am avut în mînă. În cazul scriitorilor de care m-am simțit cel mai aproape, m-am străduit să-i am la îndemînă în cît mai multe ediții. Este cazul lui Eminescu, a lui Sadoveanu, a lui Coșbuc sau a lui Lucian Blaga, a lui Rebreanu ori a lui Tudor Arghezi.*

— Ce vă mai frămîntă, stimate tovarășe profesor Gavril Istrate. Ce ați dori să mai scrieți, să mai publicați?

■ *Proiecte sînt, fără îndoială, dar, cum nu m-am grăbit niciodată în a-mi lua angajamente, cred că e mai potrivit să lăsăm această întrebare fără un răspuns categoric. În disciplinele filologice, posibilitățile de manifestare sînt încă destul de mari. Sute de specialiști pot să se întreacă în cercetări, fără teama de a se incomoda unii pe alții, de a-și lua unii, altora, subiectele preferate. Limba română literară și, cu deosebire, dialectele ei sînt departe de a ne fi cunoscute în profunzime.*

— Vă mulțumesc.

o bibliotecă a literaturii române

Ultimii douăzeci de ani au marcat un vizibil salt calitativ și pe planul editării științifice a valorilor trecutului. Acum au fost inaugurate atîtea serii de ediții critice și complete, îngrijite de cercetători al căror devotament a fost însoțit de competență. Indiferent asupra cărei epoci literare ne-am îndreptat atenția, constatăm că scrierile principalilor ei reprezentanți sînt în plin proces de editare. Mai mult, chiar autorii de a doua mînă au captat interesul editorilor : Heliade, dar și C. D. Aricescu ; Eminescu, dar și Iacob Negruzzi, Camil Petrescu, dar și G. M. Zamfirescu.

Clasicii, în înțelesul didactic al cuvîntului, au avut, firește, prioritate, deși operele lor par să fi ridicat și cele mai complicate (a se citi : delicate) probleme de editare. Continuarea ediției monumentale Eminescu, inițiată de Perpessicius, proiectată a fi desăvîrșită pînă la centenarul morții poetului național, a avut darul de a dezvălui, cu deosebire prin volumele recente, anvergura gazetarului politic, original deopotrivă prin atitudine și expresie. Ediția Slavici, ce se apropie de sfîrșit, a atras luarea aminte asupra preocupărilor pedagogice ale autorului **Morii cu noroc.** Avem, de asemenea, o ediție utilizabilă a scrierilor lui Creangă, a fost inaugurată o serie de opere T. Maiorescu și continuată aceea a operei lui Bălcescu. Scrierile lui V. Alecsandri au ajuns la volumul al X-lea, ca și ale lui Odobescu, Asachi, Heliade, Constantin Negruzzi, Bolintineanu, Macedonski sînt și ei în curs de tipărire, ca și Duiliu Zamfirescu, H. P. Bengescu, Camil și Cezar Petrescu. Dispunem de o exemplară ediție a beletristicii lui Rebreanu, de o ediție evasicompletă a scrierilor lui G. Ibrăileanu și de una a operelor lui T. Vianu. S-au deschis șantierele operelor complete ale lui Sadoveanu, Blaga, E. Lovinescu. Și n-am amintit decît cîteva dintre importantele realizări ale acestor ani, din a căror însumare se constituie pe încetul o bibliotecă integrală și critică a literaturii române, cea mai convingătoare dovadă a faptului că avem o tradiție literară bogată și diversă. Dacă adăugăm la toate acestea numeroasele culegeri de documente literare, bibliografii ale publicațiilor și ale autorilor, tabloul eforturilor depuse de cercetători pentru punerea în valoare a patrimoniului artistic național se întregește armonios.

Sigur că mai sînt încă multe de făcut. Numeroși scriitori de primă mărime își așteaptă încă editorii devotați. De curînd, a fost anunțată publicarea într-un ritm susținut a operelor lui G. Călinescu. Pe cînd însă ediții riguroase ale întregii creații argheziene, ale scrierilor lui N. Iorga? În multe privințe, terenul acestora a și fost pregătit. Ediția în două volume a poeziilor lui Arghezi, edițiile cîtorva dintre Istoriile lui Iorga, nu și a masivei **Istorii a românilor,** ne îndreptățesc speranța că momentul editării operelor complete ale acestora nu e departe. Pe de altă parte, ritmul în care se întregesc edițiile deja inițiate este destul de lent. Volumul al IV-lea al operelor lui Caragiale a apărut, ca să dăm un singur exemplu, acum douăzeci și unu de ani, iar despre volumul al V-lea încă nu se aude nimic. Alteori înseși criteriile de editare suferă datorită unor pricini greu de înțeles, conducînd la schimbarea din temelii a înfățișării unor scrieri.

Dincolo însă de toate aceste dificultăți și neajunsuri, a căror depășire și înlăturare sînt nu doar posibile, dar absolut necesare, se cade a sublinia încă o dată că ultimii douăzeci de ani constituie un reviriment în procesul valorificării editoriale a scriitorilor români din toate epocile și din toate genurile scrisului artistic. Este o zestre consistentă, ce se cuvine întregită prin eforturile conjugate ale cercetătorilor și editurilor, pentru ca prețuirea de atîtea ori arătată prin vorbe tradițiilor noastre literare să capete și greutatea faptelor.

Adrian OPRINA

acasă

Pe măsura trecerii timpului simt tot mai mult cum cuvîntul acasă *rămîne cu un singur înțeles, înlăturînd imaginile tuturor locuințelor prin care, voit sau nevoit, a trebuit să trec și lăsîndu-mi-o neatinsă doar pe una, pe cea a casei copilăriei. Bătrîna casă, cu fiecare an parcă mai afundată în pămînt, mă copleșește ori de cîte ori îi trec pragul, cu o nostalgie dulce-amară, pe care, probabil o port mereu în suflet. Cît de mare era ea* atunci, *dreaptă, cu ferestrele largi, și cît de strîmte îi sînt acum încăperile, cum i s-au încovoiat, ca umerii unui moșneag, pereții, ce nemilos i s-au micșorat geamurile, să se strecoare prin ele doar o dîră de soare, dar mai cu seamă ce-a rămas din enorma ei curte, restrînsă ca o minusculă oază în fața deșertului, fără nucii care îmi înnegreau cu iodul lor mîinile din fiecare toamnă... Sub privirea maturului, aproape neputincioasă să se mai mire, nu mai rămîne nici o taină, nici un ungher nu mai are mistere, nu se mai găsește nici o urmă de basm. Totuși, de cîte ori mă aflu acolo, mă încăpățînez să reînviu acel* atunci, *agățîndu-mă cu disperare de vreo încrustație în lemnul ceardacului, de parfumul unei flori, de aromele scurse, mai ales în serile de toamnă, din livezi și vii... Și uneori reușesc să măsor lucrurile din jur cu ochii copilului, readucîndu-le pe toate la dimensiunile stabilite cîndva. Chiar drumul din fața casei se albește de praf și șinele roților de căruță lasă din nou urme adînci...*

Aș putea spune că pe acest drum am descoperit pentru prima dată lumea. În primul rînd pe cei dintîi prieteni, de-o vîrstă cu mine, a căror puritate n-am mai întîlnit-o apoi nicăieri. Pe urmă, bucuriile venite cu nunțile, cu nașterile, cu sărbătorile, dar și corteguile mortuare, cu bocete și lacrimi. Rămîneam uneori fascinat, privind chipul unui bătrîn, pe care sudoarea adîncise cute, așa cum rîurile își sapă albiile, sau mă opream asupra mîinilor trudite ale unei bătrîne, așezate în poală, într-o încremenire de lemn vechi, lustruit și cioplit de timp. Asemenea bunicilor mei, toți bătrînii și-au împreunat, la sfîrșit, astfel de mîini, în încremenirea aceea lemnoasă și lucioasă. Nu știu cît au fost de mulțumiți ori întristați, ducîndu-se, dar fiecare dintre ei, au lăsat cîte o urmă, fie ea doar și numai casa în care au locuit sau fîntîna din care au scos apă...

Drumul copilăriei mele este străjuit la capetele sale de două mausolee: Mărășești și Soveja. Prin aceste lăcașe de cinstire a jertfirii pentru țară, am descoperit pentru prima dată ceea ce mai tîrziu am aflat că se numește sublimul. La vîrsta de cinci ani, strîngînd mîna tatălui meu, am asistat la înhumarea eroului de la Mărăști în mausoleu. Nopți la rînd apoi am visat mulțimea de oameni, de jerbe și coroane, de decorații lucioase, de soldați aliniați. Dar la cîțiva ani numai, începînd din nou alt război, mai pustiitor decît cele de pînă atunci, tot fastul acelei înmormîntări s-a topit în ochii înlăcrimați ai femeilor, printre ele aflîndu-se și mama mea. Acolo, la Mărăști, în sunet de fanfare, durerea lăsată de zecile de mii de morți pe cîmpul de luptă fusese poleită cu staniol. Acum, silabisind actul de deces al tatălui meu, începeam să învăț alfabetul durerii pe care nimic nu-l poate îmblînzi sau înfrumuseța...

Prima intrare în mausoleul de la Mărășești, în fața uriașelor osuare, nu m-au înfricoșat. Oasele acelea lustruite aveau culoarea mîinilor încremenite pe pieptul bunicilor mei. Fără să știu, intuiam legătura dintre mîinile trudite într-o viață și cele încleștate să apere viața. Fiindcă aici, la Mărășești a fost, poate, cea mai mare încleștare a românilor pentru apărarea ființei lor naționale. Am spus poate și mă întreb acum care moment de cumpănă a fost mai ușor pentru acest neam al meu? E un singur răspuns: nici unul. Dar aici, unde la întretăierea de drumuri s-a ridicat un înger de bronz cu spada în mînă, avertizînd că nici un dușman nu va trece, a fost durat un simbol al întregii țări, unul de suflet pentru întregul popor...

În amintire străbat uneori drumul copilăriei, reînviindu-mi prietenii și pe cei dragi de atunci, o lume numai a mea, în care eu însumi încep s-o măsor cu ochii copilului și să mă mir de cele văzute. Cred că atunci cînd ți-ai pierdut posibilitatea de a te mai mira, ți-ai pierdut copilăria. Și a pierde copilăria, e ca și cum n-ai mai avea trecut, n-ai mai avea chiar nici țară. Iată de ce acasă *rămîne mereu cu un singur înțeles. Pentru că toate casele, mult mai trainice, poate, și indiscutabil mai confortabile ca aceea, se sprijină pe ea, pe amintirea ei nepieritoare.*

Corneliu ȘTEFANACHE

cîteva tablouri din colecția nichita stănescu

Există, la Nichita Stănescu, poeme în care limbajul, din reflexiv, devine tranzitiv, din scop, se transformă în mijloc, dar nu pentru a ne transmite vreun mesaj, ci pentru a ne înfățișa diferite tablouri, cele mai multe onirice. Tablouri-tablouri, care ar putea fi transpuse pe pînză și înrămate, și nu simple sugestii de plasticitate. Poetul folosește limbajul asemenea unui creion pentru a desena personaje bizare, de genul celor care apar în creațiile unor mari reformatori ai artei plastice din secolul douăzeci, ca Pablo Picasso sau Salvador Dali.

În acest mod al poetului de a vedea realitatea trebuie să identificăm încă o expresie a sensibilității sale de om modern, care a copilărit nu furînd pupăza din tei sau mergînd pe ascuns la scăldat, ci desfăcînd — în absența de acasă a părinților — cutia aparatului de radio pentru a cerceta avid enigmaticele lămpi și sîrmulițe dinăuntru. Una este să-ți formezi primele reprezentări despre lume în mijlocul naturii și alta să te folosești de mic copil de tot felul de butoane, să vezi fabrici, să mergi cu autobuzul. Vom reveni cîndva asupra acestei formații de citadin pentru a constata ce alte consecințe a avut în constituirea unui mod liric de o noutate șocantă. Deocamdată, să luăm în considerare faptul că geometrizarea dusă pînă la absurd care apare în cele mai multe din poemele-tablou ale lui Nichita Stănescu poate fi și reflexul unei sensibilități formate în ambianța unui oraș, în plin secol douăzeci. Locuințele suprapuse — ca niște sertare tixite cu existență umană —, cerul hașurat de cabluri electrice și de antene, pavajul din piatră cubică al străzilor, rondurile de flori din parcuri, mărfurile de serie din magazine (atît de diferite de obiectele pitorești, de iarmaroc din **Isarlîk**-ul lui Ion Barbu !) — totul contribuie, în mediul citadin de azi, la constituirea unui spirit geometrizant. Este adevărat că numeroși alți poeți au copilărit la oraș și că n-au ajuns, totuși, la o asemenea reprezentare, dar aceasta se explică prin faptul că n-au avut curajul artistic să-și exprime în poezie propria sensibilitate și au exprimat-o pe aceea a înaintașilor, considerînd-o singura „garantată" din punct de vedere literar. În evoluția literaturii se sesizează mereu o asemenea rămînere în urmă. Așa se explică de ce scriitorii din epoca armelor de foc își închipuie că un duel cu adevărat impresionant este unul cu spade. Iar scriitorii contemporani cu cele mai sofisticate rachete cred că o luptă nu poate fi numită luptă dacă nu se bazează pe schimburi de focuri (pînă și autorii de **science-fiction**, cînd se referă la armele cu laser din dotarea extratereștrilor, le prezintă sub forma unor pistoale !). Poetul de azi își cumpără merele de la aprozar și le aduce acasă într-o pungă de material plastic, dar este convins că în poezie merele nu pot fi luate decît direct din pom. Cunoaște numeroși ingineri, dar în pastelurile sale nu include decît păstori, pe care el, personal, i-a întîlnit doar în cărți. Călătorește cu vaporul, dar scriind despre ape evocă neapărat o luntre. Știe că oamenii au ajuns pe Lună, dar ne înfățișează în continuare Luna ca pe o misterioasă sursă de lumină palidă în timpul nopții (deși fereastra camerei lui dă într-o curte interioară, astfel încît nu are cum să vadă cerul). Pe el îl impresionează nu ceea ce îl impresionează, ci ceea ce i-a impresionat pe alții.

În aceste condiții merită să vorbim de **curaj** atunci cînd un poet face un pas înainte și integrează în poezie ceva din epoca sa. Nichita Stănescu a făcut acest pas.

O repetare a unui motiv plastic — pe verticală, ca în **Coloana infinitului** a lui Constantin Brâncuși — apare în poemul **Un soldat...** din **Roșu vertical :**

„Un soldat ținîndu-se cu mîinile / de marginea unui nor... / De bocancii lui, cu mîinile încleștate / se ține alt soldat. De bocancii lui / altul, apoi altul, apoi altul și altul, / și-așa pînă-n miezul pămîntului. / / Eu mă las s-alunec pe șirul lor / ca pe-o frînghie, / și-alunecînd, cataramele / centurilor lor îmi zgîrie fața. / / Și-alunecînd, îmi zgîrie pieptul / și-alunecînd, alunecînd, îmi sfîșie / fîșii de carne, / și-alunecînd, alunecînd rămîne din mine / numai scheletul. / Cînd în sfîrșit ajung, mă-ntind cu tîmpla / pe o piatră. / În timp ce dorm, fîșiile smulse / se-ntorc de sus și mă-nvelesc. / M-ajunge din urmă și sîngele pierdut, / și durerea. / / Deschid ochii, mă uit. / Coloana de soldați, nu se mai vede. / Probabil că vîntul a-mpins-o / cu nor cu tot ,în altă parte".

Remarcăm din nou, încă de la început, că limbajul este funcțional și operativ, că poetul îl folosește pentru a descrie cît mai pregnant o viziune onirică. Soldații agățați unul de altul constituie însă, inițial, o imagine mult prea neverosimilă pentru a o privi altfel decît ca pe un joc al fanteziei. Avem senzația că Nichita Stănescu **își încearcă puterea** de a imagina priveliști nemaivăzute și îi acordăm credit numai pe jumătate. Deodată, însă, poetul întoarce butonul lungimii de undă a lirismului său, trecînd de la persoana a treia la persoana întîi, de la relatare la confesiune, de la geometrie la trăire :

„Eu mă las s-alunec pe șirul lor / ca pe-o frînghie, / și-alunecînd, cataramele / centurilor lor îmi zgîrie fața".

El ne șochează prin concretețea senzației și, mai mult decît atît, prin resuscitarea unei amintiri îndepărtate, din copilărie, pe care, probabil, fiecare dintre noi o păstrează în straturile obscure ale memoriei : amintirea îmbrățișării de către noi — copii fiind — a unui soldat (sau a unui tată întors de la lucru, sau a unui trunchi de copac), adică a ceva și ocrotitor și aspru în același timp. Dacă facem un calcul, ne dăm seama că Nichita Stănescu era elev de școală primară în anii războiului și este ușor de presupus că măcar o dată a îmbrățișat genunchii unui soldat sau a fost el ridicat la piept de un soldat. Cîndva ,oricum, a simțit atingerea deopotrivă zgîrietoare și tandră (eventual, chiar din partea tatălui său, față de care avea un adevărat cult, din moment ce într-o tabletă i-a evocat cu duioșie infinită mirosul picioarelor obosite de mers). Nu ne-am propus, însă, să facem investigații detectivistice în biografia poetului și nici n-ar avea rost, în condițiile în care experiența afectivă descrisă de el ne este familiară și efectul estetic **se produce.**

După ce ne-a răscolit sufletul, poetul se grăbește, în maniera lui binecunoscută de-a fi imprevizibil, să șteargă cu un burete revelația, concepînd finalul poemului ca o trezire dintr-un vis. Coloana verticală de soldați, împinsă undeva, departe, de vînt sau doar de erupția de trezie ne rămîne în minte ca un tablou straniu, ireal, dar și precis desenat, asemenea tablourilor suprarealiste ale lui Giorgio de Chirico.

Alt poem care are valoare de tablou este **Miraj de iarnă,** tot din **Roșu vertical.** Pare o ilustrație la o povestire științifico-fantastică :

„Patru sori de abur alb se desfăceau pe cerul nopții, / brațele mi-erau atrase către ei. / Tu stăteai pe-un bulgăr mare de zăpadă verde, / pletele ți-erau atrase către ei. / / Cerul era negru, fără aștri, numai sorii / cei de abur alb, se desfăceau / / în suvițe sclipitor de albe, spiralate, / peste negrul nopții, surd, se desfăceau. / Tu stăteai pe-un bulgăr de zăpadă verde, / coama ta se resfira bătînd în sus / și pe cerul negru ca o ceață / neagră era coama ta în sus. / / Eu stăteam cu brațele atrase, ridicate, / ca și cum m-aș atîrna de un stejar tăcut, / cu o ramură plecată, neagră peste mine, / către patru mari vîrtejuri, într-un cer tăcut. / Aer negru și zăpadă verde / Patru sori de aur, surd se desfăceau pe cer, / ora taciturnă ne ținea-mpietriți alături / și pe jumătate smulși spre cer".

Recunoaștem, aici acea îndepărtare de natură, de „firesc" cu care ne-a obișnuit **design**-ul obiectelor produse prin mijloace industriale. Ursuleți verzi și stele albastre, copaci pătrați și femei cu șase ochi întîlnim oricînd în spațiul citadin, în vitrina unui magazin de jucării sau pe panourile decorative dintr-un bar de noapte. Dar mai recunoaștem și un anumit sentiment al relativității configurației cosmosului, sentiment adus de călătoria omului pe Lună (unde poate fi văzut răsărind Pămîntul !), și, în general, de toate proiectele de zboruri cosmice, inclusiv de cele imaginate de autorii de **science-fiction.** Ni s-a explicat de multe ori — de către astronomi, și de către reprezentanții literaturii de anticipație — că există planete luminate concomitent de mai mulți sori. Bineînțeles că Nichita Stănescu nu și-a compus poezia cu gîndul la această scenografie modernă, dar a recurs în mod reflex la ea cînd a vrut să exprime o stare de beatitudine erotică. În loc să recurgă, asemenea lui Nicolae Labiș, la ceea ce este frumos și grandios în natură („Azi sînt îndrăgostit. E-un curcubeu / Deasupra lumii sufletului meu"), a apelat la ceea ce este frumos și grandios în reprezentarea omului de azi despre natură, reprezentare mult îmbogățită față de aceea tradițională.

În sfîrșit, în volumul **Dreptul la timp** descoperim un tablou diafan, matinal, pictat parcă de Sabin Bălașa, **Adolescenți pe mare :**

„Această mare e acoperită de adolescenți / care învață mersul pe valuri, în picioare, / mai rezemîndu-se cu brațul, de curenți, / mai sprijinindu-se de-o rază țeapănă, de soare. / Eu stau pe plaja-ntinsă tăiată-n unghi perfect / și îi contemplu ca la o debarcare. / O flotă infinită de yole. Și aștept / un pas greșit să văd, sau o alunecare / măcar pîn'la genunchi în valul diafan / sunînd sub lenta lor înaintare... / Dar ei sînt zvelți și calmi și simultan / au și deprins să meargă pe valuri, în picioare".

Suflul mistic al tabloului este atenuat cu tact de cîțiva termeni tehnici (curenți, unghi, debarcare, yole), ca și de un fin umor (culminînd cu precizarea că adolescenții deprind **simultan** mersul pe valuri, ceea ce sugerează vag ridicarea concomitentă de la pămînt a unor pui de găină, abia ieșiți din ouă). Faptul că adolescenții sînt mulți — „o flotă infinită" — implică aceeași senzație de geometrizare a viziunii, de multiplicare a unui motiv plastic pînă la crearea impresiei de decorativism oniric. Un om care merge pe valuri în picioare nu poate fi privit decît ca un simbol (așa se întîmplă cînd citim pasajul respectiv din Biblie). Dar un număr imens de oameni care merg în picioare pe valuri se transformă într-un tablou cu valoare în sine, într-o reverie. Putem contempla fermecați acest tablou, dar nu îl putem descifra.

Alex. ȘTEFĂNESCU

întîlniri admirabile

În cursul anilor 1983 și 1984, sub egida Comitetului U.T.C. al Centrului Național de Fizică, s-a organizat un ciclu de conferințe, intitulat «Interferențe», al cărui auditoriu a fost format din oameni ai muncii de pe Platforma Măgurele, cercetători ai Institutului Central de Fizică, studenți și cadre didactice de la Facultatea de Fizică a Universității din București. Au fost invitați în fața acestui auditoriu oameni ce se ocupă de științele exacte, de științele naturii sau de științele umaniste" (am citat din „cuvînt-ul înainte"). Conferințele au fost transcrise de pe bandă (păstrîndu-se, după cum tot organizatorii o spun, „atmosfera vie, colocvială, stilul oral"), și așa s-a născut această *Carte a Interferențelor*, despre al cărei conținut, deosebit de interesant și profitabil, nu cred că pot da o idee suficientă nici informațiile de mai sus și nici cronica de mai jos.

Ideea *interferențelor* a impregnat aerul acestui secol. Disciplinele și-au revizuit frontierele — dar, spre deosebire de politică, aici, în teritoriul cunoașterii, aceasta nu a dus la război, ci la reciprocă îmbogățire. Totul participă la Tot. Paradoxul e că, pe cît specializarea înaintează și se intensifică, pe atît „independența" disciplinelor devine tot mai iluzorie. Nu poți face, bunăoară, în 1986, critică literară, fără să ai noțiuni de electronică, de fizică atomică, de chimie, de geologie, de medicină, de economie politică, de sport, de astronomie, de geometrie — ca să nu mai vorbim de istorie sau filosofie.

Devenit dominatoriu și blazonic pentru acest veac, sentimentul nu e însă și nou. În secolul trecut foiesc exemplele. Engels declara că învață mai multă economie politică din Balzac decît din tratate. Sainte-Beuve aplica în critică, metode de anatomie și fiziologie. Eminescu introducea în poezie — în marea poezie — intuiții de fizică și cosmologie. Stendhal pretindea că-și formează stilul citind Codul Penal. Gherea storcea sociologie din literatură. Hasdeu scria drame în versuri dar și enciclopedii mirandolești...

Aș compara colaborarea inter-disciplinară a vremii noastre cu spițele unei roți de bicicletă. Numai cînd toate sînt perfect întinse (caz ideal !), roata e într-adevăr rotundă. Una singură slăbită — deformează întregul. Una singură exagerat încordată — așijderea. Și prin acest gînd ajung la materia însăși a *Cărții Interferențelor,* situată, mi se pare, sub imperativul socratic al dominării ignoranței noastre multilaterale. „Comparată cu iazul cunoașterii, ignoranța noastră are vastități de ocean", citează Andrei Brezianu din introducerea la „The Encyclopedia of Ignorance" (Pergamon Press, 1977). Am putea zîmbi ; o „enciclopedie" „a" „ignoranței" amintește străvechea dilemă : paharul e pe jumătate *plin* sau pe jumătate *gol ?* Faptul că știm sau măcar bănuim ce-nu-știm e un suport de optimism. Un homme averti vaut deux. Profesorul Jacob, descoperitorul codului genetic, laureat al premiului Nobel, e un „homme averti". El declară — aflăm din conferința lui Ștefan Berceanu — că nu știe cum se formează ficatul. Ba, și mai puțin : mărturisește că nu știe nici măcar cum se formează o unghie...

Deci : cunoaștem *codul,* în impresionanta sa complexitate, și totuși habar nu avem cum se formează o „biată" unghie. Nu cumva operează aici distincția (de mare adîncime) formulată de Constantin Noica în expozeul d-sale, cea între *exactitate* și *adevăr ?* Majestuosul cod (genetic, literar, artistic) este exactitatea, dar cum să dăm de adevăr ?

„Ne-am împrăștiat prea mult asupra lumii exterioare și lumea interioară am părăsit-o", regretă Anton Dumitriu, și fraza filosofului român îmi aduce în minte exploziva observație a lui Alexis Carrel (din *Omul, acest necunoscut) :* la data cînd se cunoșteau deja orbitele planetelor prin cosmos, nu se descoperise încă circulația sîngelui prin corpul omenesc.

Mircea ISPIR : **„Cap de copil"**

Îngăduie-mi-se să mai zăbovesc nițel asupra conferinței lui Anton Dumitriu. Domnia sa găsește un principiu coagulant : „fiecare este un om împrăștiat și mai ales umanitatea, în întregimea ei, este împrăștiată, neunificată. Trebuie deci să găsim un principiu unificator, care să țină de inteligența umană", deoarece „avem această inteligență, *participăm la un lucru absolut,* dar noi nu am fixat ceva : un principiu". Cu prudența de a nu stîrni demonii vanității și într-un limbaj de un nonșalant umor, savantul ne avertizează : „Dar aici se naște un nou pericol. Pentru că în momentul în care eu am să spun că omul participă la un absolut — să nu și-o ia în cap omul, să nu creadă că el este totul în Univers". Totul, nu, dar măsura, da.

Aș mai face, pentru cititorul filo-log, o apropiere. Anton Dumitriu oferă, în treacăt, o patetică definiție a omului : „această enigmă (...) în care *flutură o flacără* care e conștiința noastră". În cîntul 26 al *Infernului,* Dante îl apoteozează pe Ulise, ca pe un erou al cunoașterii, căreia îi sfidează granițele, îndemnîndu-și companionii să cucerească neștiutul. Ulise își încheie *orazion picciola* (discursul de-o șchioapă) cu apelul : „Considerate la vostra semenza : / fatti non foste a viver come bruti, / ma per seguir virtute e conoscenza" („Scrutați-vă menirile ființii : / nu-s oamenii născuți să fie fiare, / ci pelerini ai binelui și-ai minții" ; trad. G.P.). Ei bine, reamintesc, dacă e nevoie, că Ulise, acest magnific simbol al îndărătniciei de a ști, apare în fața lui Dante și a lui Virgiliu sub forma unei *flăcări.* Nu e aceasta o „întîlnire admirabilă" ?

Pe aceeași cale, de pelerin al binelui și-al minții, merge și călăuzește vorbirea lui Alexandru Paleologu. „Nu ești om — fără cultură", rostește răspicat eseistul. Dar cum știința fără conștiință e ruina sufletului (după o spusă celebră), Paleologu nuanțează : „Important este ca filosofia să ducă la o morală, adică la o atitudine practică". Citim, adică filologăm și filosofăm, ca să știm cum să trăim. Eu unul, în mărunta mea danemarcă, socot că aceasta e întrebarea. Paleologu o spune și mai (vorba lui Balotă) uman-prea-uman : „Marea problemă a fiecăruia dintre noi este problema fericirii". Și aici iar nu-mi pot reprima tentația de a prilejui (Galeotto !) o „întîlnire admirabilă". Mai demult, autorul *Bunului simț ca paradox* (acesta și *Firescul ca excepție* sunt *titlurile* cele mai izbitoare din ultimii 25 de ani) emisese o propoziție tandru îndrăzneață : „Iubirea e *cosa mentale*" (ceva ce ține de minte). În conferința d-sale, Solomon Marcus citează un gînd al lui Moisil : „O teoremă e un sentiment". În frumoasa lor simetrie, cele două aserțiuni se completează ca jumătățile lui Platon. (Să aibă aceasta vreo legătură cu *complementaritatea* ce ar caracteriza gîndirea veacului nostru, după cum ne învață Sorin Vieru ?).

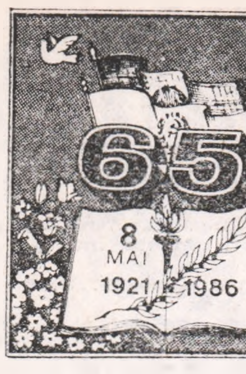
În plină întrepătrundere se situează Nicolae Manolescu, într-o conferință de o claritate latină. Pe trei romane : *Ion, Patul lui Procust, Pîlnia și Stamate,* criticul depistează scurt și limpede schimbarea de perspectivă asupra omului și a lumii în prima jumătate a secolului. „Această schimbare — interferează N. Manolescu — dacă nu mă înșel, are un sens, același cu cel din alte domenii ale spiritului, din fizică sau din filosofie" : de la soliditate, coerență, absolut — la pulverizare, tulbure, relativism. De la Rebreanu la Urmuz asistăm la abolirea „tiraniei semnificativului". Demonstrația este peremptorie, mă întreb numai dacă ciclurile nu sînt totuși iterative, corsi e ricorsi.

Căci, iată, Andrei Pleșu provoacă reamintirea unui alt mare ciclu. Anticii fuseseră obsedați de materie. Ca niște copii ai umanității (onto- repetă filo-...), ei voiau să desfacă lucrurile (pînă nu se mai pot tăia) ca să vadă din ce sunt făcute, care le e natura. Cît privește trupul, își cam permiteau, nu-i refuzau nimic. Evul Mediu, ridicînd ochii către cer, a mai gîtuit (sau măcar a surdinizat) aceste *libido*-uri *sciendi* și *habendi* (pofte de a ști și de a avea). În schimb, din nou (arată A. Pleșu), „Renașterea, spre deosebire de Evul Mediu, a avut revelația corporalității și a materiei în genere". Reprimînd ideile primite și sloganele triumfale, Andrei Pleșu țintește să dea relief tabloului, punîndu-i niște umbre. Astfel că, gîndindu-se la părăsirea „spiritului" în favoarea „materiei" („Renașterea stă prost cu filosofia", p. 227), A. Pleșu găsește un punct de vedere din care „Renașterea este un fel de Ev Mediu declinant" (p. 219). Sunt de acord cu dumneavoastră că afirmația este contrariantă („Omul care nu înțelege e contra" — Moisil, citat de Solomon Marcus). Tocmai de aceea merită citite conferința și dialogul cu publicul ale lui A. Pleșu.

Dar ce spun eu ? Aproape toate în această carte, chiar și alintările lui Al. Tocilescu, sunt stimulante și captivante pentru cel care admite ca idoli ideile și năzuiește, cum zicea cineva, și către o a doua cultură, ușă abia întredeschisă către infinitul culturii. Tomul e de citit cu creionul ager în mînă. Pe al meu însă îl amuțesc pentru că — ascult povața autorului *Istoriei logicii* — „undeva, în tot ce faci, în tot ce gîndești, trebuie să te oprești".

Geo PRUT

Cartea Interferențelor, Ed. Șt. și Enc., 1985.

Acum, la a 65-a aniversare a existenței Partidului Comunist Român și a peste 100 de ani a mișcării muncitorești revoluționare, putem afirma cu îndreptățită mîndrie că, prin întreaga sa activitate, partidul nostru a demonstrat și demonstrează că nu a avut și nu are decît un singur țel suprem — măreția poporului și a întregii națiuni, bunăstarea și fericirea oamenilor muncii, apărarea independenței și suveranității țării, victoria socialismului și comunismului în România.

Nicolae CEAUȘESCU

un eveniment memorabil al luptei antifasciste

procesul de la brașov al militanților comuniști și antifasciști în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu (27 mai–5 iunie 1936)

Se împlinesc 50 de ani de la un remarcabil moment al luptei forțelor revoluționare din România împotriva fascismului : procesul de la Brașov al militanților comuniști și antifasciști în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Analizînd pericolele reale pentru soarta națiunii și a statului român în complicatele condiții de la mijlocul deceniului IV, Partidul Comunist Român, și-a exprimat în numeroase rînduri deplina încredere în voința și capacitatea poporului nostru de a-și apăra existența și libertatea. În definirea primejdiilor ce planau asupra țării, P.C.R., stigmatiza cu energie organizațiile fasciste interne, care, prin acțiunile lor antinaționale, prin direcțiile preconizate pentru orientarea politicii românești făceau jocul hitlerismului și duceau la o posibilă dezmembrare a României. Ținînd seama de justa orientare preconizată de către Partidul Comunist, presa revoluționară și democratică au organizat puternice campanii de proteste împotriva pericolului fascist, a prigoanei și a arestărilor îndreptate împotriva militanților comuniști și antifasciști.

Pentru a contracara radicalizarea revoluționară a maselor, cercurile guvernate au înscenat un șir de procese celor mai active elemente democratice și antifasciste ce au compărut în fața justiției burgheze acuzate pentru idealul lor de luptă antifascistă, de apărare a intereselor naționale ale poporului român.

În acest cadru de o deosebită efervescență politică, de angajare a celor mai bune forțe pe frontul luptei împotriva pericolului fascismului și războiului, s-a desfășurat procesul de la Brașov, împotriva unui grup de comuniști și antifasciști în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu. Prin amploarea sa, prin atitudinea dîrză și consecvent revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, procesul anticomunist de la Brașov s-a înscris ca un eveniment de mare rezonanță politică. El a determinat creșterea luptei antifasciste a maselor sub conducerea Partidului Comunist, a evidențiat și mai mult necesitatea concentrării tuturor forțelor democratice, patriotice, antifasciste ale țării.

Desfășurînd o intensă activitate în rîndul tinerilor muncitori și intelectuali tînărul Nicolae Ceaușescu este arestat pentru prima dată în ziua de 23 noiembrie 1933, dosarul său de anchetă fiind înaintat Parchetului tribunalului Ilfov, acuzat fiind de „acte de sabotaj și îndemn la grevă făcute pentru muncitori". Această arestare, ca și altele care vor mai urma, departe de a-l înfricoșa, l-au îndîrjit și mai mult împotriva regimului burghez și imediat ce a fost eliberat a participat la alte acțiuni greviste, demonstrații și manifestații revoluționare.

Desemnat de P.C.R. în conducerea Comitetului Național Antifascist ca reprezentant al tineretului muncitor al Capitalei, tovarășul Nicolae Ceaușescu va desfășura o activitate intensă în această organizație de prestigiu a luptei antifasciste din România, unde mai erau înregimentate nume cu autoritate ale științei, culturii și învățămîntului românesc.

La vîrsta de 18 ani, devenind prim secretar al Comitetului regional U.T.C. Prahova, reorganizează lupta tineretului din județele Prahova și Dîmbovița și înființează noi celule ale organizației comuniste ale tineretului. Împreună cu alți tineri comuniști a inițiat întrunirile filialelor „Blocului pentru apărarea libertăților democratice", organizație înființată și îndrumată de P.C.R., difuzează peste 80 de titluri de broșuri și manifeste cu un net conținut revoluționar și antifascist, militează pentru unirea tuturor forțelor democratice din România în Frontul popular antifascist.

In ianuarie 1936, în comuna Ulmi din județul Dîmbovița, în timpul unor acțiuni politice ale organizației U.T.C. desfășurate sub conducerea militantului comunist Nicolae Ceaușescu, au fost arestați un număr de tineri comuniști și antifasciști. Lor li s-a intentat procesul de la Brașov din primăvara anului 1936 ce a produs un puternic ecou în țară și străinătate.

Procesul a început în ziua de 27 mai 1936, în el fiind implicați 21 de tineri. Desfășurîndu-se fără întrerupere procesul de la Brașov este cel mai reprezentativ din cele judecate în acești ani și totodată cel mai concludent pentru a evidenția confruntarea dintre patriotismul și spiritul de sacrificiu propriu luptătorilor comuniști și intoleranța aparatului represiv al statului burghez.

Cele peste 150 de capete de acuzare, formulate în ordonanța de dare în judecată se refereau în special la organizarea în diversele localități ale județelor Prahova și Dîmbovița a acțiunilor prin care P.C.R. milita în acest timp pentru Frontul popular antifascist. În completare la această activitate erau specificate și alte activități dar mai ales editarea și difuzarea unui bogat material propagandistic de partid : manifeste și broșuri ce fuseseră pregătite de C.C. al P.C.R. și de Uniunea Tineretului Comunist în cursul anilor 1934—1935.

Marea majoritate a „culpelor" politicii îl vizau în primul rînd pe militantul comunist Nicolae Ceaușescu. Aceasta, deoarece întreaga suită de acțiuni politice comuniste incriminate de autorități, în domeniul organizatoric al muncii U.T.C., al organizațiilor democratice conduse de către partid, și deopotrivă cele propagandistice, constituiau rezultatul inițiativei și al muncii sale efective, în calitate de conducător al regionalei Prahova a Uniunii Tineretului Comunist.

Calitățile remarcabile de luptător revoluționar comunist ale tovarășului Nicolae Ceaușescu — fermitate, principialitate, înaltă dăruire patriotică — s-au făcut remarcate încă o dată cu putere în timpul procesului prin condamnarea vehementă a fascismului, prin apărarea cu îndîrjire a tovarășilor implicați în proces, prin îndemnurile la luptă adresate celor mulți, întregului popor român. Rînd pe rînd au fost destrămate toate acuzațiile, dovedindu-se netemeinicia lor, procesul căpătînd — prin comportamentul de înaltă ținută revoluționară al tovarășului Nicolae Ceaușescu — caracterul unei dîrze confruntări politice.

Procesul militanților comuniști și antifasciști judecat la Brașov în primăvara anului 1936, în urmă cu 5 decenii, a constituit o reușită a liniei P.C.R., care urmărea transformarea unor asemenea inscenări judiciare în mijloace active de luptă, de demascare a primejdiei fasciste și de afirmare a necesității realizării unității naționale, pentru salvarea viitorului democratic și independenței poporului român.

Dezbaterile procesului s-au încheiat în ziua de 5 iunie 1936. Procurorul regal va insista în mod deosebit asupra faptului că Nicolae Ceaușescu era „membru activ și bun propagandist comunist și antifascist, cunoscut de mult timp ca atare de către organele Siguranței și ale justiției".

Comunistul Nicolae Ceaușescu va fi condamnat la 2 ani închisoare, 2 000 lei amendă și un an de interdicție de a părăsi satul natal. Se adaugă, de asemenea, cele 6 luni de închisoare la care fusese condamnat pentru așa zisul „ultraj". În total au fost condamnați în procesul de la Brașov 14 militanți comuniști și antifasciști la pedepse care totalizau 14 ani de închisoare, 280 000 lei amendă și 45 de ani de interdicție politică. Atitudinea demnă și curajoasă cu care tovarășul Nicolae Ceaușescu i-a înfruntat pe cei ce urmăreau condamnarea tinerilor militanți comuniști și antifasciști a provocat admirație și deosebită prețuire în masele largi muncitoare, ale întregului popor, fiind amplu oglindite în presă. In articolul „Muncitorii — martori în procesul antifasciștilor" cotidianul bucureștean „Adevărul" menționa : „Șefi de ateliere, mecanici, lucrători simpli, șomeri, oameni care cunosc greul și povara au venit și au vorbit fără atitudini oratorice, exprimînd adevărul așa cum este". Acestor acțiuni li se alăturau sutele de proteste colective venite din toate colțurile țării care condamnau înscenările judiciare împotriva mișcării antifasciste ca și samavolnicia aparatului de represiune burghez.

„Noi muncitorii din Iași — se arăta într-o astfel de moțiune — protestăm împotriva condamnării conducătorilor antifasciști și ne solidarizăm cu acțiunea pe care o duc pentru apărarea libertăților noastre, a pîinii, a drepturilor și a independenței noastre naționale".

Alături de protestele proletariatului, împotriva măsurilor represive și a condamnării militanților de frunte ai luptei antifasciste din România, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, s-au ridicat toate păturile muncitoare ale societății. „Indignarea cuprinde mase din ce în ce mai largi și pături din ce în ce mai diferite ale poporului — sublinia în acest sens „Scînteia" ilegală din 1 iulie 1936. O mișcare largă de simpatie se ridică în favoarea antifasciștilor în favoarea deținuților politici".

Vestea despre minunatul exemplu de comportare comunistă a militantului comunist Nicolae Ceaușescu a răzbătut imediat dincolo de sala de judecată a Consiliului de război din Brașov, revărsîndu-se peste întreaga țară, În ultima zi a memorabilului proces, în sala de judecată cuvîntul militantului comunist Nicolae Ceaușescu a răsunat nu pentru apărarea persoanei sale, ci pentru a demasca abuzurile organelor de stat, pentru a dezvălui condițiile grele de viață și de muncă ale tinerilor din uzine și de la sate, transformînd dreptul său la apărare într-un aspru rechizitoriu la adresa nedreptăților sociale și a injustiției.

Lărgind cadrul intern de manifestare a solidarității mișcării muncitorești și antifasciste, procesul de la Brașov a activizat și mișcarea de solidaritate internațională față de persecutații politici comuniști și antifasciști din România. Marele scriitor francez Romain Rolland îi scria lui Gheorghe Tătărăscu, președintele Consiliului de miniștri, la o săptămînă după pronunțarea sentinței în procesul de la Brașov : „În spiritul celor mai adevărați prieteni din Europa ai poporului român, vă rugăm stăruitor de a pune capăt acestor scandaloase abuzuri, care aduc un prejudiciu incalculabil României".

Cam în același mod vor scrie în Franța ziarele „L'Humanite". „La Republique" și alte cotidiene de stînga relevînd caracterul fals al acuzațiilor aruncate de clasele dominante militanților comuniști și antifasciști din România.

La București continuau să sosească la începutul verii anului 1936 proteste din lumea întreagă împotriva acestor procese și a sentințelor ce erau date.

Revenind la relatările publicate în presa din țară, constatăm că ziariștii au fost impresionați în primul rînd de personalitatea puternică a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Discutînd cu el la închisoarea din Brașov, Eugen Jebeleanu a mărturisit în articolul publicat în „Cuvîntul liber" că prin profunzimea concepțiilor politice, a atitudinei consecvent antifasciste și patriotice în pofida vîrstei, interlocutorul său prezenta „O inteligență de o maturitate surprinzătoare".

Inchisoarea cu puternicile ei ziduri nu îi va putea zăgăzui activitatea revoluționară militantului comunist Nicolae Ceaușescu care se va afla mereu în contact cu forțele revoluționare și progresiste ale țării. La 1 mai 1939 îl găsim ca unul din principalii organizatori ai marii demonstrații antifasciste și antirăzboinice din București ce a avut prin semnificația și rezultatele ei un profund ecou intern și internațional. O nouă sarcină încredințată de partid a fost cu strălucire dusă la îndeplinire, Și vor urma altele, mereu altele, pe un drum eroic care însumează peste 50 de ani de activitate revoluționară a secretarului general al partidului și primului președinte al țării.

In istoria patriei noastre, a mișcării muncitorești, procesul politic de la Brașov, de acum 50 de ani, se detașează ca o memorabilă pagină a luptei antifasciste desfășurată în România.

L. EȘANU

organizarea și conducerea de către P.C.R. a mișcării de rezistență în perioada 1940–1944

(urmare din pag. 4)

ocupate, ca și în cele aliate lui, fascismul german s-a lovit de lupta organizată a forțelor democratice conduse de partidele comuniste din țările respective împreună cu celelalte forțe democratice. În perioada grea a anilor de război, Partidul Comunist Român a mobilizat în jurul său toate forțele progresiste, a creat formațiuni patriotice înarmate, a luptat pentru ieșirea României din Război, pentru alianța cu Uniunea Sovietică și cu celelalte state din coaliția antihitleristă, pentru întoarcerea armelor împotriva Germaniei fasciste. Partidul Comunist Român a fost acela care în fruntea forțelor progresiste din România s-a ridicat împotriva venirii la putere a Gărzii de fier și a hotărîrilor criminale ale Dictatului de la Viena. Un apel al P.C.R., regionala Moldova, din septembrie 1940, oglindește tocmai această atitudine care nu admitea compromisul. **„Astăzi cînd burghezia românească își vede amenințate interesele ei,** — se spune în apel — **cînd masele de muncitori se ridică cu tărie contra regimului de jaf, teroare și scumpete, cioclii au găsit metoda cea mai bună de a duce în eroare poporul flămînd și asuprit prin aducerea la putere a Gărzii de fier. Prin tîrgul de la Viena poporul a fost trădat, a fost vîndut".**

La 13 ianuarie 1941 Marele Stat Major raporta Ministerului Apărării Naționale despre formele și metodele de desfășurare a muncii de propagandă comunistă, **„propaganda de la om la om, manifeste, șablonări de lozinci, broșuri și reviste, discuții cu muncitorii, prezentarea tuturor greutăților și nemulțumirilor, cereri de revendicări, greve, întruniri clandestine".** Cîteva luni mai tîrziu, la 6 septembrie 1941, Comitetul Central al Partidului Comunist Român în Platforma Program subliniind **„sarcina și răspunderea comuniștilor față de poporul român"** arăta că aceasta consta în **„organizarea luptei alături de marele popor sovietic și celelalte popoare cotropite, pentru zdrobirea fascismului sîngeros german, a slugilor sale din toate țările, pentru alungarea ocupanților fasciști din România, pentru doborîrea bandei de trădători de la cîrma țării în frunte cu generalul Antonescu, pentru eliberarea țării de sub jugul sîngeros, pentru România liberă și independentă".**

În rapoartele și notele informative ale organelor de represiune din România acelor ani sînt evidențiate acțiunile întreprinse de către comuniști pe întregul teritoriu al țării. **„În seara de 31 ianuarie 1941** — relatează buletinul informativ al Chesturii de poliție din Iași — **între orele 19—20, autori necunoscuți au răspîndit în cuprinsul orașului Iași circa 60 de manifeste comuniste".** Tot la activitatea de propagandă antifascistă din orașul Iași se referă și nota informativă trimisă de serviciul de informații de pe lîngă Președinția Consiliului de Miniștri către Prefectura Iași, în care se arată că **„muncitorii de la Atelierele C.F.R. Nicolina Iași sînt nemulțumiți cu rația de pîine ce li s-a fixat — 300 gr. zilnic — aceasta fiind insuficientă".** Nenumărate manifeste răspîndite în anii războiului erau îndreptate împotriva armatei naziste și chemau la luptă **„alături de proletariatul țărilor democrate pe toți oamenii, din toate straturile sociale",** care urau **„noua ordine"** hitleristă. În manifestul lansat de C.C. al P.C.R., din 2 noiembrie 1941 și intitulat „Frați români ! Muncitori, intelectuali, femei, tineret" se spunea **„Ceasul descătușării naționale a sunat ! Lupta împotriva jăcmănitorilor hitleriști și a slugilor lor, în frunte cu călăul Antonescu, înseamnă lupta pentru libertatea poporului și independența țării ! Opriți vărsările de sînge ale bărbaților și copiilor voștri ! Împiedicați transportul de arme și armate pentru asupritorii sîngeroși ai poporului român ! Războiul împotriva Uniunii Sovietice să înceteze ! Drumul poporului român este alături de Uniunea Sovietică, Anglia, Cehoslovacia, Polonia și celelalte țări cotropite care ne sînt aliate".**

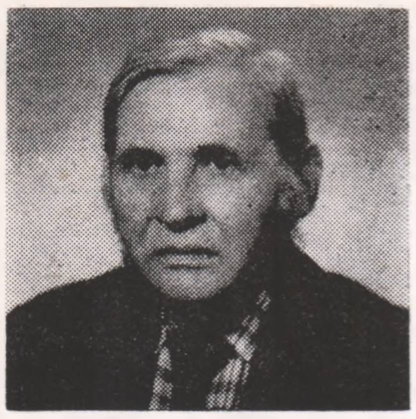
Toate păturile societății românești erau împotriva participării țării la război alături de Germania lui Hitler. Astfel, studenții din Iași reclamau că autoritățile școlare nu se îngrijeau de situația lor materială, n-au cantine și cămine, iar muncitorimea era profund nemulțumită că primea salarii de mizerie, neputînd face față traiului zilnic. Valul de nemulțumiri era exprimat în manifestele care cereau **Vrem pace separată, Jos guvernul Antonescu, Jos cu Hitler.** In fabrici și uzine, în cartiere muncitorești, organizațiile comuniste confecționau litere din piele și de cauciuc pentru șabloane de lozinci antigermane, pentru pace și libertate. In același timp se intensificau acțiunile de sabotaj în întreprinderile mari, în special cele de armament. În buletinul de informații al Ministerului Afacerilor Interne se semnala, la 26 martie 1942, că vasul „Ardealul", încărcu 50 vagoane de muniții, aparținînd armatei germane, s-a scufundat pe Dunăre în apropiere de Brăila, iar la 11 iulie același an, depozitele de muniții de la marginea orașului Buzău — circa 66 de depozite ce conțineau 200 vagoane de muniții și carburanți — au luat foc. Măsurile de represiune nu s-au lăsat așteptate. Au fost arestați și condamnați nenumărați comuniști. Prefectura poliției capitalei raporta că pînă la mijlocul anului 1942 au fost arestați și trimiși la Tg. Jiu 119 comuniști **„considerați periculoși ordinei și siguranței statului, majoritatea foști condamnați și cu activitate constatată pe teren".**

În perioada anilor 1942—1944 victoria puterilor coaliției antifasciste, zdruncinînd mașina de război germană, a creat condiții propice desfășurării unei ample mișcări de rezistență armată. Potrivit unor informații documentare, la 4 august 1943, muncitorii ceferiști de la Atelierele Nicolina Iași, comentau înlăturarea de la conducerea Italiei a lui Mussolini în speranța că în această țară **„... fascismul cu toată inchiziția și restricțiile a fost alungat".** Asupra aceluiași eveniment Comitetul regional din Moldova al P.C.R. arăta, la 8 septembrie 1943, că : **„Mussolini și regimul său sîngeros a fost doborît cu sprijinul prețios al întregului popor italian sătul de război și de robie fascistă".**

În anul 1944 armata cotropitoare primea una după alta lovituri tot mai puternice. În România factorul esențial care a contribuit la făurirea și întărirea potențialului de luptă antihitlerist l-a constituit realizarea, în aprilie 1944, a Frontului Unic Muncitoresc, între P.C.R. și P.S.D., în acest fel realizîndu-se unitatea de acțiune a clasei muncitoare, s-a întărit capacitatea sa de luptă, puterea de a îndruma acțiunea întregului popor pentru eliberarea patriei. Manifestul programatic al Frontului Unic Muncitoresc, publicat cu ocazia zilei de 1 Mai 1944, chema toate forțele patriotice la **„luptă hotărîtă pentru pace imediată, răsturnarea guvernului Antonescu, formarea unui guvern național din reprezentanții tuturor forțelor antihitleriste din țară, sabotarea și distrugerea mașinei de război germane ,alianța cu Uniunea Sovietică, Anglia și Statele Unite. Pentru o Românie liberă, democratică și independentă".**

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă începută în august 1944, inițiată, organizată și condusă de P.C.R., a deschis poporului român calea spre realizarea idealurilor sale de independență, libertate națională și progres. **„Este bine să subliniem acum** — spunea secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu — **că actul de la 23 August nu a venit din cer, ci a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român, al faptului că partidul comunist, în alianță cu partidul socialist, cu celelalte forțe revoluționare și patriotice, s-a aflat tot timpul în fruntea luptei de apărare a intereselor vitale ale întregii națiuni".** În condiții deosebit de grele, întreaga armată română, animată de patriotism și de simțul datoriei față de destinele țării, a răspuns cu însuflețire chemării Partidului Comunist Român, aducîndu-și contribuția la răsturnarea dictaturii antonesciene și, alături de masele populare, contribuind în mod hotărîtor la înfăptuirea insurecției armate. Prin întoarcerea armelor și angajarea României, cu întregul ei potențial economic și militar, în războiul antifascist, s-a dat o puternică lovitură planurilor strategice ale Germaniei hitleriste. Efectul imediat al acestei atitudini a fost prăbușirea întregului front de sud, deschiderea unei căi de înaintare rapidă a trupelor sovietice, accelerarea zdrobirii dispozitivului militar al Germaniei în această parte a Europei.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944, a marcat începutul unei epoci noi, de mari și profunde transformări revoluționare în România. Ea a fost actul de voință al întregului popor român, exprimat prin înfăptuirea unui larg front patriotic antihitlerist, care a reunit toate forțele națiunii, mergînd pînă la cercurile Palatului regal. Ca de fiecare dată din istoria sa, poporul român a dat dovadă de unitate, eroism și abnegație în probleme de interes fundamental pentru soarta țării.

dumitru ignea

un inginer îndrăgostit

Inginerul Emil Carataşu nu se temea niciodată de riscuri sub raport tehnic, ci le accepta cu îndrăzneală. Chiar dacă ar fi suferit din motive tehnice eşecuri în cursul elaborării unui nou sortiment de fibră, reputaţia sa de inginer cutezător şi dispus să adopte orice inovaţie nu ar fi fost ştirbită, căci avea în urmă o mare rezervă de succese. Dar el ştia că în toate împrejurările îşi asuma o mare răspundere morală pentru întregul lui colectiv. Carataşu era conştient că, dacă s-ar fi întîmplat ceva, o ratare a iniţiativei sau o întîrziere nepermisă datorită noii tehnologii pusă în practică, el ar fi rămas cu o datorie irecuperabilă faţă de oamenii săi. Experienţa îl învăţase să ştie că oricare i-ar fi fost meritele, n-are dreptul să folosească un credit exprimat în munca altora fără să-l restituie. Cînd îşi lua un angajament nu spunea: îl *voi* îndeplini, ci îl *vom* îndeplini. In orice împrejurare şi mai cu seamă atunci cînd este vorba de asimilarea unui nou produs, toţi membrii colectivului depun eforturi substanţial sporite. Şi aceste eforturi trebuiesc răsplătite. Cu o primă sau cu alte stimulente. Dar acest supliment pecuniar rezultă numai în cazul cînd toţi indicii planificaţi sînt realizaţi. Pentru Carataşu asigurarea unui venit constant tuturor oamenilor din secţie şi chiar o creştere a lui reprezenta cheia de boltă a întregii activităţi fără de care nu se putea vorbi de calitate şi cu atît mai puţin de creşterea spiritului de iniţiativă. Prezenţa permanentă în mijlocul oamenilor, desele discuţii cu ei, îl învăţaseră să ştie că nimeni nu munceşte numai de dragul de a munci, aşa, ca a să nu se plictisească. Omul îşi alege o profesie şi o practică în primul rînd pentru asigurarea unui existenţe îndestulătoare şi demne pentru el şi familia sa. Celelalte îndatoriri şi sentimente determinate de muncă se ivesc ulterior... Evident, ideal ar fi ca, pentru om, munca să devină o plăcere, o desfătare plină de uitare de sine, dar acest ideal îşi va găsi o împlinire numai atunci cînd omul va fi eliberat total de meschinele griji şi necazuri ce-i împovărează zilnic viaţa particulară.

— Dragă Emil, după cît văd tu nici în somn nu reuşeşti să te eliberezi de preocupările în legătură cu secţia, cu Combinatul. Astă noapte bolboroseai ceva în legătură cu policondensarea, cu cercetarea, cu naiba ştie ce, îl luă la rost Iuraşcu, de cum se trezi.

— Nici nu încerc să mă eliberez, cum zici tu. Nu ascund niciodată că secţia, problemele ei, fac parte efectiv din viaţa mea. Şi în dimineaţa asta m-am trezit pe un fond de gînduri avînd rădăcini tot acolo...

— Îmi spuneai aseară că aţi reuşit să ieşiţi cu bine la un liman. Din acest motiv ai şi dormit acasă.

— Totul e în ordine. Dar tu nu ştii cum e?! Ca pe front: după un atac prelungit, mult timp ţi se pare că pămîntul se învîrte cu tine. Şi îţi bubuie capul.

Carataşu încerca să-şi ascundă sentimentele care îl dominau în acel moment. I-ar fi fost jenă dacă chiar Iuraşcu ar fi aflat cît de bucuros era. Savura în tăcere biruinţa pe care o obţinuse cu atîta trudă, jertfindu-şi aproape tot timpul său liber. Se bucura pentru el, dar mai cu seamă pentru colectiv. La şedinţa operativă a conducerii secţiei citise şi pe feţele colegilor săi satisfacţia care nu mai putea fi ascunsă.

— Limpezeşte-te mai repede, pînă nu vine asaltul altei... redute, zîmbi Iuraşcu.

— Am timp. În acest moment situaţia secţiei noastre este din nou printre cele mai bune, spuse Carataşu. Şi-şi aprinse o ţigară. Oamenii au intrat din nou în ritmul obişnuit, acel ritm care inspiră încredere, siguranţă. M-a bucurat mult faptul că în situaţia grea şi complicată care s-a ivit, majoritatea membrilor secţiei au venit cu cîte o idee. Bună, rea, dar n-au stat nepăsători. Şi le-am citit pe chipuri deziluzia atunci cînd simţeau că nu păream convins că unele soluţii propuse de ei erau binevenite. Da, chiar se supărau Dinule. Din acest motiv pe cele mai multe dintre aceste soluţii le-am acceptat macar formal. Da, formal. Era nevoie. Moralul unui colectiv de muncă este rezerva capitală a capacităţii sale latente...

— După spusele tale, Emil, tu nu conduci o secţie care realizează o producţie planificată ci un laborator experimental specializat în perfecţionarea indivizilor, mai cu seamă din punct de vedere moral.

Prin ironia sa, fără să vrea, Iuraşcu subliniase un adevăr, dar numai pe jumătate. Da, un laborator. Şi nu numai secţia lui era un laborator, ci întregul Combinat. Carataşu îşi aminti de anii de început cînd complexul abia se contura; de întîmplările acelor ani, de atitudinea oamenilor faţă de echipamentul abia atunci scos din lăzi şi montat. În faţa acelui echipament necunoscut oamenii învăţaseră să fie atenţi, calmi şi îndemînateci. S-au ivit greutăţi, de multe ori timpul le era potrivnic dar în asemenea condiţii s-a născut temeritatea, acea ştiinţă care-l învaţă pe om să rămînă prudent, să nu-şi piardă o clipă sîngele rece. Toţi, tineri pe atunci, foarte tineri, au crescut într-o atmosferă de ordine şi respect faţă de maşină, de puterea ei de creaţie, dar şi în una de încredere în forţele proprii, în capacitatea lor de a le stăpîni.

— Poate că laborator nu-i prea bine zis. Mai degrabă şcoală perpetuă care este absolvită la ieşirea la pensie... Media generală trecută pe diplomă reprezintă suma modului cum te-ai realizat în profesie şi în viaţă.

— Emil, te admir şi te felicit pentru nobila ta activitate în laboratorul sau şcoala aia a voastră... Eşti de invidiat. Pe unii, pe destul de mulţi îi interesează doar produsul finit realizat de maşini, şi, mă rog, de oameni. Tu te zbaţi să obţii două rezultate: cel fixat prin planul de stat şi, suplimentar, şi un al doilea, ideal, cel de creştere a conştiinţelor. Dacă reuşeşti înseamnă că eşti un şef de excepţie.

— Nu-mi place cuvîntul *şef*... Pe vremea cînd munceam la lopată am cunoscut un soi de vechili abrutizaţi cărora tot „şefi“ li se spunea. Dar asta-i altă poveste... Parerea mea este că, fără a deveni o excepţie, un asemenea conducător crescut în spiritul vremii noastre, are obligaţia să se ocupe — în aceeaşi măsură in care răspunde de starea echipamentului tehnic — şi de moralul oamenilor. Este bine cunoscut adevărul că maşina la care lucrează un om de ispravă, un om conştient de rolul său în viaţă, e totdeauna în stare bună, produsul de calitate. Deci, cînd constaţi că maşina e în stare proastă şi produsul în suferinţă, întîi trebuie să te ocupi de om şi abia după aceea să critici calitatea tehnică a maşinii... Am citit de curînd un articol, interesant în general, în care, printre altele, erau enumerate, în procente, cunoştinţele de care are nevoie un conducător de secţie dintr-o întreprindere pentru a fi un conducător ideal. Totul era calculat matematic: 50 la sută cunoştinţe tehnice, 20 la sută economic-administrative, 5 la sută comerciale, 5 la sută financiare, 10 la sută contabile, 10 la sută pază-protecţie... Despre cunoştinţele necesare aprecierii aptitudinilor, temperamentului, caracterului individului, nici un cuvinţel, nici cel mai minim procent.

Pentru Carataşu, nevoia de a participa la formarea caracterului oamenilor era organică. Dincolo de relaţia indiscutabilă om-maşină, visa ca tovarăşii lui de muncă, toţi tovarăşii din jurul lui să devină mai buni, mereu mai buni. Încă de pe front, unde caracterele oamenilor se evidenţiau în împrejurări dramatice, a înţeles că în fiecare om există o latură frumoasă, deosebită, unică în felul ei, care, odată descoperită, trebuie cultivată, subliniată. Tot pe front învăţase că, uneori, mai mult decît armele, oricît de perfecţionate, sau în egală măsură, hotărîtor în cîştigarea unei bătălii şi chiar în acceptarea demnă a unei înfrîngeri, era moralul oamenilor.

— Da, dragă Dinule, continuă Carataşu fără a mă considera o excepţie, încerc, în măsura posibilităţilor, să fac în aşa fel încît oamenii noştri să-şi considere colectivul de muncă drept o familie, iar locul de muncă drept căminul lor. Cînd toţi oamenii vor simţi asta, va creşte substanţial şi sentimentul că ei sînt stăpînii. Şi atunci, poate, vor avea nevoie de mai puţini *şefi*... Dar de mai mulţi specialişti.

— Tu ce faci, Emil, după ieşirea din schimb? Vii acasă sau rămîi „încazarmat“ şi scoţi patul pliant din nişă..., rîse Iuraşcu

— De data asta te înşeli. Întîi: după-amiază am o întîlnire cu o superbă femeie. Doi: seara voi fi prezent la o aniversare.

— Ce-mi aud urechile?! Ai început să intri în rîndul oamenilor. Felicitări! Eu, după ce scap de ale mele, vin repede acasă, ciugulesc ceva, îmi pregătesc valiza mică şi trag o fugă pînă la Săvineşti. Vine o maşină să mă ia. Lipsesc două zile...

La acea oră a după-amiezi restaurantul era liniştit, nu cînta muzica, doar cîteva mese erau ocupate. Carataşu şi Anemona sorbeau din cînd în cînd din paharele cu bere şi ciuguleau cîte-o alună. Nu se văzuseră de cîteva săptămîni. Cînd se întîlneau, rar şi mai mult în fugă, vorbeau despre orice, numai despre ei nu. Acum Anemona îl întrebă brusc într-un acces de sinceritate:

— Domnule Carataşu, ce gîndeşti dumneata despre mine? De ce crezi că practic meseria pe care o practic?

— Te rog să-mi spui Emil.

— Bine, Emil... Aştept răspuns la întrebare.

— Păi, ce să cred? Mă aşteptam să-mi pui cîndva o asemenea întrebare pe care, crede-mă, o socotesc inutilă. Şi niţel naivă. Dacă n-ar fi existat pe lume fiinţe ca tine, cine ştie cîte capodopere ar fi lipsit din marile muzee. Ştiu, există indivizi care detestă nudul. Încă există. Dacă, privind frumuseţea unei femei goale, vezi, în primul rînd „părţile ruşinoase“ şi ceri ca ele să fie ascunse, înseamnă că în privinţa asta eşti încă neevoluat. Eu îi asemui pe pictori, pe sculptori, cu medicii. De altfel nici nu sînt primul. Şi unii şi alţii sînt artişti. Unii lucrează cu penelul, cu dalta — alţii cu bisturiul... Obiectul lor de studiu fiind, deopotrivă, fiinţa umană. Nu întîmplător medicii sînt mari colecţionari de artă. Unii dintre ei chiar pictează, scriu poezii, cîntă la diverse instrumente... Nişte artişti pe care, însă, nu-i văd consultînd, studiind şi operînd pacienţi îmbrăcaţi..., zîmbi Carataşu.

În clipa aceea Anemonei i se lumină faţa şi spuse cu glas plin de bucurie.

— Dumneata, Emil, eşti un om bun, un om de inimă, un om cinstit. Eşti bun, eşti bun! repetă şoptit şi ochii i se umplură de lacrimi. Şi fără nici o legătură începu să vorbească despre ea, despre timpul petrecut la internat.

— Am avut cîteva prietene foarte bune acolo, adevărate surori. Ne împărtăşeam gîndurile, visam împreună. Oh, cîte visuri... Dar anii de şcoală au trecut, a trebuit să ne luăm zborul, care încotro. Cele mai multe la familiile lor. Eu... Părinţii mei pieriseră, cu doi ani în urmă, într-un accident de tren. Eram singură. Nu chiar singură, aveam un frate; dar era mai mic, trebuia să am grijă de el. Despărţirea de colege, de colectivul acela a fost un adevărat şoc. De atunci n-am reuşit să-mi mai găsesc o prietenă.

— Dar un prieten? Ai fost căsătorită, Anemona? întrebă pe neaşteptate Carataşu.

— Căsătorită, nu. Dar am cunoscut un om. Un fel de om. Spun „un fel de om“ deoarece, pentru mine, omul nu-i cu adevărat om dacă nu-i sincer, dacă n-are sufletul deschis... Era căsătorit. Cu o femeie mai în vîrstă ca el. „Nu ne potrivim, am hotărît să divorţez“, s-a destăinuit într-o zi, rece, brutal. Şi mi-a spus-o mai tîrziu decît ar fi fost necesar. M-a scîrbit...

— Te înţeleg, Anemona, dar dumneata n-ai dreptul să fii nefericită.

— Nici nu sînt, spuse fără suficientă convingere.

— Mă bucură. Simt însă că există ceva în viaţa ta, mai degrabă în sufletul tău, care nu-i în regulă şi te face să suferi.

Anemona sorbi puţină bere, îşi aprinse o ţigară, apoi îl privi pe Carataşu drept în ochi şi spuse.

— Nu te contrazic. De fapt, în viaţa fiecăruia dintre noi poate să existe ceva care să nu meargă... De cînd am trecut prin experienţa aceea nefericită mă domină frica... Fug de ea, caut un refugiu, dar nu-l găsesc... Şi mai e o problemă care mă obsedează, care mă chinuie. Am devenit model de nevoie. Trebuia să-mi cîştig existenţa, să-l ajut pe fratele meu. La început am socotit că este vorba de o ocupaţie trecătoare, impusă de o situaţie fără ieşire. Gîndul de a renunţa nu mă părăsise, am învăţat stenodactilografia şi mi-am cumpărat maşină de scris. Dar, cu timpul, m-am îndrăgostit de meseria asta ciudată, de meseria de *model*. Cînd nu sînt solicitată — se întîmplă să intervină pauze destul de lungi — mă simt uitată, părăsită, deşi sînt invitată cu regularitate la toate expoziţiile, la întîlnirile colegiale... Încerc să mă conving că, de fapt m-am îndrăgostit de pictură. Fiecare şedinţă are ineditul ei. Am început să fiu convinsă că la fiecare lucrare am şi eu o modestă contribuţie. Cei mai mulţi îşi închipuie că *modelul* este solicitat să pozeze doar în costumul Evei sau al lui Adam... Dar, cum trăim între oameni, şi oamenii sînt cum sînt... A fost nevoie doar de cîteva cuvinte pentru ca să mă simt fericită.

— Cine le-a rostit? întrebă mirat.

— Tu!

Carataşu o privi lung. Ce frumoasă era în această după-amiază! Umerii aceia cu pielea catifelată. Lumina de apus de soare, pătrunsă prin fereastră, îi aprindea scîntei în ochi şi în părul arămiu, bogat revărsat pe spate. Aveau dreptate pictorii să o solicite cît mai des pe piedestalele lor. Simţi impulsul de a-i face un compliment direct, rostit cu voce tare. Dar se gîndi să nu fie taxat drept neserios. Sentimentele lui faţă de femei nu fuseseră niciodată linguşitoare. Îi plăcuse sinceritatea. Avusese unele legături întîmplătoare în viaţă, dar cînd îşi dăduse seama că terenul era şubred, le rezolvase fără dificultate, explicînd acelor femei, cu blîndeţe şi în dorinţa de a le menaja, că nu nutreşte sentimente adînci faţă de ele. În faţa Anemonei, însă, se simţea puţin intimidat. Această femeie frumoasă şi mîndră, rămînea, încă, pentru el, enigmatică.

— N-ai vrea să facem o plimbare? Se uită pe fereastră. E o vreme splendidă!

Ea înclină puţin capul şi coborî pleoapele în semn că-i de acord. Carataşu se ridică, îi luă mîna, se aplecă asupra ei şi o sărută discret, apoi ieşiră.

Rătăciră pe străzi lăturalnice, liniştite, fără nici o ţintă. Anemona se simţea bine lîngă Carataşu. Doar simpla apropiere îi crea sentimentul unei ocrotiri liniştitoare. Păşeau tăcuţi. Din cînd în cînd umerii li se atingeau şi această intimitate o înfiora. De ce atît de bun? se întreba uimită. Pînă şi tăcerea lui de acum iradia bunătate. Da, nu mă înşel, e un om bun, un om deosebit. Va fi şi ea bună cu el. Altfel cum?... O prietenie visată... Sau poate nici măcar visată. Şi dincolo de ea? Dacă dincolo de această prietenie nu-i nimic, nimic?... Nu, nu-i adevărat, nu poate fi adevărat! Nici el nici eu nu sîntem legaţi de nimeni, nimeni nu ne stă în cale... Atunci de ce n-am fi fericiţi?!... Cine va hotărî, cine va face pasul?... Viaţa-i a ta, Anemona, tu răspunzi de ea. Orice hotărîre trebuie s-o iei singură... Zîmbi în întuneric: Cine a şoptit?

— Emil...

— Da, Anemona.

— Mă simt minunat lîngă tine!

— Şi eu lîngă tine, Anemona!

Blocul în care locuia Carataşu, înconjurat de o bogată vegetaţie, arăta cu totul altfel decît acela în care stătea Anemona, o clădire austeră, fără balcoane, avînd la parter un magazin alimentar şi un centru de achiziţionat sticle şi borcane. Cel spre care se îndreptau, avea o intrare elegantă, pe sub o copertină prelungă şi cu peronul placat cu marmoră.

Cînd Anemona începu să urce sprintenă treptele scării, Carataşu o privi cu vădită plăcere. Mişcările ei line, dar în acelaşi timp iuţi, ţinuta ei mîndră îi făceau impresia că femeia asta se născuse special pentru a sluji drept model de frumuseţe anatomică şi că nu întîmplător era socotită model de înaltă clasă. În mişcările ei degajate şi mlădioase nu exista nimic provocator. Sînii sculpturali, picioarele frumos formate şi şoldurile rotunjite, toată frumuseţea fizică a Anemonei se contopea impecabil cu fondul sufletesc pe care începea să i-l cunoască.

Urcară la etajul trei, Carataşu salută pe un vecin care, în halat, fuma şi îşi bea cafeaua pe palier — apoi intrară în apartament.

Anemona îşi dezbrăcă pardesiul şi începu să examineze cu neascunsă curiozitate ambianţa în care trăia Carataşu.

Camera de lucru o cuceri. Trei dintre pereţi erau acoperiţi de rafturile înalte ale unei biblioteci încărcate pînă la refuz cu cărţi. O masă de birou pe care se aflau maldăre de manuscrise şi o lampă sveltă, chinzească, cu abajur de porţelan străveziu. Un divan îngust acoperit cu o cergă în dungi inegale, albe, roşii şi negre. Lîngă fereastră un ficus cu frunzele lăcuite se înălţa pînă la tavan.

— Îmi imaginam camera asta ca pe un laborator plin de eprubete, de alambicuri şi cu pereţii îmbrăcaţi în planşe şi grafice, rîse Anemona. Văd doar cărţi... Predomină literatura beletristică.

— Pentru mine spaţiul ăsta e tot un fel de laborator. În timpul liber experimentez într-un domeniu diferit de cel al specialităţii mele de bază. Încerc să inventez fiinţe umane...

— Cum se spune, sondezi suflete, conştiinţe...

— O deprindere veche. Cîndva am lucrat ca ziarist-reporter... Am fost şi ofiţer. Combatant, în prima linie... Am muncit şi cu palmele, la lopată... Sînt multilateral calificat. Bei o cafea, Anemona?

— Beau, dar s-o pregătim împreună.

O pregătiră, se aşezară la masă, acolo în bucătărie, faţă-n faţă şi începură a sorbi încet din licoarea neagră, amăruie. Anemona citi în privirea lui Emil o undă de tandreţe neîntîlnită pînă atunci, specială. Îl privi drept în faţă şi-şi văzu chipul oglindit în adîncul ochilor lui. Ea fusese deci în stare să şi-l apropie pe acest om minunat. Să-l determine să-şi mărturisească dragostea faţă de ea. Dar nu prin vorbe, ci prin puterea sentimentului care se vădea dincolo de cuvinte. Simţea că din acel moment puterea frumuseţii şi a iubirii ei nu vor mai hrăni imaginaţia unor artişti ci va aduce, poate, mîngîierea acestui om plăcut ca o mîngîiere. A tot sperat că în viaţa ei va apare un om adevărat şi iată că omul acesta apăruse...

La un moment dat, Carataşu se lovi cu palma peste frunte şi îşi privi ceasornicul.

— Anemona, echiparea... Într-o jumătate de oră trebuie să fim la o aniversare. Un bun prieten al meu împlineşte o sumă de ani. Foarte rotundă.

— Şi chiar mă iei cu tine?

— Ce întrebare aiurită mai e şi asta?!

azima visului

Azima visului se dăruieşte tuturor.
Copiii, îmbujoraţi, se văd părinţi
În somnul lor cu aburi de lapte,
Puternici şi mari se doresc cei slabi,
Strămoşii visau ţărmul nostru de aur...
Cercul vrea să treacă în roată,
Iar lutul — aripi să-i scapere,
In sfera fructelor se leagănă mugurii.

Ce frumos creşte celălalt mal,
De pe malul acesta al vremilor!
Dar podul — cristal şi arcadă de timp —
Ştie taina adîncă a ambelor ţărmuri...
Dar şi podul — pieptenele apelor —
Visează în piscul nopţii, sub lună,
Să se întoarcă în pădurea de unde-a plecat
Şi să înmugurească sunînd inele în trunchi,
Sau să se prefacă în rîu înstelat...

Cercul visului se împlineşte şi freamătă ca o ciută
În roata dulce-a pîinii, din grîul inimii născută.

statornicie

Visează-adîncul mării străvechiul Bărăgan,
Gîndind în foşnet spice şi maci, şi ciocîrlii,
O cumpănă nsetată măsoară veşnicii —
Cărunt ac de ceasornic pe-al cerului cadran.

Din ciutură sorb cioburi de lună-n, miez de seară,
Cu ochi de jar şi freamăt de miresme-n coamă,
Furtuni de herghelii cu trupuri de aramă,
Şi mîine, cercul lunii întreg o să răsară...

In somnul pietrei se ascunde o statuie
Şi doarme un luceafăr în cerul din fîntînă,
În galaxia strugurelui şi-n ţărînă
E-nţelepciunea soarelui ce veşnic suie.

Ni-i cerul ca o ie cu stelele-arnici,
Dar noaptea, cînd tăiem potecă prin pădure,
Ţîşnesc scîntei ciudate, cu licăr de secure —
Atunci şi iasca pare, o clipă, licurici...

Mirajul verii naşte fantasme călătoare,
Nu-i nimeni, dar fîntîna fermecată ştie:
Prin purpura din zori, ori rugul din chindie,
Veni-vor inimi arse de dor să dea răcoare.

dunărea

Prea fericiţi sînt cei care poartă pămîntul
Şi strunele apelor în inimile — fîntîni...
Noi avem ţara, coborîtă cu turmele din Carpaţi
In roata vie a horei şi-n conturul ulciorului,
In noi cîntă Dunărea — dulce obsesie — şi rîuri
Cu nume stelare de bărbaţi, fecioare, voievozi.
Ne vine Dunărea de demult şi merge departe,
Valurile murmură istoria purpurie
De la Podul lui Apolodor la Porţile de Fier —
Ciorchini de coapte lumini la tîmplele ţării.
Dunărea — mamă e memoria, cronica Cetăţii —
Din ceaţă răsare corabia lui Bălcescu,
Dar pleacă-ndurerată că nu s-a prefăcut în ţărm,
Sub ochii Munţilor Măcin — cămile de piatră,
Ce rumegă tăcerile şi visează Bărăganul...
Prin oraş — nufăr roşu din beton, oţel şi cristal —
Teii păşesc noaptea spre Dunăre să-şi vadă chipul,
Şi-n zori, la undele visătoare ajung doar miresmele.
Voroneţul lichid desparte legînd malurile
Şi fură sălcii-fecioare şi pescăruşii — clipe...
Din munţi, s-au pornit catarge către Marea cea Mare,
Mărul ţării cîntă pe creanga de-azur a Dunării:
Prea fericiţi cei ce au pămîntul şi apele-n suflet,
Şi-n suflet suind, sînt întoadeauna acasă.

Valentin CARAGEA

radu macovei

seteris

Stai așa, Sevastre, nu te trezi, strînge tare din pleoape și prinde pasărea aceasta gingașă de o aripă, n-o lăsa să se piardă, să se înalbească în uitare, e un vis frumos, împărătesc, merită să-l trăiești și să ți-l repovestești, grăbește-te că se destramă. Cerbul acela minunat cu coarnele bătute în diamante, vezi Sevastre, ce era cu cerbul, ce însemna *Seteris* ? S-a dus, iarăși s-a dus, ca de obicei s-a dus, și gura mi-i amară, coclită, uscată, trebuie să trag aer și să mestec.

Deschide ochii, Sevastre, îi deschid și iată că, într-adevăr, ceva e în neregulă, bănuiam eu. *Seteris*, ce nume mîngîietor, de insulă, de fată, de rîu... și cerbul acela rămuros care s-a topit, s-a dus... Ia seama, Sevastre, e musai să deschizi ochii că de data aceasta e jale. Ești înțepenit, te-au prins, te-au judecat, te-au legat, hai, ia-o încetișor și ridică-te în capul oaselor, nu pot să mă ridic.

Trebuie să o iau metodic, să nu mă grăbesc ; o mișcare greșită, nesocotită, zmuncită și totul o să se prăbușească peste mine. Să nu mă sperii însă, pentru că, deocamdată e bine, mi-e bine, nu-i ca atunci cînd te-a prins valțul și ai rămas fără o mînă, acum ești întreg Sevastre, nu te înjunghie de nicăieri. Metodic deci, așa se și cuvine, sînt un tip logic, n-am îmbătrînit degeaba ; problema e să aflu unde mă aflu, cum am ajuns aici și unde am ajuns de fapt. De scăpat, am scăpat, e clar, trăiesc de-a binelea și senzația aceasta de ușurătate, de plutire nu-i de ici de colo.

Dreapta mea, mîna mea dreaptă, mîna piratului, o mișc lesne, degetele răspund, nu-i o părere, pămîntul e aspru, prăfos, zgrumțuros, or fi bucăți de cărămidă. Ochelarii nu-i mai am — unde mi-or fi ochelarii ! — dar văd limpede, prea limpede chiar fără lentile, ăsta trebuie să fie un cuier de pe vremuri, piesă grea, cu coarne de cerb, cum avea bunica. Mă amenința cînd mă băgam printre poalele capotului că o să mă apuce de bretele și o să mă atîrne în cuier pînă o să-și termine treaba. S-a stins săraca, citind „Iluzii pierdute", a băgat-o în mormînt grecu', așa cum i-a și prezis că o s-o bage, toți urmam să o băgăm în pămînt, pînă și eu cînd eram prins asupra faptului. Cît să fie de atunci, Sevastre ? În '84, nu în '85... Ei, asta-i bună, e și momentul, chiar că-i momentul să mă gîndesc la bunica, în loc să mă lămuresc ce-i cu mine.

Vasăzică mă aflu într-o groapă, frămînt în palmă praf de cărămidă sau de piatră și am sub nas un cuier. După toate aparențele e seară sau e dimineață, în sus nu face să mă uit încă, pentru că mă ține totuși ceva de spate. E clar : sînt pe jumătate sau pe trei sferturi îngropat și n-am nici o posibilitate, deocamdată n-o am, să fim bine înțeleși amice, Sevastre, să fim bine înțeleși, deocamdată n-o am, nu am nici o posibilitate să-mi analizez compartimentul de jos. Bazinul, picioarele... Toată casa o lua la vale pe bunica : zicea că se spală pe compartimente. N-ar fi făcut baie în cadă sau sub duș nici să o tai. Cu grecu' era altceva. Bucu — așa îl strigam, Bucu — Broscoiul ! Nu se supăra. De cînd cu pensia, dăduse în el damblaua transpirației. Citise cartea unui neamț sau a unui elvețian parcă, unul care susținea că omul cît trăiește trebuie să asude cît cuprinde, că e perfect pentru sănătate și atunci cînd îți curge nasul, cînd urinezi din abundență, cînd ai pînticăraie. Toate alea îți dau afară toxinele. Așa că Bucu-broscoiul umplea o balercă cu apă fierbinte și se băga în ea, înfofolindu-se în pături groase, înfundîndu-și pînă în urechi o căciulă mițoasă, de oaie. Așa s-a și înveșnicit grecu', transpirînd de crezuserăm, eu și soră-mea Ruxandra, că se înecase. Ruxandra, biata de ea, să mă vadă numai unde am ajuns.

Fantastic cum mi se întorc gîndurile îndărăt, cum mă trag în amintire, fantastic ! Am mii de ace înfipte în piciorul stîng și n-am ce să-i fac. Oricum, deși mă înțeapă al naibii, se cheamă că piciorul e întreg cel puțin, îl simt. Ce ai se simte, dacă n-ai o mînă ca mine, n-o simți și pace. Ba o mai simți așa, o vreme, și după aceea, adio !

E nefireasca liniște care mă cuprinde din afară și pe dinăuntru. De unde siguranța că n-aș fi într-o stare gravă, de unde Sevastre, de unde știi că n-ai nevoie de un doctor ? Ține-ți firea Sevastre, băiatule, și judecă. Judecă ! Ușor de zis, greu de făcut, eu n-am domnule elemente suficiente. Poți să mă pui la stîlp și nu știu cum am aterizat aici. De cert, e cert că mi-am pierdut pentru o vreme cunoștința. **Seteris...** Am visat pe cineva sau ceva cu acest nume. Am visat și un cerb care mi-era ca un tată sau ca o bunică. Venise parcă să mă ia undeva sau să mă dăruiască. *Seteris...* Am visat, dar cum de am adormit aici? Și cît am dormit? O oră, două ? Poate a trecut o zi și o noapte și o săptămînă ? De foame, nu mi-e foame, gura mi-e încă uscată, trebuie să mai mestec, dar nici sete nu mi-i. Deci ? Hai, că mintea a început să meargă, nu te lasă ea mintea Sevastre, nu te-a lăsat nici cînd ți-a prins valțul mîna și erai tot singur. Singur te-ai tîrît și n-ai leșinat decît atunci cînd ai dat de om. Mintea mea e bună, degeaba zici, chiar dacă o mai ia ca acum și razna. Să mergem mai departe Sevastre, te-ai tîrît pînă la ușa atelierului, ai împins-o cu umărul... E culmea, iarăși mă-ntorc, așa chiar că n-o mai scot la capăt. Așadar ! Am căzut într-o groapă, eram în drum spre casă, m-am dat jos din troleibuz și am luat-o pe Florilor. Simt că îmi plesnește capul, cum mă gîndesc la asta îmi plesnește capul. Florilor... Nu, n-am luat-o pe Florilor, am luat-o pe... Stai ! Stai, că nu erai singur, Sevastre, erai cu Mitrea, colegul tău de clasă, ăl de te-a vîndut și pe care l-ai iertat, pentru că așa ai fost tu slab, Sevastre, de cînd ești. Care și cum au dat în tine au primit înapoi numai dacă a fost să te aprinzi pe loc, să dai foc și abia după aceea să te apuce mila. Pe Mitrea l-ai mai otînjit tu, din cînd în cînd, în copilărie, după o pîră după vreo hoție, dar după șapte ani, cînd l-ai revăzut, era altul, toți eram alții, eu însumi eram altul. Iar tu ești rîsul lumii Sevastre, te rîde lumea care știe și vede cum te porți cu dușmanii, cu Mitrea... El m-a turnat, dar am uitat, nici nu mai conta să-l iert sau nu. A vrut să mi-o ia pe Anca mea cea frumoasă — asta a vrut — și n-avea cum face altfel, atît l-a dus capul ; pe fetița mea cu părul ca grîul, unduindu-se pe umerii minunați, toarte de amforă care îți stîrnea o nesfîrșită sete, cu ochii de cîmpie în care foșneau cîntînd fînețuri însorite. Așa îi scriam că este, cînd așterneam pe hîrtie, la lumina lămpii, cu domnul Chiriac, așa mi-o descria el ca și cînd o cunoștea ca și mine și încă mai de mult, dintr-o statuie. Doamne, acuma plîng, mereu am să te plîng, Ancuțo, frumoaso, neîntinat-o. M-a așteptat, săraca, șapte ani, șapte ani m-a așteptat. Mitrea, nemernicul ăla, și-a greșit socoteala, și-a făcut greșit socotelile porcul, dar a iubit-o și el, ce să-i faci, i-a luat Dumnezeu mințile și a vrut să mă dea la o parte. M-a vîndut pe degeaba și-i pare rău și lui, acum se vede că-i pare rău, și a plîns și el — cum să nu fi plîns ? — cînd ea a plecat. Ce să înțeleagă Mitrea ? Cînd am reîntîlnit-o nu trecuseră șapte ani, ci o singură zi sau poate o singură noapte Șapte ani care n-au fost decît o singură zi cînd am ieșit, și o mie cît am stat acolo. Anca a murit însă și uite că eu mai fac umbră pămîntului. Problema e însă că nu mă concentrez, nu știu ce am, nu mă concentrez de loc. Stau aici și mă las furat de mine însumi, ca și cînd aș fi în fotoliu, moțăind sau sporovăind despre toate cele cu soră-mea. Ea e mai tînără cu cinci ani ca mine, dar arată de 70. Ne-am adunat unul pe altul la bătrînețe și trăim, ca pe vremuri, ca la bunicii care ne-au crescut și ne-au făcut vînt în viață. Ea, Ruxandra, n-a avut norocul meu. Mircea a dispărut în război și nimeni nu i-a mai luat locul.

Mă împrăștii, te împrăștii Sevastre, îți spui poveștile ca și cînd ar mai avea nevoie de cuvinte, ca și cînd nu-s în tine toate, pentru totdeauna, așezate filă peste filă, ca într-o carte. Ruxandra ! Ea suferă probabil acum cu adevărat, te caută înnebunită și tu stai la taclale cu gîndurile. Ce-ar fi să strig ? *Hei ! Ajutor !* Nici vorbă, nu se aude nimic, n-aud nimic nici eu, abia îmi mișc buzele, e grav. Doamne, ce-oi fi pățit din nou ? La vîrsta mea, într-o groapă, pe jumătate, pe trei sferturi înțepenit ? Te pomenești că visez. Nu, nu visez. Acele din picior m-au lăsat în pace. Cuierul e tot aici și în degete simt perfect bucățile de cărămidă. Uite, le strîng, le strîng cît pot eu de tare, cu mîna dreaptă le strîng și cu stînga le strîng. Cu stînga nu pot să le strîng, cu ea nu mai poți să apuci de douăzeci de ani, piratule. Ba, uite că pot, îmi fac încet loc și pot, pot să-mi ating cu ea genunchiul. Asta totuși, e de necrezut ! Visez ! Un vis aiurit de tot, e timpul să mă trezesc. Scoală-te Sevastre, și interpretează, deschide ochii, bea un pahar cu apă și ai grijă să nu-ți înghiți dantura. Se făcea, Sevastre, că ai căzut într-o groapă, mobilată sumar cu un cuier ca al bunicilor, că l-ai văzut pe Bucu în cadă, învelit în pături și pe Bica înhățîndu-te de bretele... Nu, asta n-ai văzut, Sevastre, asta îți aminteai numai cînd strîngeai cu mîna stîngă care ți-a crescut la loc, niște pămînt sau niște cioburi de cărămidă.

Ridică ușurel capul, Sevastre, așa, întoarce-l în sus că poți, e doar înfundat în perne, nu te lăsa prostit, Sevastre, că tu nu bei, n-ai fost beat niciodată, nu e nici un pericol, lasă precauțiile, ridică-l !

Da, m-am trezit, dar sînt tot aici. Nu mai prind decît cu coada ochiului cuierul, dar acum, în lumina asta chioară, îmi apar alte năluci : un colț de zid prăbușit, grinda aceea înnegrită, putredă, foi de tablă ruginite, un lavuar de pe vremea... Sevastre ! Da, sînt Sevastre, într-o groapă, am alunecat sau am fost împins, ce știu eu ? Dacă nu judec, dacă nu mă limpezesc sînt ca și pierdut. Pe-aici nu-i nimeni. Pe-aici nu se trece ! Cine a spus asta ? Ecaterina Teodoroiu a zis-o ! Cine a spus „Alia iacta est", Sevastre ? A zis-o Cezar ! Ce trecea el cînd a zis-o ? Rubiconul îl trecea ! Da, unde se ducea el Sevastre ? Iaca pe asta n-o mai știu sigur, dom' profesor, pe asta chiar n-o mai știu. E exact ca și cu concavul și convexul, cu babordul și tribordul. Pleca din Roma sau venea asupra Romei ; am știut-o de o mie de ori și tot de atîtea ori am încurcat-o. Bietul domn Chiriac, a făcut un infarct și a căzut cu fața în gamelă. Cursul lui de istorie antică s-a oprit la Tiberiu. Bat cîmpii și nu fac nimic, nu întreprinzi nimic, Sevastre, recapitulînd într-una. Te-ai despărțit de Mitrea și ai luat-o pe Florilor. Pe Florilor dacă o luam eram acum acasă, în fotoliu, în pat, Florilor e dreaptă ca-n palmă și e și asfaltată. Am ocolit, asta-i, și am cotit pe Narciselor. Și dacă am trecut pe acolo ce-i ? De unde gropi pe Narciselor ? S-or fi surpat casele pe acolo, ce știi tu ? Adevăru-i că nimic nu stă în picioare și simt, așa, ca un fel de vîrtej care mă cuprinde. Cuierul, grinda, lavoarul, zidul, iată-le, sînt cît se poate de reale, iar eu îmi simt mîna stîngă, îi mișc degetele, îmi apuc cu ele rotula și strîng. Lasă mai bine să te cuprindă somnul Sevastre. lasă așa... odihnește-te.

...Un zgomot, în sfîrșit un zgomot : O detunătură și încă una și încă una, un zgomot asurzitor... Acum o să vină cineva, doar nu sînt în pustiu, îngropat printre dune. *Hei ! Ajutor !* Nu mai țipa Sevastre, că nu te auzi nici tu, n-ai cum să te auzi, nu-ți dai seama ce-i afară ? Ce-i afară? Trag tunurile, se dărîmă zidurile și pe deasupra a început să și plouă. E ploaie, nu-s lacrimi, nu-i sînge. Pe Anca ai plîns-o destul. Dar dacă plouă, de ce trag tunurile și-acolo sus ce-i cu avionul acela, ce-s cu flăcările, ce-s cu fulgerele alea ? Cu ce strîngi tu între degete, cu disperare, cu forță întinerită pămîntul ? Cu mîinile, cu amîndouă mîinile ! Stînga mea, Doamne, stînga mea e întreagă, nu mi-a prins-o nici un valț, n-a existat nici un valț în viața ta Sevastre, Mitrea nu te-a turnat niciodată, asta ai inflorit-o tu, așa ai visat, iar Anca, Anca trebuie că te așteaptă, cine ți-a zis că ai pierdut-o ?

E război, Sevastre, nebunule, tîmpitule, cretinule, sărmanule, e război, de-asupra sînt avioanele care au venit peste București, scuipă bombe și pe tine te-au prins sub dărîmături, dar ești viu, Sevastre, sînt viu, întreg, antiaeriana, asta bate, trage spre cer, trageți băieți, am 20 de ani și Anca m-așteaptă. Nebun, am fost nebun să visez toate alea, *Seteris* auzi, *Seteris* și lumea de dincolo. Trebuie să ies de aici, trebuie să ies imediat, nu mă poate opri nimeni. *Seteris*, ce nume frumos totuși, de fată, vreun arbor, vreun rîu...

*

— Ia vino cu lanterna aia încoace și luminează aici. Ei, ți-am spus eu ? E cineva în surpătura asta, el a strigat.

Cei doi muncitori, buldozeriști amîndoi, au lucrat cu grijă, ridicîndu-l încet, fiindu-le parcă frică să nu-l vatăme. L-au întins sus pe două pufoaice așternute pe o grămadă de cărămizi provenite din demolări și îl priveau acum cu o nesfîrșită milă. Unul din ei se aplecă și îi potrivi mîneca goală de-a lungul trupului. „Era ciung" — zise.

Sevastre zîmbea fericit, cu fața spre cer, cu ochii privind fix la un nor ce învelea pe jumătate corabia lunii. Ploaia se mai domolise.

brize

ușa

O cunoscusem în chiar anul în care se întorsese de la Londra. Era foarte frumoasă în rochia ei ușoară, cu degradeuri orizontale în grena, degradeuri care-i accentuau întrucîtva formele pline și-i puneau în valoare pielea albroză, renoireană. Pe-atunci se coafa foarte des, trăsăturile feței, extrem de ațîțătoare în paradoxala lor clasicitate, erau atenuate de această coafură miss Thacher. Așa credea. Că prin coafura asta mai liniștea bîrfa răutăcioasă a orașului, îi impunea o respectabilitate, pe care, credea ea, și nu numai ea, o merita: se-ntorcea doar de la Londra, iar engleza ei era acum și mai exactă, și mai autentic accentuată, rularea r-urilor, în gura ei cu buze de căpșună coaptă, era o nebunie.

Vîntul viscolea primele flori de cais și pe străzi lumea umbla îmbătată de lumină. O invitasem pe noua sosită să-mi facă o vizită. Voiam noutăți. Veni și rămase mult timp cu paharul de whisky în mînă, sorbind rar, punîndu-și în valoare frumusețea de boieroaică nordică a mîinii, care parcă nu ținea un pahar, ci o gladiolă. Îmi dezvălui, fără afectare, dar destul de meticulos, o Londră austeră și mondenă, în același timp. Era superbă stînd așa, picior peste picior, narînd calm și cursiv. Soarele după-amiezii de april lovea direct peretele alb al atelierului, pe care ea se decupa monumental.

Cam la o jumătate de oră, cineva bătu. M-am ridicat să văd cine-i. În ușa puțin intredeschisă aștepta un bărbat. Alură de cascador.

— Ce s-a intimplat ?, sări musafira mea de pe scaun, și, fără să mai aștepte răspuns, lăsă paharul pe mesuța neagră, se scuză și ieși.

Scena mă suprinse prin absurditate: cine era el ?, cum de știuse unde se află ea ?, ce era între ei ?

N-am mai văzut-o niciodată pe frumoasa vizitatoare a Londrei. Ca orice absurditate, și aceasta s-a șters brusc, nu fără a lăsa o undă de parfum necunoscut. A fost, cred, și motivul pentru care, de teama complicațiilor, n-am mai întrebat pe nimeni ce se intîmplase cu „englezoaica".

Ieri, după cîți ani?, am primit un plic de la cea aproape uitată:

Dragul meu, deoarece te afli, te-ai aflat la originea fericirii mele, vreau să-ți mulțumesc din suflet. Iertare, doar, pentru intîrziere. Intîlnirea aceea a fost, mi-e rușine s-o recunosc, o stratagemă feminină. Îl anunțasem pe logodnicul meu că-ți fac o vizită : ezitările lui de pînă atunci au luat sfîrșit în momentul în care ai deschis ușa atelierului: peste o săptămînă ne-am căsătorit și ne-am stabilit în orașul soțului meu, Călărași, unde fusese repartizat. Sîntem fericiți și avem o fetiță de cinci ani. Vorbește o engleză perfectă (nu zîmbi !...). Încă o dată, îți mulțumesc.

P.S. Îți trimit o recentă fotografie de-a mea.

Am sorbit din whisky și am privit lung fotografia. Cea de-atunci se pieptăna acum ca Iris Murdoch.

Mi-am pus borsalina și am tras ușa după mine.

Strada.

Val GHEORGHIU

șansa

Să-ți rămînă mereu ceva de pierdut
e unica șansă de supraviețuire

dă-i zilnic cîte-o rație
din trupul și sîngele tău

neavînd asupra ta
decît vina și teama
încrede-te doar în cruzimea-i
fără margini : ucigașii
nu lasă vise

e ea și cum ai adormi la pîndă
cînd nu mai ai nimic de pierdut

atîtea cuvinte

Iubirea e o înjumătățire :
atîtea tăceri atîtea cuvinte
atîta zbor atîta cădere

cineva mă cerne
în sensul eliberator al limbii de ceasornic :
umbra mea pe hîrtia de cadran a poemului
cu aura neîntoarcerii
(Poetul cum pierde totul la cărți)

măsurînd în căderea mea propria-i înălțare
cineva mă cerne.
nepregătit mă cerne :
atîtea tăceri atîtea cuvinte
atîta cenușă a trecerilor atîta moarte
iar eu de unul singur cumpănesc
le adun prețurile : nesăbuința
a celor ce-și dau întîlnire
peste-o eternitate

astfel cineva mă cerne
nevămuit mă cerne
ca de la sine...

întoarcerea fiului risipitor

Fiecare trup al meu e o-ntrebare
în care mă pierd
trec împăcat de la un trup la altul
de la o întrebare la alta

în tainul meu de goliciune
se retrag toate ca într-un sine
și am atîtea întrebări
strig și nu îmi răspunde nimeni
strig și nu îmi rămîne decît, aidoma unei ferestre,
infinitul

materia și timpul încrîncenîndu-se în luptă
agonice mă ignoră.

sînt sarea din care s-a zvîntat
lacrima

femeii care se revarsă în sîngele meu
îi arăt trupul de care tocmai mă desprind
spunîndu-i : — În puținul acela
eu am suferit !

și fiecare trup al meu e o-ntrebare
în care mă pierd
și totul mi-e necunoscut
împăcat trec de la un trup la altul
de la o întrebare la alta
ca un om care se întoarce...

mircea goga

cîntarea româniei

O mare însemnătate are... Festivalul național „Cîntarea României", care reprezintă cel mai larg cadru de participare a maselor populare la viața cultural-artistică, la păstrarea și dezvoltarea geniului creator al poporului nostru — adevăratul creator colectiv al culturii și artei naționale.

Nicolae CEAUȘESCU

partidul

Ani șaizeci și cinci — garoafe
Prinzi în buchet în zi de Mai !
Aduci cu tine primăvara
Pe românescul nostru plai !

Pe firmament aprins-ai stele
Mereu ne-ai fost stindard și faptă.
Și ne-ai condus în lupte grele,
Să mai urcăm cu tine-o treaptă.

Prin timp ce curge-n calendar —
Partidul, port-drapel și Vizionar !

Iordan AIOANEI

o inimă pentru popor

De 65 de ani partidul
E-o inimă pentru popor,
Aceleași imnuri cîntă țara
Vibrînd sub steagul tricolor.

Porniți pe drumul de-mplinire
Nutrit din vechile istorii,
Trăim avîntul vieții demne
Sub roșul flamurei de glorii.

Prin timp urcînd treaptă cu treaptă
Spre comunistul țărm visat
Demni făurim visul de aur,
Conduși de un Viteaz Bărbat.

Irimie STRĂUȚ

pe umeri aripi

In cuvintele partidului se oglindesc Carpații
Și Dunărea în lumină clară se revarsă
Avem pe umeri aripi și ne iubim ca frații
Și știm ce este munca ; în noi își are casă

Frumos poem de țară sădesc pe chipul tău
Și graiul meu e graiul pămîntului ce-l cale
Sub brazdă de lumină am pus răsadul greu
Și știu că osul meu e miruit de-un dac

Ai răstignit minciuna pe rug de adevăr
Și celor ce-au trădat nu le-ai iertat păcatul
Ai rotunjit iubirea-n aromele de măr
Zidind urmași viteji de-a lungul și de-a latul.

Chiriac SAMOILĂ

patrie

Pînă la mine nu-i decît
palma mîinii dezlegată
din treptele ce urcă...

Lutul din huma trupului,
ochii de culoarea
cîmpului, jarul din vatra
străbună, neamul din piatra
Carpaților, două tomuri
ce le aud și le recit și
le spun rînd pe rînd de la
apus la răsărit, de la nord
la sud, pe drumul dintre cei
doi poli ai pămîntului ce
trec și se termină în mine :
Patria — Mama ;
Mama — Patria.

Gheorghe LUPAȘCU-SUHULEȚIANU

la merele luminii

Venit-am de pe țărmul, cu merele luminii,
Rodea în palme grîul, cînd ne uitarăm spinii.
Și-am prăvălit de-a valma cu-al lumii 'nalt șuvoi
O piatră de la ușa fîntînilor din noi.
Vin cerbii de la sorii ce ning culori pe flori,
E pace și-n adîncuri se scutură viori.

S-au rupt ai răzbunării copaci posaci și goi,
O stea din mări pierdute s-a infinit în noi.

Veniți cu toți la pomul ce seamănă cuvinte
Cînd nimenea nu plînge și nimenea nu minte...
Luați merele luminii din țărmul înviat,
Cînd bate-n ceața lumii, un crez din nepătat.

vrem pace...

Vrem pace, strigă cîntul din care se renaște
Ființa frumuseții cu fluviile tale.
— Vrem pace, strigă pruncul în care omenirea
Își dăinuie sămînța înțelepciunii sale.

— Vrem pace, strigă-n piscuri o jerbă a luminii
Duceți-mă pe-o cîrmă cu alte legi din voi
Aprindeți în adîncuri o creastă neumblată
Nuntească-n înviere a lumilor șuvoi.

Și nici o risipire să nu vă mai întoarcă
In crezul urii care vă duce înapoi
Aprindeți candelabrul iubirii pe o arcă
Ce va urca planeta pe alte steme noi.

— Vai lumii, plînge-o umbră din muntele uitării
Pustiilor planete în riduri de cuvînt
Intoarce-te Stelare în nimb cu Adevărul
In sbucium se indoaie corabia Pămînt !

Sanda ȘFICHI

înfrățire

M-am înfrățit cu frunzele doinind
în primăvara vieții mele
și vîntul l-am luat
la provă-n gînd,
spre-a naviga ocean de stele.

M-am înfrățit cu boabele de grîu
cu pîrga astrului prin lanuri
și-n suflet am luat
puteri de rîu
din sevele din bărăganuri.

M-am înfrățit cu nopțile
ce-n iarna lor m-au adormit
și-n căutarea slovei cu rubine
cu țara m-am visat în răsărit.

Alexa PAȘCU

rondel

Sadoveanu-i limba noastră
In nestinsa ei comoară,
Miorița cea măiastră
Din balada-piatră rară.

Cînd lumină în fereastră,
Cînd amurgul blînd coboară,
Sadoveanu-i limba noastră
In nestinsa ei comoară.

Limba noastră-i viața noastră,
Matcă, vatră milenară ;
Tînără ca bolta-albastră,
Nimeni n-o îngenunchiară —
Sadoveanu-i limba noastră.

Geo NECHITA

mai...

Incă un pas și taina se arată,
Mai,
un altul,
fi-va ierbii !
Surîs de-azur !
hiperboreu
cu elfii
destrumă-în pîrg a albei zi săgeată.

Nu-i nici un semn mirării să nu cadă,
sub pleoapele-ți pe rugi întîrziind.
Logodnic rar
al blîndului colind,
unde vei fi,
cînd trece-voi zăpadă ?

Petru SOLONARU

țesutul steagului

Eu cred că Tricoloru-a fost cusut
la un război, pe vatra unui sat,
din lacrimi și sudoare și din lut,
din snopi de grîu cărați la treierat.

El este-un scutec moale pentru prunci,
pînză de mort și trenă de mireasă,
prin el primim, de la cei duși, porunci,
să nu fugim din propria noastră casă.

Mi-a fost și scut, cămașa mea de mire,
stergar pe care-am așternut bucate,
lumina furtunoasă din privire
și clopotul care a jale bate.

Cînd voi muri, în el să mă-fășori
iubito ca-ntr-un fagure de miere,
și, de-oi trăda, cu el să mă dobori,
căci el ne este singura avere.

Ion Iancu LEFTER

din istorisirile lui george a macrinei

paznicii stelelor

Aici, la poala obcinei, lîngă lunca Sucevei, istorisește George a Macrinei, trăiesc oameni de care mă simt legat sufletește încă din copilărie, de cînd pășteam vitele pe prund.

Unul dintre ei, Ion Carpen, a început însă să mă îngrijoreze. De iubit, îl iubesc și acum. Poate mai mult ca înainte. Că am ajuns să mă apropii de inima sa, să-l înțeleg mai bine. Nu pot să-i reproșez prea multe... El ar avea poate mai multe temeiuri să-mi întoarcă vorbele, să-mi contrazică faptele. Ce să-i faci ? Așa-i viața. Unul o înțelege într-un fel, altul într-altfel.

După cum vezi, îi vorba de om și de sufletul său. E complicat. Principalul e să fim înțelegători, să judecăm omenește.

Ion Carpen ăsta obișnuiește să iasă noaptea în cîmp. Se plimbă printre holde, hălăduiește prin pomete ca un voievod. Sub lumina lunii și stelelor, chiar mi se pare un voievod al nopții.

Într-o seară mi-a spus că a început să discute cu stelele treburi foarte serioase. Și prin muțenia lor se pare că l-au încuviințat, i-au aprobat gîndurile, intențiile. Asupra unui singur gînd, mai are îndoială. Îi vorba de moarte. Cîteodată îi convins că este cel mai perfect lucru din lume. Și cel mai frumos. Alteori se îndoiește. Și treaba asta a ajuns s-o discute și cu Vasile Muntean, paznicul cîmpului. Vasile ăsta îi mai pămîntean ; îl contrează mereu ; el susține, dimpotrivă, că nașterea, venirea pe lume a ființei îi cel mai important lucru.

De unde pornește el la treaba asta ? Cică, dacă el nu s-ar fi născut, n-ar fi fost nimic. Da' așa a crescut, s-a deșteptat ; a fost în război, a luptat... S-a întors acasă, a intrat în revoluție ; într-o încleștare cruntă, dușmanii i-au scurtat brațul cu toporul... Și el. Vasile Muntean, a devenit nemuritor. Cînd va închide ochii, toată lumea o să-și amintească de dumnealui. Că și-a pus viața în primejdie pentru binele satului. Adevăru-i că și eu sînt de părerea lui Muntean și-i dau dreptate.

Și cu toate că mi se par cam ciudați, îi iubesc pe amîndoi deopotrivă.

Și sînt tare bucuros că ei veghează stelele. Noapte de noapte sînt trezi. Și sînt sigur că n-o să îndrăznească nimeni să le fure. Oare n-ar fi cumplit dacă ni le-ar fura cineva ? Ce ne-am face fără stele ?

vidra

Luînd cu furca ultimele pale de fîn și aruncîndu-le frățîne-su în sanie, Costan a observat mișcîndu-se ceva sub podina stogului. Trăgînd cu coada ochiului într-acolo, deveni mai atent în mînuirea uneltei. Constatînd că încetinește aruncatul, Ilie îl îndemna : „Grăbește, Costane, grăbește-te !".

„Mă grăbesc, mă grăbesc" — răspundea el. Mai mult se gîndea însă la ce-ar putea să fie sub podină, decît la încărcat. Tare ar fi vrut ca dihania aceea mișcătoare să fie o vulpe. „Fie ce-o fi, de mîna mea tot nu scapă" — dădu el glas gîndului oprindu-se din lucru. Ilie îl auzi și văzîndu-l stînd, se răsti la el : „Ce bombănești acolo ? Ce nu scapă de mîna ta ? Hai ! Zvîrle fînul mai repede !". „Ia, dihania ce se ascunde sub podină". „Ce dihanie ? Niște sărăcii de șoareci trebuie să fie. Vezi-ți de treabă și dă mai repede !" „Îmi văd, îmi văd. Dau, dau" — răspunse Costan și scormonind cetina se pomeni că-i țîșnește pe lîngă picioare o mogîldeață neagră-albăstruie, mai mare ca un motan și aleargă spre malul Bilcii. „Iat-o !" strigă Costan și, încercînd să sară după ea și s-o lovească cu furca, se împiedică cu opincile în cetină și se prăvăli, cît era de lung, în zăpadă. „Vidra, deșteptule ! Prinde-o, n-o lăsa !" țipă Ilie și, dînd să coboare din sanie, se răsturnă cu aproape jumătate din fînul încărcat. Pînă a reușit Costan să se ridice în picioare și să ia furca de jos, pînă a ieșit Ilie din grămada de fîn, vidra a și străbătut porțiunea de teren ce despărțea stogul de pîrîu și s-a scufundat în apa străvezie, ascunzîndu-se în cotloanele de sub țărm. „Deștept mai ești, n-am ce zice ! își vărsă Ilie năduful. Să lași să-ți scape de sub nas asemenea minune ! ?" „Iaca mi-a scăpat ! Spuneai că-s șoareci și să-mi văd de treabă"...

Tot ciorovăindu-se ei așa vreme de aproape un ceas și tot aruncîndu-și vina unul pe altul, au fost nevoiți în cele din urmă să se lase păgubași și să se apuce de încărcat fînul, răsturnat din sanie. Apoi l-au strîns cu drucul și, legînd lanțul, au pornit-o spre sat, pe lîngă boi. Pînă acasă Ilie n-a făcut altceva decît să-l mustreze pe Costan, zicîndu-i : „N-ai fost în stare s-o prinzi. Știi tu cît ajunge o blană de vidră ? Îi mai scumpă decît o vacă. Ciubote de lac și cușmă de astrahan ne cumpăram pe ea, deșteptule !"

După această întîmplare, ani în șir, cei doi frați au tot clădit fînul în locul acela și cînd îl transportau iarna acasă, erau cu ochii în patru că doar-doar vor da din nou peste norocul ce le-a surîs atunci. Dar nici o vidră nu s-a mai oploșit pe la stogul lor. Și ei se înțepau mereu cu vorba, dînd într-una vina unul pe altul...

putna

Din pragul mileniului trei, iarăși mă întorc cu gîndul la tine, măi băiete, amintindu-ți :

Popoarele au conducători pe care îi iubesc. Și noi, românii, avem asemenea oameni. Unul dintre morții noștri vii îi Ștefan cel Sfînt, care acum vreo 500 de ani s-a urcat în scaunul de domn din Cetatea Sucevei. Viteaz a fost acest bărbat ; drept și mare a fost.

Pașii lui au călcat pe aici, pe la noi. Și oastea lui a hălăduit prin pădurile noastre, prin luncă. Să țineți minte că locurile acestea îs sfinte: poartă numele și duhul voievodului într-însele.

Cît a trăit n-a suferit neprieten în țară. Cînd auzeau de numele lui, dușmanii se temeau și fugeau ca iepurele de cîmp.

Îi plăcea domnului să zidească cetăți de apărare, mănăstiri și biserici de închinare. Îi plăcea să croiască drumuri drepte, de piatră. Îi plăceau satele, orașele frumoase, livezile și cîmpiile cu rod bogat. Iubea pacea și liniștea țării. Dar n-a avut de ele parte.

Și s-a războit, s-a bătut o jumătate de veac, numai să le înscăuneze la noi. N-a reușit voievodul, n-a putut.

Greu îi să domnești în pace !

Nu te lasă lumea... Îți tulbură liniștea cînd ți-i viața mai dragă.

Și-n mileniu trei, de-o fi să ajung, iarăși mă voi întoarce cu gîndul la tine, măi băiete, amintindu-ți :

Să urcăm primăvara spre obcinele Bucovinei și, rupînd cetină de brad, s-o punem pe lespedea mormîntului, la Putna, întru odihna și pacea voievodului.

În genunchi de-ar fi să trecem muntele, să sărutăm paloșul lui Ștefan cel Mare !

o mie de ani pace!

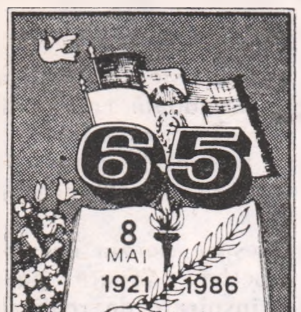
Uite, vremea bate iar a toamnă și eu, măi băiete, o să culeg roadele livezii, voi pregăti apoi pomii pentru iarnă, ca să nu înghețe vlaga din ei, mi se destăinui George a Macrinei, într-o seară. Și cînd oi simți semnele primăverii, iarăși voi ieși să îngrijesc livada. Fac lucrul ăsta de cînd mă știu. Uneltele pe care le întrebuințez mi le-a făcut întotdeauna un meșter. De altminteri fierarul ăsta face sape, cazmale, dălți, ciocane pentru tot satul. Și eu m-am obișnuit să-mi procur uneltele numai de la dumnealui care, de la război încoace le lucrează din armele adunate de prin satele pustiite de foc, de moarte. Fierarul ăsta-i tare priceput și are inimă bună. Mie mi se pare că lucrez mai cu spor cu uneltele ieșite din mîna lui. Și totdeauna am avut noroc de roadă bogată.

Și iată, în loc să-mi văd liniștit de livadă, gîndul mă poartă prin alte părți. În peregrinările lui, se oprește uneori, undeva anume, stăruind : La Geneva. Oare nu s-ar putea hotărî aici organizarea unor muzee în care să fie expuse armele ? Și iată, meșterul meu, în loc să topească armele acelea și metalul să-l transforme în unelte, cutreieră și el cu gîndul prin lume, întrebîndu-se :

„Oare, la Geneva, nu s-ar putea hotărî încetarea înarmării ?". Și iată, eu am lăsat odată treburile baltă și m-am dus în capitală la marea adunare a Păcii : „Eu am trecut prin două războaie, am spus atunci și o repet și acum : Nu mai vreau să vină încă unul pe capul nostru ! Că de nu vom reuși noi, oamenii păcii, să-l oprim, va fi vai și amar de lumea asta care și așa-i bătută de toate vînturile sărăciei, de toate bolile cancerului. Am semnat apoi cu amîndouă mîinile Apelul Păcii, strigînd : „Vrem liniște în lume !". Dar nu despre arme și înarmare voiam să-ți amintesc. Despre pace aveam de gînd să-ți spun cîte ceva. Pacea îi un lucru sfînt pentru țări, pentru popoare. Și noi o avem. Să ne plecăm și să sărutăm pămîntul ca să dureze. Eu sînt un om, care iubește liniștea, munca, Numai țara o mai iubesc în asemenea măsură. De va fi pace în lume, o să pot și eu să-mi văd liniștit de livadă. Și meșterul va continua să-mi facă uneltele. Și livada va arăta poate mai frumoasă cum o visez eu. Și viața noastră va fi cum o doresc eu, încărcată de bucuriile muncii ! Iată de ce avem nevoie de pace. Iată, de ce, măi băiete, te îndemn să te adresezi lumii, strigînd împreună cu mine, împreună cu meșterul fierar : „Ziuă de lumină, ține o mie de ani pace ! Pămîntul acesta a fost scăldat de prea multe ori de sîngele nostru !...".

Ion PUHA

omagiul scriitorilor către partid și țară

Întreaga creație, în toate domeniile, trebuie să fie pătrunsă de spiritul revoluționar, de umanism, să contribuie la educarea și formarea conștiinței socialiste revoluționare a maselor populare.

Nicolae CEAUȘESCU

critica militantă

Apărut prin grija Editurii Cartea românească, volumul *Omagiu, 65. Partidul Comunist Român* conține, alături de pagini de literatură și publicistică, pe care scriitorii contemporani le-au publicat, în ultimii patruzeci de ani, omagiind partidul și patria, o veritabilă istorie — în documente și evocări — a luptei de eliberare socială și națională. Unele pagini îmi erau necunoscute și lectura lor, fără să-mi provoace surpriza, mi-au întărit convingerea în vocația politică a scriitorului român. „Scriitorii din Republica Socialistă România“, stă scris în cuvîntul care prefațează volumul, „consideră de datoria lor să dedice acest volum jubiliar PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN, secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în semn de respectuoasă prețuire“.

Autorii acestei antologii au marele merit de a fi descoperit nu atît firul istoriei, care leagă răscoala lui Horia de revoluția de la 1944, cît fiorul de conștiință națională, care trece de la creatorul anonim, la istoric, la omul politic, la scriitor. Textele cuprinse în primele două secțiuni par scrise de același condei și, la drept vorbind, fac parte din aceeași carte pe care o semnează Eminescu, Arghezi, Blaga și Ion Barbu, Coșbuc, Goga, Bacovia, Kogălniceanu, Bălcescu, Bărnuțiu, Pârvan, Titulescu, Rebreanu, Iorga, Sadoveanu, Alecsandri, N. D. Cocea, Hasdeu, Odobescu, Vlahuță, Delavrancea, Negruzzi, Grigore Alexandrescu, Vasile Goldiș și alții. Pe mine, adunarea acestor nume mă tulbură. Cînd ideea de progres social se sprijină pe umerii acestor uriași, cînd ideea de conștiință națională e apărată de opera acestor oameni, simți cum apasă și pe umerii tăi răspunderea operei lor sociale și în condeiul tău tremurător — obligația de a scrie mai departe la cartea literaturii române. Cu regretul de a nu fi găsit aici și un fragment din *Prefața* la *Istoria literaturii române...*, pagini cu valoare de document și manifest spiritual, tipărite în anii de după Dictatul de la Viena și-n care se face o hartă spirituală a poporului român, nu pot să nu salut, încă o dată, frumosul act de patriotism al editurii Cartea românească.

Pentru întregirea tabloului ar fi necesar să numesc pe scriitorii contemporani de frunte pe care editura i-a antologat în *Omagiu*: Nichita Stănescu, Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Cezar Ivănescu, Eugen Jebeleanu, Marin Preda, Zaharia Stancu, D. R. Popescu, Al. Ivasiuc, G. Bălăiță, Mircea Ciobanu, Augustin Buzura, Dumitru Popescu și alții. Numai simpla enumerare de nume ar consuma întreg spațiul acestei consemnări.

După cum s-a putut observa, n-am pomenit, cu excepția lui G. Călinescu (și pe el l-am amintit subliniind o absență) pe nici un critic. Fie-i îngăduit cronicarului literar să se dedice, în paginile care urmează, criticii militante. *Omagiul* Cărții românești (și-al obștii scriitoricești) cuprinde cîteva texte absolut memorabile, scrise, unele, în momente grele ale istoriei noastre, de către criticii literaturii. Criticii — acești slujbași ai cărții și ai spiritului, adăpostiți de cărți, feriți de pasiuni. Voi reproduce, pentru început, un text publicat de Pompiliu Constantinescu, la reluarea activității de cronicar literar, cîteva luni după Dictatul de la Viena: „Ați încercat să priviți harta bizară și dureroasă a Transilvaniei de azi? Ați putea să vă fixați în inimă un hotar, ca un ghimpe veninos, fără să tresăriți de uimire și să protestați? Oricît s-ar repeta acest exercițiu, cu greu veți izbuti să vă resemnați“. Și după ce face, întocmai ca G. Călinescu, o excursie în România spiritului, conchide: „Unitatea în spirit a literaturii noastre ne rectifică penibilul sentiment de mutilare geografică, atît de apăsătoare astăzi; harta românismului se regăsește intactă, în imaginea lăuntrică a creației ei de totdeauna și de pretutindeni. (...) Peste vitregia istoriei domină triumful sufletului și peste melancolia prezentului, străjuiește certitudinea de nezdruncinat a trecutului“. Nu s-ar zice că textul acesta aparține unui critic senin și imperturbabil al literaturii, străin de mișcările timpului. Pârvan sau Iorga l-ar fi putut semna oricînd și avîntul din stil n-ar fi trădat niciodată pe criticul literar cu diagnostic exact, de chirurg.

Iată-l pe Dobrogeanu-Gherea, unul dintre întemeietorii criticii la noi, expunînd programul „partidei socialiste“ („Ce vor socialiștii români?“): „Din cele spuse vedem acuma, logic, ce trebuie să facă partida socialistă, că își iea însărcinarea colosală: *de a lumina poporul muncitoriu din sate și orașe asupra stărei lui, de a organiza poporul în jurul unor cereri practice, cari ating interesele lui și a căror rezolvare, pe de o parte, ar îmbunătăți starea lui de acuma, iar pe de alta ar crea o stare de lucruri cît se poate mai potrivită pentru transformarea socialistă.* Ieată în cîteva rînduri ce au de făcut socialiștii: această lucrare, împreună cu propaganda în toate clasele societăței, cuprinde toată activitatea socialiștilor...“ (s.a.). Tabloul de gîndire al epocii se putea completa și cu cîteva texte din Ibrăileanu, nu numaidecît din programul poporanist, din Eugen Lovinescu, a cărui poziție raționalistă s-a manifestat, pe riscul propriu, în anii de ascensiune a fascismului, din Tudor Vianu sau din Vladimir Streinu, a căror activitate jalonează exemplar direcția umanistă a culturii române.

Din „pleiada de aur“ a criticii noastre dintre cele două războaie sînt prezenți, fiecare cu cîte un text, G. Călinescu și Șerban Cioculescu, amîndouă scrise după 1960. G. Călinescu scrie, cu prilejul aniversării a douăzeci de ani de la revoluție, un text lămuritor asupra poziției militante a criticului. Articolul, apărut în *Scînteia* din 19 august 1964, ia în discuție ideea de angajare politică: „În august 1944 nu eram voios, eram totuși încrezător. Cu cîțiva ani în urmă, cînd țărîna patriei noastre fusese cotropită, mă hotărîsem să lepăd nepăsarea detestabilă la unii scriitori de atunci pentru *res publica* și să lupt din toate puterile mele, cu condeiul, prin viu grai și chiar cu fapta spre a ajuta pe patrioți să ferească patria noastră de nenorociri și să aducă o rînduială nouă. Am „trădat“ cum se zicea pe atunci impasibilitatea artei, adică nepăsarea ei olimpică de cele temporale, dar azi sînt mîndru de această trădare cu care am rămas consecvent și care socotesc că în loc să dăuneze operei artistice a dat, la cei care au făcut acest lucru, mai multă viață“. Mă întreb care critic de azi n-ar vrea să semneze acest text.

Șerban Cioculescu militează pentru „triumful cărții românești în lume“, visînd la o răspîndire a gîndului nostru: *„Să ridicăm patria pe piscurile înalte, pe care nu le-a străbătut nimeni!“* iată chemarea din inimă pe care ar fi rostit-o și Nicolae Bălcescu și Mihai Eminescu, firi de asemenea înalte și aprins neobosite pentru dreptatea și viitorul neamului lor. (...) *Să dezvoltăm spiritul de mîndrie revoluționară, patriotică, spiritul de luptă hotărîtă împotriva a tot ce este vechi! Să dezvoltăm mîndria de a fi comunist, de a fi revoluționar, de a fi participant, în cadrul orînduirii noastre, la făurirea celei mai drepte și mai umane societăți din lume: societatea socialistă și comunistă!*“ ne îndeamnă tovarășul Nicolae Ceaușescu în vremurile de acum. (...) Omului de aleasă omenie care ne menește fericirea ce i-ar putea dori mai mult un om de carte, bucuros de mîndria slovei, decît să fie martor și al triumfului cărții românești în lume, pe măsura răspîndirii limbii românești, a cugetului nostru luminos, înclinat spre armonie, măsură, înțelegere și iubire?“.

Direcția raționalistă a criticii noastre, la care s-a revenit după cel de al IX-lea Congres al Partidului, își găsești expresia în texte semnate de G. Dimisianu, Iorgulescu (acesta din urmă și spune: „Astfel, epoca marcată în istoria contemporană de Congresul al IX-lea al P.C.R. înseamnă, pentru evoluția noastră culturală, o veritabilă restructurare, petrecută în toate planurile și la dimensiunile caracteristice intrării într-o fază istorică distinctă“) sau N. Manolescu. Voi reproduce un pasaj și din articolul celui din urmă, unde responsabilitatea actului critic este mutată în planul conștiinței individuale: „Am început acest articol incriminînd dogmatismul care, în anii '50, suprima libertatea de gîndire a criticului și salutînd lichidarea lui după 1965; vreau să-l închei afirmîndu-mi convingerea că libertatea, pe care nimeni n-ar putea-o tăgădui criticii de azi, nu trebuie să semene cu acea anarhie (...) profitabilă cîtorva publiciști lipsiți de simț moral și de criteriu de valoare. Depinde numai de noi: de cît sîntem de lucizi și responsabili. Avînd pretenția că este o conștiință a literaturii, nu trebuie oare să fie critica, mai întîi, conștiință de sine, de rolul și de răspunderea ei“? Aceste cuvinte, care angajează „simțul moral“ și, într-un fel, opinia publică și răspunderea ei ne trimit, cu un veac și jumătate înapoi, la reacția românilor la Regulamentul organic prin care se introducea, în Principatele române, cenzura. Ca și acum un veac și jumătate inaintașii, N. Manolescu apără simțul moral de instanța cenzurii: „Hîrtia nu trebuie să suporte orice sub cuvînt, că cenzura a fost (și ce bine că a fost) desființată. Critica, fie și negativă, fie și polemică, rămîne esențial un dialog...“.

Acest comentariu sumar ar putea fi privit și ca un mod de angajare a criticii nu numai în problematica literaturii, ci în istorie. Critica nu a încetat să fie militantă. Volumul *Omagiu* ne dovedește că, departe de-a ocoli problemele contemporaneității, criticii literari români s-au situat, nu de puține ori, în avangarda lor, anticipînd asupra evenimentelor, înrîurindu-le cursul. „Oficiul de cronicar literar“, nota Pompiliu Constantinescu în articolul *Unitate în spirit*, din care am citat și la începutul acestei discuții, „nu este un simplu recensămînt al bunurilor spirituale, într-un sezon, o epocă sau un moment cultural. În spatele acestui exercițiu de orientare stă întreaga libertate națională, cu trecutul ei, cu valorile ei permanente, cu vastul ei peisagiu sufletesc, care ne domină perspectiva fragmentară a fiecărui articol“.

Val CONDURACHE

„cu glas de aur te cînt, țară“

Așa se intitulează masivul volum de contribuții poetice, „antologie — cum precizează subtitlul — de versuri patriotice și revoluționare dedicată celei de a 65-a aniversări a Partidului Comunist Român“, realizat de Editura Eminescu. Sînt prezenți în paginile lui aproape toți poeții români, de la Ienăchiță Văcărescu și Heliade la Horia Bădescu și Mircea Dinescu. Fiind o antologie tematică, neîndatorată prin urmare relativelor considerente estetice, ea uzează de un criteriu sigur și eficient, alegînd din scrierile poeților noștri acele texte ce exaltă în mod limpede sentimentul patriotic, glorifică trecutul istoric al neamului, apără ființa lui națională, exprimă atașamentul și spiritul revoluționar. În măsura în care argumentează cîteva constante ale poeziei române de la origini și pînă azi, anume militantismul, sentimentul istoriei, reacția promptă la comandamentele majore ale vremii, implicarea — deci — în actualitate, tomul acesta, căruia regretăm a nu-i cunoaște îngrijitorul, este un document. Poeții, ca — de altminteri — și reprezentanții celorlalte genuri literare, au fost mereu prin cuvînt în miezul fierbinte al evenimentelor, salutîndu-le măreția, solidarizînd conștiințele în jurul ideilor nobile. Cine va voi, în viitorime, să cîntărească partea cetățeanului din operele liricilor noștri va găsi în volumul la care ne referim suficiente argumente. Istoria a marcat și marchează faptele literare indiferent de talentul autorilor. Cu siguranță că în paginile poeților autentici marile sentimente își găsesc o mai vibrantă expresie. Dar, dincolo de aceste fatale diferențieri, se impune observația că fiecare, după puteri, și-a pus scrisul în slujba idealurilor nației, compensînd — cînd a fost cazul, puținătatea înzestrării prin entuziasm și franchețe. Mai ales în momentele de cumpănă ale istoriei, arta cu majusculă a cedat terenul sincerității și patetismului, în stare a mobiliza mai repede decît metaforele. În epocile tihnite avem răgazul să gustăm poeme elaborate, precum *Dar priviți-mă-n ochi...* de Geo Dumitrescu sau *Odă* de Ștefan Aug. Doinaș. Cînd însă timpul n-are răbdare, și istoria noastră a cunoscut destule asemenea împrejurări, preferința merge către *Pui de lei* și *Voința neamului* de Ioan Nenițescu, texte de o valoare literară poate că mai redusă, dar spunînd fără înconjur ceea ce imperativul clipei cerea. În toate ceasurile de răscruce ale devenirii noastre istorice, oamenii condeiului au răspuns prezent, aflîndu-se în primele rînduri ale luptei pentru libertate și dreptate. Mulți au stropit cu sîngele propriu nu doar paginile de hîrtie, devenite incandescente la contactul cu verbul lor ardent, ci și cîmpurile de bătăie pe care se decidea soarta patriei. Antologia Editurii Eminescu, unind mărturiile poeților din toate veacurile și din toate generațiile contemporane nouă, oferă o imagine cuprinzătoare a patriotismului și militantismului acestora. Ea își grupează bogata materie în trei secțiuni. Să le examinăm pe rînd, într-o ordine inversă aceleia din volum.

Ultima, intitulată *Un pămînt numit România*, grupează cronologic șaptezeci și șapte de manifeste poetice ale iubirii de patrie, de la popularul testament al Văcărescului pînă la *Aici* de Mircea Dinescu. S-a remarcat, cu dreptate, că patriotismul artistului transpare în orice izbîndă a sa, *Luceafărul* eminescian reprezentînd, tocmai pentru că e conceput în limba națională, ale cărei resurse de expresivitate le pune în lumină, un semn de neîndoielnic patriotism. A sluji limba română, sporindu-i demnitatea — iată patriotismul cotidian al scriitorului. O antologie în stare să-l cuprindă în toată amploarea lui ar trebui să înglobeze, fără excepție, largul evantai al valorilor literare românești. Există însă și un mod nemediat, franc, sărbătoresc de manifestare a lui, cînd toate celelalte gînduri și sentimente trec în umbră și dragostea de țară devine — din permanență implicită — temă explicită a poeziei. Această expresie directă a patriotismului face obiectul secțiunii finale a antologiei. *Țara* lui Ion Pillat, ca să dăm un prim exemplu, răspunde admirabil acestui înțeles, subliniind convertirea elementelor peisajului autohton în valori sufletești: „O troiță uitată, un piersic plin de floare, / Un schit tăcut, poiana cu turmele de miei, / Și pe cîmpie taina apusului de soare, / Icoana țării mele din suflet nu mi-o iei“. Țara blagiană dobîndește un sens metafizic: „Țara și-a-mpins hotarele / toate pînă la cer. / Pajuri rotesc — minutare în veșnicul ceas — / peste cîmp și oier“. Să consemnăm, tot aici, mărturia lui Tudor Vianu, decis să-și consacre puterile propășirii patriei: „O țara mea, ce sînt mai bune-n mine, / Ce Dumnezeu lăsă mai bun în fire, / Sub cerul tău nălțatu-s-au depline, / La gîndul tău, ca într-o mînăstire, / Eu îmi închin evlavios durerea, / Și peste tot ce fu prostie sau rușine, / Tremurător aștern în urma mea tăcerea“. Încrederea în viitorul țării, speranța că el va răzbuna suferințele prezentului, traversează majoritatea textelor antologate din poeții antebelici. Invocarea virtuților străbune n-are alt rost decît punerea în mișcare a energiilor prezentului, precum în *Odă României* de Odobescu: „Sosi-vei timp ferice, cînd trista Românie, / Ștergînd a sa plînsoare,

(*continuare în pag. 12*)

Al. DOBRESCU

omagiul scriitorilor către partid şi ţară

„cu glas de aur te cînt, ţară"

(*urmare din pag. 11*)

cu mîndră bucurie, / Îşi va vedea feciorii slăviţi între popoare, / Nălţînd semeţ o frunte ce-n oarba lor mînie, / Vrăjmaşii ţării noastre cătau să o doboare, / Dar care-o vor încinge cununi izbînditoare ! / / Atuncea vor renaşte virtuţile străbune ; / Românul va fi încă vestit prin fapte bune, / Dar geniul pe dînsul atunci îl va mîna, / Şi vorba-i mai puternic atunci o să răsune. / Acela este ţălul ! Acolo vei căta. / O ! patrie română, o ! scumpă ţara mea !" Nu altul e rostul menirilor eminesciene din *Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie* ori al acelora din *Ce-aş vrea ?* de Alexandru Macedonski. Cum ultima e mai puţin cunoscută decît cea dintîi, îmi îngădui să transcriu două strofe, de o emoţionantă retorică : „Aş vrea ca dreptatea să renvieze, / Să renflorească pe-acest pămînt, / Şi tot românul ca să lucreze / Pentru al ţării falnic avînt ! / Aş vrea ca fala şi fericirea / Să mai umbrească patria mea / Şi-n orice inimi să văd unirea !... / Iacă, o ! Doamne, iacă ce-aş vrea. / / (...) / / Aş vrea virtutea să triumfeze, / Viciul să piară de noi zdrobit ! / Şi România să prospereze / Să se înalţe neamu-mi iubit ! / Aş vrea iubirea să predomnească, / Să nu mai fie ură-ntre noi ! / Numele ţării să strălucească ! / Ţara să scape de sub nevoi ! / Aş vrea, o ! Doamne, să văd poporul / Zdrobind p-aceia ce-l asupresc... / Să văd acvila că-şi reia zborul / Falnic ca neamul cel românesc !" Eforturile de definire sensibilă a cuprinsului ideii de patrie pot fi urmărite şi în poezia contemporană, ce-i adaugă noi dimensiuni. Pentru Emil Botta, ea este înainte de toate o realitate inefabilă : „Flămînd sînt, / lacom / de izvoarele Tale. / Ce bolnav sînt / neîmpăcat sînt / zice-ţi-mi una «de dor» / pentru ca să mor, / fie-mi suspinul uşor : / spune mai frumos ciocîrlia, / numele Tău, / sfîntă a sfintelor..." (*Patria*). Eugen Jebeleanu o aproximează din elementele geografiei economice, politice şi spirituale : „Aici, unde Carpaţii îmbrăţişează / în fiecare an o frumuseţe / sporită. / Pe aceste locuri unde stelele / au coborît pe acoperişurile caselor. / Aici mi-i patria, / Aici, unde Republica-i încununată / Cu mari cununi de grîu / Şi cu văzduhuri, libere pe veci" (*Aici*). Dimitrie Stelaru se pleacă modest şi simbolic dinainte-i în gestul culegerii grîului : „Mulţi te cîntară în file cu litere mari / şi alămuri rimate / dar eu merg aplecat peste cîmpul / cu perii de pîine ai grîului, / peste coapsele tale vibrîndu-mi inima / întîrziată în granitul negru al tăcerii" (*Patria*). Nichita Stănescu se simte indisolubilă parte a întregului : „Totul, tot ce este adevăr / stă-n îmbrăţişarea noastră, / ramură cu flori de măr / şi c-o pasăre măiastră" (*Ţara*). Florenţa Albu o identifică în liniştea universului domestic : „Acasă înseamnă / tihna / şi masa-n familie, seara, / aburii calzi, / locul fiecăruia, gesturile ştiute / şi discuţiile — acele însemnări scurte, / gravate-n lumină (*Acasă*). Cezar Ivănescu invocă sacrificiile milenare în numele dreptului de a culege roadele pămîntului (*Rodnicie*), iar Ana Blandiana, în *Doină*, declară a cuvînta „la judecata popoarelor" în numele „gîndului poporului meu", care „n-a lunecat peste nimeni / în tulbure-al gloriei ceas". În fine, Mircea Dinescu afirmă hotărîrea de a apăra fiinţa patriei, singura unde iarba are „aceeaşi rouă rămasă din părinţi" şi „sîngele culoarea departe de apus" (*Aici*).

La trecutu-ţi mare, mare viitor se cheamă secţiunea mediană a antologiei, o trecere în revistă a ecourilor poetice ale principalelor momente ale istoriei naţionale. Evocarea marilor evenimente e rotunjită de portretele lirice ale bărbaţilor de frunte ai neamului, ce s-au aflat în fruntea luptei pentru libertate şi independenţă naţională, unitate şi progres social (Decebal, Mircea, Ţepeş, Mihai Viteazul, Horia, Tudor Vladimirescu, Bălcescu, Avram Iancu, Alexandru Ioan Cuza). Marea Unire din 1918, ne aminteşte antologia, a inspirat condeiele lui Octavian Goga, N. Iorga, Ov. Densuşianu, Şt. O. Iosif, dar şi ale contemporanilor Ion Brad, Vlaicu Bârna, Eugen Frunză, Gheorghe Pituţ, Liviu Călin, Constanţa Buzea, Ioan Alexandru, Lucia Negoiţă, Florentin Popescu, după cum cucerirea independenţei la 1877 a aflat răsunet în poeziile lui Alecsandri, Baronzi, Aron Densuşianu, Iosif Vulcan, Macedonski, Coşbuc, V. Eftimiu, A. E. Baconski, Al. Jebeleanu, Adrian Popescu, Ioan Neniţescu, Andrei Bârseanu. Dintre poemele închinate lui Mihai Viteazul, antologia le-a preferat pe acelea semnate de I. H. Rădulescu ,D. Bolintineanu, Gheorghe Tomozei şi Radu Cârneci, apropiate ca formulă şi patos, în vreme ce fapta lui Horia e celebrată de Mihai Eminescu, Aron Cotruş, Leonid Dimov şi Vlaicu Bârna. Pînă şi simplele enumerări de mai sus sînt suficiente pentru a dovedi constanţa cu care paginile de eroism naţional s-au impus conştiinţelor scriitorilor, unanimi în a le cînta exemplaritatea şi binefăcătoarele consecinţe.

Nu mai insist, mai ales că asupra acestei chestiuni s-au scris multe şi pătrunzătoare comentarii, pentru a trece la secţiunea ce deschide volumul omagial şi al cărei titlu spune totul : *Partidul, Ceauşescu, România.* E strînsă aici o bogată recoltă de mărturii ale ataşamentului creatorilor faţă de partid, faţă de cel aflat de peste două decenii în fruntea acestuia. Remarcabilă mi se pare, dincolo de unanimitatea sentimentelor şi de înfăţişarea lor solemnă, bogata imaginaţie poetică pe care ele o pun în mişcare. Identitate a convingerilor, însă tradusă de fiecare dată în imagini frapant personale ! Aceleaşi gînduri înălţătoare, dar ce diversitate de stiluri ! Să începem şirul exemplificărilor cu două versuri de Zaharia Stancu, binecunoscut pentru expresivitatea repetiţiilor : „Prielnic e vîntul ! Meşter cîrmaciul. / Mîndră corabia... Meşter cîrmaciul." (*Tara mea*). În *Vîrsta ţării : Ceauşescu,* Virgil Teodorescu observă trezirea ţării la o nouă viaţă odată cu al IX-lea Congres : „Ni-i ţara întemeiată de inime viteze, / de neuitaţi, statornici şi triumfali eroi, / dar din minutu-acela începem să fim NOI, / de-atunci începe neamul mai trainic să cuteze". Mihai Beniuc trasează în versuri limpezi portretul luptătorului neobosit pentru binele patriei („Numele-i e cel ştiut de-o lume. / Şi-un popor e strîns unit cu sine, / Este Ceauşescu acest nume / Omul drept ce luptă pentru bine / Fără teamă, inima de pară, / Ca să facă ţara noastră ţară."), preluînd şi dezvoltînd ideea lui Zaharia Stancu : „Gloria să-i poarte peste munţi şi mări, / Împrejur cu-ntregul său popor / Suie către comuniste zări / Tot mai sus cu mîndrul tricolor. / Slavă ţie, falnice cîrmace, / Tu, erou al luptei pentru pace !" (*Poem de August*). Eugen Frunză remarcă misia ce apasă umerii întîiului bărbat : „Astfel de om ne-a fost trimis / din veacuri lungi de suferinţă / să fie-ales şi reales / bărbat cu ţara de-o fiinţă / să-i fie gînd şi faptă una / neclătinat din totdeauna" (*Bărbat cu ţara de-o fiinţă*). Ştefan Aug. Doinaş îl vede ca întrupare a demnităţii naţionale „Obrazul lui şi demnitatea noastră / sînt o plămadă unică : un zbor / de piscuri aspre, o privire-albastră / din rîuri coborînd spre marea lor." (*Întrupare*). Pentru Victor Tulbure, el e garanţia libertăţii şi a păcii, chintesenţă a aspiraţiilor poporului : „Ni-i chezaşul luminii suprem, / Cel mai bun dintre ai patriei fii / Totdeauna în frunte îl vrem / Totdeauna în juru-i vom fi !" (*Cel mai bun din ai patriei fii*). O urare din inimă îi adresează şi Radu Cârneci ctitorului de ţară : „Slăvit să fie ! Şi să ducă ţara / precum un demiurg, spre culmi de vis, / să-i fie-n suflet veşnic primăvara, / spre nemurire drumul lui deschis !" (*Poem de slavă*). Ion Brad accentuează asupra rolului jucat în reconsiderarea istoriei naţionale : „Glorie lui ! Şi ţării glorie ! / El ne-a dat dreptul iarăşi la istorie. / / El ne-a redat vitejii şi martirii, / El poartă-n ochi luminile Unirii" (*Uniţi în libertate*). În *Omagiu*, Ovidiu Genaru vede întregul popor intonînd un imn de slavă de ziua naşterii Preşedintelui : „Iarna nu sînt privighetori pe plai, / Nici flori de liliac să înflorească / Dar cîntăreţi sînt toţi în România, / Fîntîni de suflet şi de grai / Să cînte-această zi ca o văpaie / Pentru partid şi Ceauşescu Nicolae". O definire în versuri lungi, şerpuitoare şi de o virilă asprime semnează Ion Gheorghe: „Ceauşescu este o izbîndă a poporului său, / Cum l-a primit el şi cum îl conduce nu-i o întîmplare / Mai presus de patimi şi ambiţii este legea poporului mereu încercat / Ceauşescu este ceea ce nu i se mai poate lua poporului, / Ceauşescu este unde-a ajuns poporul şi nimeni nu-l mai poate întoarce" (*Acest bărbat este o izbîndă*). Oricîte exemple am mai adăuga, se vede limpede că diversitatea de stiluri rămîne o constantă a poeziei noastre contemporane, ca şi a poeziei române dintotdeauna, manifestîndu-se deopotrivă în momentele de încercare istorică şi în acelea de sărbătoare. Şi este meritul antologiei tipărite de editura Eminescu că a făcut vizibil, o dată mai mult, acest adevăr.

poezia angajată

Deşi în istoria frămîntată a poeziei au existat momente în care acesteia i s-a recomandat „ruperea" oricărui contact cu realitatea — aceasta fiind, după crezul anumitor esteticieni, singura cale de evoluţie — ea a rămas, mereu, genul cel mai sensibil şi cel mai prompt, ca reacţie, la viaţa individului şi a societăţii.

Poezia „consemnează" cu fidelitate semnele schimbărilor politice, sociale, culturale... Dacă urmărim evoluţia ei cronologică putem reconstitui, cu o anume exactitate, creşterile şi descreşterile din spiritul unei epoci. Celelalte specii literare au nevoie de mai mult timp de „adaptare" — iar modificările pe care le suportă sînt, probabil, mai profunde.

Poezia este reacţie — poate fi socotită hîrtia de turnesol a proceselor care au loc în artă.

*
* *

Istoria noastră literară ne poate oferi destule exemple care să confirme legătura dintre social şi estetic. Şi pentru a nu ne îndepărta prea mult timp e suficient să ne întoarcem către aşa-zisa „generaţie '60" : poeţii care îi aparţin sînt cei care au dat tonul reînnoirii mişcării literare postbelice ; în creaţia lor au apărut pentru prima dată semne devenite, cu timpul, caracteristici ale literaturii noastre din ultimele două decenii.

Dar sincronizările dintre literatură şi eveniment nu se produc numai la acest nivel al mutaţiilor implicite : poezia oferă şi o expresie explicită a relaţiilor ei cu epoca. Poezia ocazională creşte direct din concret. Autorii de poezie ocazională nu numai că fac referinţe directe la faptele reale — dar le caută, au nevoie de acestea : fără ele poezia lor nici n-ar exista.

De cîte ori vine vorba despre poezia ocazională este citată mărturia lui Goethe : „Toate poeziile mele sînt poezii ocazionale, inspirate de realitate şi avîndu-şi rădăcinile în realitate. Nu pun nici un preţ de poeziile plăsmuite".

Deşi mărturisirea pare cît se poate de limpede s-ar impune cîteva precizări referitoare la ceea ce însemna, în epocă, realismul poeziei, la rolul „plăsmuirii" în gîndirea lui Goethe, la importanţa „modelului" oferit de realitate ş.a.m.d.

*
* *

Poezia românească a fost încă de la începuturile ei sensibilă la ceea ce ţine de istoria naţională, de originile şi formarea poporului şi a limbii, de continuitatea noastră pe acest pămînt, de independenţa naţională — într-un cuvînt la toate idealurile majore ale istoriei noastre. E bine ştiut că nu o dată scrierile cărturarilor români s-au transformat în argument şi în pledoarie politică.

Nu trebuie aşadar să ne îndepărtăm pînă la exemple celebre — precum Odele **lui Pindar. De la Conachi şi Văcăreşti la Alecsandri, de la Eminescu şi Coşbuc la Goga şi Aron Cotruş ni se deschid în faţa ochilor pildele implicării poetului în viaţa cetăţii.** Roşu vertical, **al lui Nichita Stănescu, este un excelent exemplu al consonării simţămintelor generoase cu inimitabila modernitate a formulei lirice a poetului.**

Să nu uităm, totuşi, că în literatură „temele" au altă greutate decît, de exemplu, în manualele de istorie. Aici nu e suficient să tratezi o temă documentîndu-te, structurînd cantitatea de date după tendinţele cele mai semnificative. Operaţia, necesară, nu are nici o valoare pentru scriitor dacă nu conduce la transfigurarea estetică.

*
* *

În viaţa literară din zilele noastre poezia angajată reprezintă o direcţie importantă : în mod semnificativ, îi este acordat un spaţiu din ce în ce mai mare în reviste, apar tot mai multe volume cu o astfel de producţie, emisiunile la radio şi televiziune o prezintă cu predilecţie.

Dificultăţile realizării unei poezii angajate de mare valoare literară nici nu mai trebuiesc amintite : din ponderea pe care o au piesele de acest gen în creaţia marilor noştri scriitori se poate deduce maxima exigenţă cu care o întîmpinau. Poate că datorită tocmai unor asemenea dificultăţi apar acum autori specializaţi în producerea unor astfel de texte : reuşitele genului nu le aflăm însă, trebuie s-o recunoaştem, sub astfel de semnături.

Autorii de bună poezie angajată sînt pur şi simplu poeţii de valoare, cei care ne oferă opere de calitate indiferent de specia poetică abordată.

*
* *

Putem exemplifica în bună măsură cele spuse pînă aici cu materialele din Un gînd pentru partid, **culegere scoasă de editura „Junimea".**

Caracterul festiv al cărţii este exprimat în cuvintele care o deschid : „Această carte alcătuită şi tipărită de Editura Junimea este un omagiu fierbinte rostit prin cuvînt şi culoare de către scriitori şi artişti plastici din Iaşi cu prilejul împlinirii a 65 de ani de la făurirea PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN".

Opul este nu numai de o ţinută grafică deosebită rivalizînd, prin calitatea reproducerilor (după creaţii plastice aparţinînd lui Dan Hatmanu, D. Gavrilean, Cornel Ionescu, Vl. Florea, Dumitru Căileanu, Dan Covătaru, Lucreţia Filioreanu, Al. Ichim, Liviu Suhar, Vasile Istrate, Adrian Podoleanu, Gh. Brădăţean, Bogdan Bârleanu, Mircea Ispir, V. Condurache, I. Neagoe) cu albumele de artă, dar constituie fără îndoială, din punctul de vedere al valorii literare, una din cărţile cele mai consistente scoase de editura „Junimea" în ultimii ani.

Ideile care traversează culegerea de faţă sînt explicitate în cuvintele lui Andi Andrieş, directorul editurii : „Iată cum, vorbind despre ţară, despre istorie, despre prezent, despre morală, muncă şi exigenţă, iată cum, gîndindu-ne la viaţa planetei şi la pacea lumii, ne referim cu toată îndreptăţirea la partid, la Secretarul său general. Şi este aceasta cea mai convingătoare dovadă că, pe toate planurile, forţa dinamizantă a României de azi se numeşte Partidul Comunist Român".

Poezia lui Corneliu Sturzu dedicată tovarăşului Nicolae Ceauşescu completează cunoscutele portrete ale lui Dan Hatmanu, după care urmează, cu o limpede şi profundă mărturisire a angajării : „Să ne trăieşti erou nebiruit, / Să ne trăieşti cu zarea luminată / În ţara unde-ai ctitorit / A muncii şi a demnităţii vatră. // Şi cum strămoşi din veac ne-au

omagiul scriitorilor către partid şi ţară

învățat, / Venim să te urăm de sărbătoare / Cu flori de nea ca sufletul curat / Ce-aşteaptă primăvara viitoare. // Tu înțelept bărbat care ne ești / Speranța și mîndria, idealul, / Tu care astăzi ne călăuzești / Că stîncă ești cînd ne-mpresoară valul, //. . .// Spre cincinalele ce vor veni / Ne-ndrumi cu drag spre pace și frăție, / Spre anul care-i spunem două mii / Pentru întreaga noastră Românie. // Brodate-n ani pe-al zilelor chilim / El, CEAUȘESCU, e conducătorul ! / Părinte-al țării, astăzi te slăvim / Cu patria, partidul, cu poporul !" Ne reține de îndată atenția și poezia lui Ioanid Romanescu intitulată Partidului, poporului : „Minerul cu picamer prin rocile vorbirii, / agricultorul arînd manuscrise / și alchimistul distilînd idei — / sînt ipostazele-mi prea cunoscute — în schimburile unu, doi și trei // mereu nemulțumit de munca mea, / reiau de zeci de ori poemul / într-o obsesie umilitoare — și încă sînt jenat că-n locul unor versuri / nu scrie despre munci mai grele în ziare // însă un singur cîntec de va fi / să las — despre un mare sacrificiu, / de faptele de-acum să poată spune — / va fi de-ajuns ca-n epopeea voastră / cîntecul meu să ia, prin sens, dimensiune".

Textele din Un gînd pentru partid vorbesc, de altfel, de la sine : nu mai e nevoie de cuvintele comentatorului.

Ele sînt adresate, cu o inegalabilă dicție a declamației, celui mai iubit fiu al poporului : „Dac-ar fi să rememorăm zi cu zi, eveniment cu eveniment, izbîndă cu izbîndă, drumul ce l-am parcurs în anii de glorie ai EPOCII CEAUȘESCU, am afla, pretutindeni și totdeauna, gîndul inspirat, fapta cutezătoare, demersul vizionar și înțelegerea deplină de omenie ce caracterizează rodnica activitate a Secretarului general, spre binele țării, spre slava României socialite". (Destinul cetății — Mircea Radu Iacoban).

Semnificația zilei de 8 Mai ne apare în întregul ei în poezia lui Vasile Constantinescu : „8 Mai — o zi înălțătoare / Peste orașe peste sate — / Scînteie ce aprinde-n zare / Fierbinte dor de libertate. // 8 Mai — o rază prea senină / Pe chipul clasei muncitoare, / Ce-apoi e-o mare de lumină / Cît chipul patriei de mare. // 8 Mai — izvor de apă vie / Spre inimile însetate / De cîntec și de bucurie. / De adevăr și de dreptate." / (8 Mai — o zi nemuritoare) ; importanța partidului în viața poetului în Partid de Paul Balahur : „Orice zidesc cu tîmpla și împlinesc cu dorul / Întemeind în lucruri un anotimp ales, / Numai prin tine-și află deplinul înțeles, / Destinul tău luminii e-atoateroditorul. // Orice inalț cu fruntea și inima ades / Sărbătorind aripa care încheagă zborul, / Numai prin tine-și află, îmbelșugat, izvorul / Și anotimpul tînăr de rod și de cules. // Numai prin tine vîrsta-i fecundă împlinire / Cînd sevele în cîntec statornic se deschid — / Și cerul din fîntînă e-o osie subțire. // A veacului trecută prin ochiul tău lucid, / Și mă cunosc în cea mai puternică iubire / Numai fiind prin tine și înrodind, Partid."

Piesele din cartea publicată de „Junimea" reflectă realitatea — așa cum ne apare ea prin ochii scriitorilor și artiștilor plastici antologați. Fiecare își pune aici în valoare talentul, posibilitățile de expresie — dar îi unește totodată, pe toți, angajamentul față de partid, de secretarul său general, de realizările timpului nostru.

Recunoștința pentru aceste realizări, bucuria de a trăi în această epocă, de a admira nivelul vieții economice și culturale la care a ajuns România în anii noștri mobilizează cunoștințele creatorilor de frumos după cum putem vedea din Un gînd pentru partid. Cred că această carte — care se alătură culegerilor de același fel scoase de celelalte edituri din țară, numerelor speciale ale revistelor, tuturor manifestărilor sărbătorești prilejuite de cea de a 65 aniversare a partidului — ilustrează în bună măsură, prin textele pe care le conține (să-i mai amintim dintre autorii selectați de editură, pe Liviu Leonte, Virgil Cuțitaru, Constantin Coroiu, Grigore Ilisei, Ion Chiriac, Corneliu Ștefanache, Emilian Marcu, Dumitru Ignea), dragostea din sufletul poporului român față de partid, față de secretarul general al partidului cît și totodată, nivelul poeziei noastre patriotice de astăzi...

Ca în fiecare ceas al istoriei scriitorul se cere să fie, și de această dată, o fire vizionară, un exponent al gîndurilor și sentimentelor poporului.

Sugestive mi se par cuvintele lui Andi Andrieș — și pentru această calitate a lor le putem oferi ca o concluzie a comentatorului de față : „În ritmica diurnă, în înlănțuirea logică a faptelor noastre, ne alcătuim existența socială pe criteriile ireversibile ale adevărului. Între noi și adevăr s-a creat un liant necesar, solid, rezistent. Istoricește, dreptul la adevăr aparține numai acelora care își stăpînesc destinul colectiv. Interpretat astfel, deci interpretat partinic, adevărul devine o cucerire revoluționară la care nu se mai poate renunța. Prin noi, adevărul e dialectic. Despre noi, adevărul e tonic."

Constantin **PRICOP**

structurile reportajului

Am citit cu interes textele acestei *„cărți de reportaje, născută dintr-o inspirată inițiativă a Editurii Militare"*, ai cărei autori *„și-au împletit itinerarele vieții lor cu itinerarele mereu semnificative, profund simbolice, ale celor ce (...) înalță noile și impresionantele monumente ale muncii"* — după cum o prezintă, într-o generoasă prefață, Nicolae Dragoș.

Întrucît autorii — reporteri ai „Scînteii" — sunt profesioniști experimentați ai genului, mi-am spus că s-ar putea încerca o *radiografie structurală* a *reportajului ziaristic* al vremii noastre, pornind de la scrierile din acest volum antologic.

Am extras cîteva din cele mai pregnante caracteristici comune, definitorii. De tip diferit, ele pot fi considerate ca invariante, structuri, topos-uri sau leit-motive ale genului. Aceasta nu înseamnă că reportajele din *De la clipă la istorie* seamănă între ele, pur și simplu. Cele mai reușite poartă, în bună măsură, amprenta stilistică, temperamentală, culturală a autorilor.

I. ÎNTEMEIERI, INAUGURĂRI. Fiind vorba, în cele mai multe, de mari construcții ale ultimilor 20 de ani, realizate din inițiativa și sub îndrumarea secretarului general al partidului, reportajele relevă, cu constanță, rolul de ctitor al tovarășului Nicolae Ceaușescu. Momentele inaugurale sunt prezentate sub semnul tutelar al sentimentului de a participa la o epocă de întemeieri : spicuiesc : *„la 20 septembrie, la inaugurare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a numit Transfăgărășanul un «drum monumental»"* (Mihai Caranfil, p. 60) ; *„prima filă din cronica marelui șantier (al centralei nuclearoelectrice de la Cernavodă) coincide cu pagina fierbinte a primei vizite de lucru pe care a făcut-o aici secretarul general al partidului, în iulie 1979, cînd s-a definitivat amplasamentul centralei"* (id., p. 63) ; *„cele 1 000 hectare ale Combinatului petrochimic (de la Pitești) au fost străbătute de la început de tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitorul său, așa cum este ctitorul României moderne"* (George-Radu Chirovici, p. 94) ; *„la 20 august, în uralele a mii de oameni, tovarășul Nicolae Ceaușescu se urca la volanul unui automobil «Dacia 1 100», demara și... automobilul produs la Pitești își începe lungul său traseu"* (id. ; ibid.) ; *„la 14 septembrie 1983, tovarășul Nicolae Ceaușescu inaugurează intrarea în funcțiune a presei de 6 000 tone-forță de la Combinatul de utilaj greu din Cluj-Napoca"* (Ilie Tănăsache, p. 221) ; *„20 septembrie 1982. Ziua în care, în prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, a tovarășei Elena Ceaușescu, cea mai modernă aeronavă făurită pe pămîntul care i-a dăruit zborului umanității pe Vuia ori Coandă — a trecut cu brio examenul zborului inaugural"* (Victor Vântu și Ilie Tănăsache, p. 331).

II. OMUL SEMNIFICATIV. O tendință comună a autorilor reportajelor de față este depistarea acelor oameni ai muncii ale căror fapte, atitudini, cuvinte au un grad înalt de exemplaritate. Dialogul cu aceștia atinge în egală măsură probleme „profesionale" și „de viață", pentru a se obține un basorelief pe viu și pentru a se sugera, ideologic, că toate superlativele tehnicii au totuși la bază această minune care este omul. De pildă. Cu un soldat, genist, care a știut să fie și oier și dulgher stă de vorbă Dionisie Șincan (p. 168). Tot el, cu un colonel, fost băiat de prăvălie — apoi constructor și pilot de avioane (p. 170). Ilie Tănăsache dialoghează cu un sudor-lăcătuș de la Combinatul siderurgic Galați (p. 186). Adrian Vasilescu, în cadrul unui reportaj despre portul Constanța, cunoaște un tînăr căpitan de vas, căruia îi schițează personalitatea descriindu-i, printre altele, și biblioteca. (Spune-mi ce citești...). Practic, în fiecare reportaj, panoramările pe exterior alternează cu transfocările pe sufletul omenesc.

III. „UN FAPT MAI DEOSEBIT". Am preluat sintagma folosită interogativ de Mihai Caranfil (p. 61), pentru a defini interesul reporterilor față de situațiile afară-de-serie. Dacă la alte tipuri de reportaj, acestea constituie premisa esențială, aici, „senzaționalul" fiind oferit de grandoarea în ansamblu a subiectelor, ele, întîmplările neobișnuite, pățaniile neașteptate, incidentele palpitante sunt doar un „condiment" al relatării sobre și patetice. Dar un condiment pe care reporterul, cu un bun instinct „de modă veche", îl simte indispensabil, ca sarea în bucate.

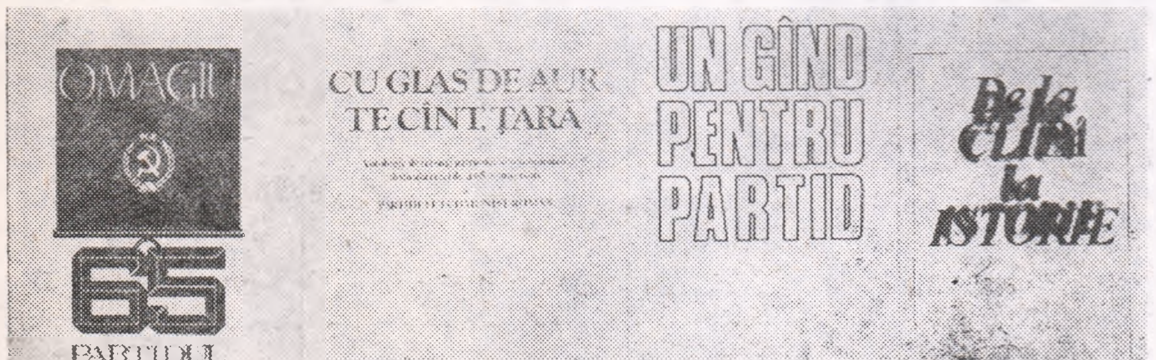
IV. REPORTERUL — IANUS. De fapt, ca simbol al acestei structuri ar fi trebuit să invoc o zeitate, o făptură cu trei chipuri. Mă refer la procedeul, recurent în multe din reportajele cărții de la Editura Militară (*Ieri și azi la Vadul Brăilei ; Pe Argeș în jos, argumente ; A doua întemeiere a Sucevei ; Un oraș numit Portul Oțelului ; Drum liber viselor noastre ; Opt zile — mai rodnice decît un an ; Zile și nopți în portul Constanța ; Un bilet de vapor... ; Poduri peste ape, punți peste timp*), punerii în antiteză a trecutului, mai recent sau mai îndepărtat, cu prezentul — dar și, pe de altă parte, a prezentului cu prevederile de perspectivă. Mircea Bunea reconstituie din documente ceva din istoria portului Brăila sau a uzinei „Progresul" din același oraș. Mihai Caranfil narează primele zile ale proiectării Transfăgărășanului. Ilie Tănăsache face același lucru pentru Metrou. O frază din alt reportaj al acestuia din urmă dă, în fond, tonul ideii pe care o ilustrez : *„Și cînd te gîndești că aici, acum 25 de ani..."* (punctele de suspensie sunt ale autorului ; p. 180). Adrian Vasilescu face un excurs prin istoricul flotei românești, înainte de a acosta în rada portului-subiect. Pendularea trecut/prezent e un *topos* predilect al reportajului de azi, pentru că prilejuiește spectaculoase contraste.

V. CICLUL. Observ că una din soluțiile „tehnice" utilizate de autorii de reportaje pentru a obține tablouri mai ample este aflarea unei idei care să lege între ele un număr de fragmente într-un *ciclu*. Așa procedează Dionisie Șincan în *Oameni, la răscrucea istoriei*, reportaj crescut dintr-o suită de dialoguri cu inși de formații și profesii diferite, cărora li se adresează, în esență, aceeași întrebare : ce făceați în ziua de 23 August 1944 ? Tot într-un ciclu își înmănunchează Victor Vântu reportajele sub titlul *Poduri peste ape, punți peste timp*, redactînd succint cîte un „articol de enciclopedie" despre fiecare pod de peste Dunărea română, de la Turnu Severin pînă la mare.

VI. RETORICA CIFRELOR. Cel mai „exploatat" dintre procedee este apelul la expresivitatea frustă a cifrelor. Într-o eră a informaticii și a preciziei, a exactității (misteriosului Pi i s-au calculat milioane de zecimale), soluția face, într-un fel, parte din *Zeitgeist*. Statistica este lapidară, irefutabilă, persuasivă. Reporterul recurge cu voluptate la vigoarea tranșantă a numerelor. Iată cîteva exemple : *„Întreaga producție marfă industrială a anului 1965* (în municipiul Pitești) *se realiza în iunie 1985 ÎN NOUĂ ZILE !"* (s. a., G.-R. Chirovici, p. 93). *„În 1965, anul Congresului al IX-lea, lucrau în industrie* (în județul Suceava) *148 din 1 000 de persoane ocupate ; astăzi numărul lor trece de 330 ; mai mult decît dublu ! Fondurile fixe în industrie au crescut în 14 ani (1970—1984) de aproape 4 ori"* (id., p. 100). *„Industria construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor produce de 281 de ori mai mult în 1984 decît în 1950"* (id., p. 101). *„În 1938 existau 23 de tractoare ; în 1950 numărul lor ajunsese la 63 ; în 1983, pe ogoarele județului Suceava lucrau 3 276 de tractoare"* (id., p. 102). *„În 1950, în România se realizau 811 000 tone de lignit. În 1983, numai în Gorj s-a extras o cantitate de peste 30 de ori mai mare"* (Anica Florescu, p. 113). *„În 1956, Ruxandra Delegeanu este singura femeie cu studii superioare care lucrează în portul Constanța. Nu intuiește că în iarna anului 1986 vor lucra în port 220 de femei cu studii superioare : 65 inginere, 24 subingineri, 123 economiste și 8 juriste"* (Adrian Vasilescu, p. 255). *„În țara noastră, din 1945 și pînă în prezent au crescut de 430 de ori producția industriei constructoare de mașini și de 1 200 de ori producția industriei chimice"* (id., p. 261). Dar exemplele sunt... nenumărate ; trimit, pentru edificare, și la pp. 29, 35, 53, 61, 62, 63, 67, 74, 83, 89, 90, 91, 99, 104, 105, 123, 183, 192, 202, 217, 236, 279, 291 etc.

Am încercat, prin notele și citatele de mai sus, să creionez un portret-robot al *aparatului circulator*, ca să zic așa, pe care se întrupează reportajul actual de ziar, luînd ca model de studiu textele antologate de Editura Militară. Firește că, pe aceste coordonate, valoarea literară a fiecărei lucrări e stabilită exclusiv de înzestrarea autorului. Nu trebuie însă uitat că, poate înaintea țelurilor literare, stau, la acest gen, cele de a informa și de a convinge într-un mod militant.

George **PRUTEANU**

Pornind de la marile realizări obținute pînă acum, întreaga activitate culturală, artistică – literatura, muzica, teatrul, artele plastice și alte forme de creație – trebuie să participe și mai activ la ridicarea generală a nivelului cultural, la educarea poporului.

Nicolae CEAUȘESCU

un artist cetățean — tonitza

jertfirea artistului

Tonitza a fost unul din acei artiști care-și fac o voluptate din meditație asupra artei lor, a artei în general. Nimic nu trebuie să se petreacă la întîmplare, ci să se supună unui țel, unui ideal, unui crez artistic. El s-a ridicat cu verbul, dar mai ales cu penelul lui incandescent împotriva anchilozărilor academiste. Lumina și culoarea se nuntesc într-un chip original în pînzele lui. „Valoarea unei opere de artă, nota redutabilul teoretician Tonitza, stă numai în originalitatea de cugetare și de simțire a artistului, adică în chipul cum artistul — spărgînd perdeaua convențiilor și a formelor calapod, care oblonește multora vederea limpede peste lumea înconjurătoare —știe să împărtășească emoția lui, obligîndu-ne să trăim această emoție, să ne-o însușim, dublîndu-ne astfel, pentru o clipă măcar, cu personalitatea sufletească a artistului".

Fusese dăruit din îmbelșugare cu acel suflet păcătos de bun al omului de la Moldova. În niște pagini evocatoare fostul său elev și mai tînărul său prieten, pictorul Călin Alupi, își amintește că ochii lui Tonitza se umezeau ori de cîte ori i se povestea ceva trist. Era, deci, o fire puternic emotivă, căreia i-a fost hărăzit norocul să-și cheltuiască într-un mod sublim emoția, topind-o în magma de culoare a pînzelor sale. Aceasta pentru că, însușindu-și tainele picturii, atingînd desăvîrșirea în stăpînirea uneltelor, pictorul a fost în stare, totodată, să trăiască cu cea mai mare intensitate în fața subiectelor sale. Ținea de felul lui de a fi, dar se întîlnea și împerechea cu programul său artistic. Cît de adînc tălmăcește această simbioză a simțirii și crezului în artă „Autoportretul" din 1923. Bărbatul cu obrazul luminat de o pură ardere lăuntrică, cu ochii care sînt capabili de a vedea dincolo de crusta aparențelor, binecunoscuta lui căutătură pătrunzătoare, se profilează pe un fundal roșu, un roșu nici aprins, nici stins, ci de metal ce se lichefiază și cuprinde ca o cochilie silueta cu irizări de auroră boreală.

Artistul a fost adeptul declarat al trăirii intense. S-a contopit cu arta sa, dăruind mereu cîte o fărîmă din ființa lui, jertfind-o întreagă, pînă la urmă, picturii. O artă a unui luptător pentru binele omului, care-și găsește cinstirea deplină în acești ani ai noștri, fiind așezat între valorile înalte ale spiritualității românești. Omagierea lui Tonitza este pilduitoare pentru prețuirea de care se bucură astăzi tot ceea ce a fost progresist în cultura românească.

Grigore ILISEI

n. tonitza și iașul

Sincronică celorlalte manifestări prilejuite de eveniment, sărbătorirea la Iași a centenarului pictorului N. Tonitza (13. IV. 1886 — 26. II. 1940) asociază sărbătoritului un particular omagiu; este omagiul adus uneia din cele mai complexe, mai originale și mai luminoase prezențe ale artei românești dar și unul adus unei personalități intrate definitiv în memoria colectivă a orașului. Iașul nu este numai orașul studiilor sale într-o școală în care va reveni peste un sfert de veac ca profesor și rector, dar și mediul în care acest „intelect cu vibrații și rezonanțe multiple" cum îl caracteriza T. Arghezi își va finaliza nu numai aspirațiile sale artistice dar și cele didactice sau cele ținînd de structura sa de artist — cetățean.

Iașul a însemnat pentru Tonitza în primul rînd orașul ucenicei sale de viitor pictor ; ucenicie grea și aspră în colaborare sau conflict cu severii Gh. Popovici și Emanoil Bardasare. Aici în rotonda vechii Academii Mihăilene, ce reunea în același sediu Școala de arte frumoase și Pinacoteca, în fața operelor de artă ale vremurilor trecute are revelația operei de artă autentice și a idealului artistic. Aici viitorul artist se formează ca intelectual enciclopedic, pasionat constant de istoria artei vechi (celei bizantine în special) și moderne dar și de beletristică, interesat de estetica artei populare dar și de ultimele noutăți ținînd de morfologia artei noi, complex ca profil spiritual, ferm și înaintat în ceea ce privește ideologia formației sale. Scrisoarea antologică pe care Tonitza i-o adresa, la 17. III. 1906, lui N. Iorga aderînd la acțiunile de apărare ale limbii române împotriva cosmopolitismului protipendadei ca și atitudinea sa curajoasă în apărarea studenților socialiști ieșeni, colegi de ai săi, atitudine care determină părăsirea precipitată a școlii pentru Münchenul Academiei de artă, devin în posteritate expresii timpurii, dar definitorii, ale patriotismului și militantismului său social.

Iașul este orașul primelor sale succese în domeniul artei; aici primește primele comenzi de portrete particulare, dar și lucrări oficiale, dar tot aici prinde contur viitorul său ideal artistic. La Iași are loc debutul său în publicistică — revista „Arta" publicîndu-i în 1908 articolul, semnificativ intitulat **Importanța criticii de artă,** ce marca începutul unei activități însumînd pînă în anul morții sale 750 de apariții în aproximativ 50 de ziare și reviste între care cronicile relevă pe unul din cei mai originali și mai productivi cronicari de artă din perioada interbelică. Redactor și factotum al ziarului „Iașul" (1915—1916 și 1918) Tonitza a fost unul din cei mai activi animatori ai vieții culturale de provincie. Împreună cu C. Săteanu organiza și deschidea în noiembrie 1925 „Expoziția pictorilor moldoveni stabiliți la București" în saloanele redacției „Vieții românești" din str. V. Alecsandri — manifestare menită să promoveze, în vechea capitală a Moldovei, gustul modern în materie de artă. A visat dar și militat pentru crearea aici a unui public cultivat și receptiv la noutatea fenomenului artistic dar și pentru „crearea unei școli care cu drept cuvînt s-ar putea chema mai tîrziu școala moldovenească" (În Iașul ; II, 7. VI. 1916, p. 1) — curent artistic care s-ar fi putut constitui ca un pandant plastic la remarcabila mișcare literară ieșeană din cadrul „Vieții românești".

Pictor dar și pedagog de vocație, Tonitza, devenit în 1933 profesor și apoi rector al Școlii de arte frumoase (ridicată între timp la rangul de instituție universitară), a direcționat tinerele talente, canalizîndu-le resursele creatoare pe făgașul cel mai adecvat individualităților lor creatoare. Unic și fermecător era și omul de lume; colocviile cu prietenii, întrunirile în mediile de cultură ieșene sau cele, nu mai puțin strălucitoare, la un pahar, la „Academia liberă" din capătul de sus al străzii Lăpușneanu, au rămas și ele de neuitat.

Ani de activitate febrilă în recluziunea ultimului său atelier din casa de pe str. Tăutu nr. 4 (azi Sulfinei) — ultima gazdă ieșeană a artistului — dar și ani de dispersare în activitățile impuse de funcția de rector, Tonitza trăiește drama letargiei lente dar progresive a orașului părăsit treptat spre sfîrșitul deceniului 4 de mulți din intelectualii săi de prestigiu atrași de mirajul și avantajele capitalei. În ciuda tuturor vicisitudinilor, Tonitza va rămîne. Ar fi rămas mai departe în orașul pe care de timpuriu l-a iubit și în care s-a învățat să-i trăiască, cu răbdare, înălțările dar și vremelnicele lui prăbușiri, dacă o boală necruțătoare nu l-ar fi oprit și apoi răpit definitiv. Nu înainte de a se fi indentificat destinului unui oraș intrînd în nemurirea locului și legenda permanențelor lui spirituale.

x

Probînd sentimentele pe care le-a nutrit pentru Iașul tinereții și maturității sale creatoare, scrisoarea de mai jos adresată literatului și istoricului N. A. Bogdan (1858 — 1939) aflată azi în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „M. Eminescu" — Iași (fond N. A. Bogdan, dosar V, nr. 21) este ilustrativă pentru preocupările dar și pentru profilul omului și artistului Tonitza. Pictorul aflat la Netezești — Ilfov, unde împreună cu St. Dimitrescu, R. Schweitzer — Cumpăna și Pavlu realiza pictura bisericii din localitate, trăiește bucuria apariției **Istoriei orașului Iași** a lui N. A. Bogdan, la care el însuși colaborase cu desene; spovedania epistolară este semnificativă pentru convingerile sale.

Gh. MACARIE

Domnule Bogdan,

Mă simt foarte încurcat începînd aceste rînduri. Trebuie să vă aduc o laudă. Încurcătura vine de acolo că eu am oroare de laude... pentru alții. Ceea ce m-a pus în situația de a mă lăuda întotdeauna numai pe mine, de frică de a nu supăra pe cineva. Am fost însă așa de viu impresionat de ultima Dv. fascicolă încît, cu tot disprețul ce-l am pentru „complimente", nu mă pot stăpîni de a nu vă arăta aici mulțumirile mele pentru frumoasele clipe petrecute în tovărășia paginelor scrise de Dv. asupra bătrînului nostru Iași.

Iubeam Iașul așa cum se iubește o femeiile frumoasă. El lăsase în toată ființa mea un parfum de tinerețã, de visări, de doruri. Nu știam însă să-l respect și să mă închin la fice bucățică de piatră rămasă din sforțările lui de odinioară spre lumină, bine si frumos.

Dv. ați izbutit să răsădiți în sufletul meu acest frumos sentiment — pentru care ar fi inutil să vă spun cît vă sunt de recunăscător.

Din însărcinările pe care mi le-ați dat, adică cele patru ilustrații : Irozii, Buhaiul, Colinda și Steaua **(s.n. — M.G.) — n-am izbutit să fac, pînă acuma, decît două** Steaua și Colinda **(s.n.). Și încă după cîte peripeții !... Lipsă totală de timp, lipsă de inspirație, etc.**

Irozii **am încercat să-i schițez, dar mi-au ieșit așa de spălăciți, încît m-am necăjit și i-am rupt. N-am văzut niciodată irozi, ilustrația pe care mi-ați trimis-o mă lămurește f[oarte] puțin asupra costumelor și asupra caracterului fiecărui personaj în parte. Și mi-am zis că, decît să fac un desen care să încurce mai mult pe cetitorii Dv., în loc să-i lămurească, mai bine nu fac nimic. Pentru buhai am făcut o schiță în creion, dar pe care a trebuit s-o părăsesc pentru că nu-mi plăcea. În sfîrșit** Steaua și Colinda **le-am desenat... tot după vechea mea manieră. Nu cu linii, ci în tonuri Nu știu ce veți crede despre mine, dar trebuie să vă mărturisesc aci că am făcut, în adevăr mari sforțări să pot combina acele desene din cîteva linii negre, dar n-am reușit să scot ceva agreabil pentru ochi. Mi se păreau prea seci prea monotone, și trebuia să sacrific un element care mie personal, mi-i f[oarte] scump :** Lumina **(s.a.). Știu că nu veți fi mulțumit de ele, mai știu iarăși că reproducerea, pe lîngă că nu va fi izbutită, vă va costa mai scump ca a celorlalte, dar... vorba franțuzului, „mieux vaut quelque chose que rien..."**

Voiam să vă vorbesc, în una din scrisorile mele precedente, de un plan pe care l-am făurit mai de mult : O colecție de cărți poștale ilustrate cu vederi pitorești și istorice **(s.a.) din Iași. Toate orașele din Europa, cu oarecare tradiție, au aceste c[ărți] p[oștale] cari înlocuiesc pe fadele și adeseori respingătoarele „cartoline — vederi" (...). Se înțelege, o colecție mică, neinsemnată, la început, dar care, dacă va fi sănătate și pace — va putea crește și în cantitate și în calitate.**

Cîte din puținele clădiri și perspective de străzi atît de caracteristice nu vor dispare în curînd, fără să rămînă nici o amintire despre ele ? M-am hotărît la aceasta cu credința că voi putea și eu fi folositor Iașului măcar cu atîta.

*

Reiau această scrisoare după o săptămînă de întrerupere. Pe aici e mare fierbere. Au fost chemate 3 contingente sub arme. Femeile plîng, bătrînii oftează clătinînd îngrijorați din cap, iar tinerii rămași privesc în zare cu ochiul nelimitat. Ce va aduce ziua de mîine nu se știe. E limpede ca lumina zilei însă, că războiul actual este cea mai bestială și mai idioată răfuială între popoare — dragă Doamne — „civilizate".

Aștept și eu din ceas în ceas ordine de la regiment. În speranța că ne vom putea întîlni în pace, vă rog să primiți, Domnule Bogdan, salutările mele respectuoase.

29 iulie [1]914

Netezești, Ilfov

N. N. Tonitza

P.S. Vă trimit odată cu aceasta Steaua **și** Colinda **(s.a.).**

un artist militant

De la nașterea pictorului Nicolae Tonitza s-au scurs 100 de ani ; cel care în decursul celor 54 de ani de viață a depus o activitate neobosită în domeniul creației plastice a fost în aceeași măsură cronicar, un militant, atît prin cuvînt cît și prin artă pentru cauza dreaptă a acesteia, în general și a artistului român în special.

Societar, luptător pentru drepturile elementare ale artiștilor plastici, susținător al tinerelor talente, îndrumător atent, pe făgașul artistic al copiilor — în primul rînd artist autentic, Tonitza și-a desfășurat cu neprecupețită energie, activitatea în domeniul artei, sperînd, cu tot entuziasmul tinereții, să găsească ecou în societatea sa pentru marile probleme ce stăteau în fața oricărui creator.

Înzestrat cu deosebit talent pedagogic, mai ales într-un domeniu ca pictura — Nicolae Tonitza și-a expus, pe îndelete, metoda sa de lucru.

„A ști să desenezi e meserie. A ști să exprimi prin linie, e undă emotivă, e artă" — scria el în 1926.

El însuși avînd mari dificultăți în redarea atmosferei prin culoare, înclinînd o vreme spre experiențe impresioniste, avea să-și sfătuiască elevii : „Soarele, care este zeul nostru al pictorilor, ne devine deodată dușman, dacă îndrăznim să-l privim ostentativ, în toată strălucirea lui orbitoare... Colorist nu înseamnă policromist".

Ca artist ancorat deplin în realitate, conștient de toate capcanele acesteia avea să se conducă, după convingeri proprii : „Cînd reproduci natura ești sclavul ei. Cînd o reprezinți o domini. Artizanul stăpînește natura — conchide Tonitza — materialmente. Artistul — spiritualmente".

Înzestrat cu spirit critic și, deopotrivă autocritic avea să consemneze în cronici plastice, uneori, acide, evenimentele artistice ale vremii, asumîndu-și riscurile responsabilității.

În 1921 — cu o clarviziune uimitoare oferea, în doar cîteva rînduri, o caracterizare a artei românești din primele două decenii ale veacului XX.

„După moartea lui Grigorescu — „țărănismul" acestuia trece moștenire legitimă în monopolul lui Verona ; iar întreprinderile istorice se strecoară din atelierul lui Mirea — prea obosit — în acela al lui Costin Petrescu, uimitor de activ... Industria picturicească lua proporții fantastice... Luchian apare atunci cu biciul idealului și al bunei cuviințe, în haosul iarmarocului din templu...".

Tot despre Luchian, Tonitza mărturisea cu venerație : „Dacă n-ar fi fost nevoit să trăiască din meseria pensulei acesta ar fi lucrat toată viața la o singură bucată, fără s-o termine cîndva".

Judecățile sale critice au astăzi valoare de aforism, ca urmare a acuității perceptuale a pictorului și a mobilizatoarei sale sincerități.

Despre Gh. Petrașcu scria : „Petrașcu are — așa cum foarte puțini au avut la alte neamuri și nimeni încă la noi — cultul materiilor prețioase".

În timpul prizonieratului din Bulgaria anului 1918 el însuși avea să treacă prin momente de cumpănă, chiar de descurajare, atmosfera propriului atelier părîndu-i aceea a unui tribunal : „Cînd n-ai talent și văd acum limpede că n-am talent, e o profanare să atingi cu mîinile tale o paletă".

Mai tîrziu afirma cu convingere că „Siguranța că ești original îți închide calea originalității". Nu a avut-o niciodată, nici nu a rîvnit-o și, poate tocmai de aceea Tonitza a rămas unic.

Doina MUNTEANU

13 Decembrie 1918. Ora 7 seara... E liniște în țară. (Scînteia, nr. 84, 14 dec. 1944)

Ce poartă muncitorul în spinare („Socialismul", 17 sept. 1919)

din amintirile despre tonitza

Acum la aniversarea unui secol de la nașterea lui N. N. Tonitza, unul dintre cei mai reprezentativi pictori români, mă întorc în urmă la zilele și clipele petrecute în preajma lui.

Dacă viața nu mi-ar fi favorizat întîlnirea și cunoașterea acestui mare om, în a cărui ființă erau concentrate atîtea calități, rămîneam c-un gol în suflet, cu un regret la fel de mare ca acela de a nu-i fi cunoscut personal pe Andreescu sau pe Luchian.

Tonitza ! Parcă mai zilele trecute l-am văzut : de statură mijlocie, cu un mers încet, chiar greoi, sprijinindu-se în baston, venind din Piața Unirii spre Academie, deobicei însoțit de cineva ; din cînd în cînd se oprea întorcîndu-se cu fața spre însoțitor pentru a-l lămuri cu însuflețire asupra celor ce discuta. Nu era un vorbăreț, nu discuta subiecte banale de toată ziua. Era un tip meditativ, un gînditor — părea un taciturn dar, cînd vorbea, punea multă pasiune în discuție, căuta să te convingă.

Pe lîngă calitățile sale de mare pictor, critic de artă era și un aprig critic al nedreptăților sociale. Cu oamenii simpli îi plăcea să stea de vorbă, își deschidea sufletul.

La Durău, bărbați și femei, îmbrăcați de sărbătoare, veneau să-l vadă pe omul Tonitza. El stătea de vorbă cu fiecare. Pe mulți îi știa pe nume, și le știa și nevoile. Am povestit în altă parte despre băiețelul din Ceahlău, orfan de tată, căruia îi făcuse un fel de mică pensie pe timpul cît a stat acolo. Deasemeni țin minte că i-a plăcut și îi rîdeau ochii și toată ființa cînd i-am povestit despre niște plutași pe care i-am văzut în satul Piatra Teiului de pe Bistrița, care parcă erau din altă planetă, cu chimirele ghintuite și țapinele pe umeri, înalți cam de 2 m, că trebuia să se aplece mult ca să intre pe ușă, iar eu mă uitam în sus la fețele lor cînd vorbeam.

Ca profesor de corectură în atelier făcea critica în general. Deficiențele observate la un student îi dădeau prilej să discute problemele în mare. De multe ori cînd observa greșeli în studiul vre-unui student, ca să nu-l jignească, să nu-l descurajeze, povestea cum a comis și el greșeli la începutul carierei sale, făcîndu-i indirect critica celui vizat.

Tonitza era de o emotivitate exagerată. Era deajuns să deschizi vorba despre o întîmplare cu un copil, sau despre animalele cu stăpîni cruzi, că îndată se întorcea să-și caute țigareta sau creionul, ca să-și ascundă ochii scăldați în lacrimi.

Pentru noi, cei din echipa de pictori condusă de el la Durău, era ca un părinte ce-și luase răspunderea și grija de sănătatea noastră. Se simțea răspunzător de viața noastră, deși eram destul de măricei, care mai de care cu barbă, cu mustăți și barbișoane, în toate modele, ca izolații de lume, în sihăstrie, ce eram. Ca să ilustrez grija ce o avea pentru noi, am să povestec o întîmplare. Într-o dimineață, cînd încă nu se ridicase roua, Cămăruță și cu mine ne-am hotărît să urcăm pe Ceahlău. Fără nici o pregătire, fără să luăm mîncare, hotărîți să ne întoarcem devreme, adică să obținem un record de viteză — urcare și coborîre. Eram amîndoi în plină tinerețe, deci și forță. Zis și făcut, pînă în vîrful muntelui la Toaca. La întoarcere ne-am gîndit s-o luăm pe la cascada Duruitoare. Dar crezînd că ne cunoaștem drumul, nedînd prea mare atenție indicatoarelor de pe copaci, ne-am rătăcit. Am pierdut poteca și ne-am împotmolit ca prin junglă. Ne-am întors o bucată de drum însă poteca n-am găsit-o. Luptîndu-ne prin hățișul des ne-a prins întunericul. Orbecăind am dat peste un pîrîiaș care în cele din urmă ne-a scos mai la vale de Durău cu vreo 3 km. Cînd am ajuns la schit era ora 11 noaptea. Maestrul Tonitza nu se culcase, stătea în cerdac îngrijorat și ne aștepta. S-a bucurat ca un părinte cînd ne-a văzut. A stat și ne-a ascultat aventura, după care s-a culcat liniștit.

După cîțiva ani am mai fost la Durău, dar mi s-a părut pustiu. În cerdacul fratelui Ghiță nu ne mai aștepta nimeni, doar Ceahlăul rămăsese același, privind trecerea oamenilor.

Călin ALUPI

„convorbiri literare prin corespondență“

■ **Viorel ANGHELESCU — Constanța.** Pe mine nu m-ați convins. Reveniți.

■ **Laurențiu BALAUCĂ — Botoșani.** Povestiți — ca într-un jurnal intim — aspecte diverse care nu se închează într-o semnificație artistică. Faptul obișnuit, nespectaculos trebuie să aibă și el un subtext generalizator.

■ **Victor BLANARU — Suceava.** Scrieți corect și curat. Versurile au însă o tensiune minimă, în ciuda problematicii atît de pretențioase pe care, în general, și-o aleg.

■ **M. I. BOCU — Cluj-Napoca.** Se disting unele emoții (tulburi) autentice. Se impune să lucrați cu multă atenție textele, ascultați sunetul provocat de „ciocnirea“ cuvintelor.

■ **Laurențiu BUDAU — Galați.** În cele trei plicuri recepționate sînt producții de toată mîna. **„Despre plecarea mea...“, „Am visat“** și **„Tăcerea a cincea“** par demne de toată atenția. Restul e mai puțin edificator. Stilul degajat-persiflant nu vă prinde. Să mai vedem.

■ **Oana BURDUJA — Iași.** Avem motive să fim optimiști amîndoi. Aștept și alte texte.

■ **Veronica Dana CRĂCIUNESCU — București.** Confesiunea și speculația nu vă avantajează. Se pot identifica secvențe de poezie adevărată în registrul impersonal. Aceasta ar fi o primă impresie.

■ **Virgiliu CRISTEA — Focșani.** Nu ne înțelegem : nu tematica și nici folosirea versului clasic determină calitatea slabă a textelor trimise.

■ **Daniela DORIN — Iași.** Am reținut **„Linia neclară a țărmului“... și „Mocnește în soare...“.** Apar în continuare excese la nivelul asociațiilor insolite, ceea ce dă o notă de superficialitate : „strugurii vorbelor tale mai dulci / încet se dezmustă“.

■ **Gabriel DOROBANȚU — Giurgiu.** Din nou sînt probleme cu ortografia. Scrieți : **înprumutat, fiincă, fragetei, posternității.** Sînt inexactități care compromit o inspirație autentică, uneori de suflu amplu (**Rod,** în prima parte, e remarcabilă). Evitați discursivul.

■ **Angel FILIP — Buzău.** Pentru lectură la „Junimea“ luați legătura cu Constantin Pricop sau Lucian Vasiliu (Muzeul de literatură al Moldovei, str. I. C. Frimu nr. 4 — Iași). Eu nu mă mai ocup de cenaclu. Trei din **Poeme** sînt apte pentru o viitoare publicare în această pagină.

■ **Valeriu GALANTON — Dorohoi.** Nu e cazul să vă explicați textele. Dacă vi se pare cumva că nu vă pot înțelege, mă puteți evita, nici o supărare. Ultimele două plicuri nu schimbă cu nimic din ceea ce v-am spus anterior.

■ **Sorin GOLEA — Sf. Gheorghe.** Lunecați cu ușurință spre faptul divers (**Teatru**) și suspectez o anumită comoditate în această tentație. Altminteri, unele versuri sînt interesante. O drastică supraveghere a cuvintelor n-ar strica. Reveniți.

■ **Florin I. GRIGORE — Cernica (S. A. Ilfov).** Nu m-ai convins.

■ **Florin GRIGORIU — Lehliu (Călărași).** Am predat grupajul colegului C. Pricop. Dialogul trebuie purtat în afara cadrului unei poște literare.

■ **Hatos HALENȚIA — Sf. Gheorghe.** Schița dialogată iese de sub semnul literaturii.

■ **Georgeta JURMA — Reșița.** Semne bune în **Anotimpul întrupării** (mai puțin titlul, care e căutat).

■ **Romulus LEFTER — Roman.** Adresați-vă unei reviste pentru copii și tineret.

■ **Luminița — Galați.** Terminologia pretențioasă și trimiterile docte pot fi cel mult o recuzită a poeziei filosofice. Chiar și parafrazele după modele celebre (Blaga, în cazul lui **Cuvînt 7**) n-au substanță. Se detașează, dintr-un prim plic, **Ramură** și **Cîntec.** Să mai vedem, cu numele pe de-a-ntregul.

■ **Cavy MECA — București.** Nici de data aceasta nu e mai bine.

■ **Emilian MIREA — Craiova.** Sînt unele forțări („visez digestia stelei / într-un genunchi segmentat“ sau „destul mormînt țuguiat în versul tău“). **Încă o jertfă** e cea mai unitară. Proza, cu ostentațiile ei expresioniste, nu cristalizează o parabolă, un sens apăsat. Să mai vedem.

■ **Iulian MOCANU — București.** Construcțiile de tip aforistic, lacunar sînt foarte pretențioase. Sînt unele reușite (**Limba română, Gîndul unui soldat înarmat, La Universitate**). Încercați și „distanțele lungi“, să vedem cum vă comportați.

■ **Sorin NOUR — Chișcani (Brăila).** Din păcate, **Glumă** n-are haz. Devine parțial interesantă cînd imaginația personajului o ia razna. Greșeli (repetate) de genul „M-i se înmoaie picioarele...“ se iartă numai la clasa a IV-a.

■ **Emil PERȘA — Cluj-Napoca.** Rămîn valabile răspunsurile anterioare.

■ **Z. PLAIANU — Gura Humorului (Suceava).** Materialele pentru „Pagini bucovinene“ se trimit pe adresa Comitetului județean de Cultură și Educație Socialistă Suceava, str. Mihai Viteazul nr. 48.

■ **Ioan Rusu — București.** Glasul e ezitant. Unele imagini se închează liric („mesteacănul ciuruit de cîntecul cucului / miliarde de pietre povestindu-și începuturile // în calea amurgului / șenilele întunericului impușcă greieri“), altele, cele mai multe, nu. Reveniți.

■ **Mirela SCARLĂTOIU — București.** Nu confundați, vă rog, aceste convorbiri cu celebrul „Curier al inimilor“. Poezia ca atare (dincolo de destinația ei, vreau să spun) nu-mi oferă nici o certitudine, nici în bine, nici în rău. Dacă vă interesează într-adevăr să scrieți și cum scrieți, trimiteți un grupaj și atunci stăm de vorbă.

■ **Daniela SILVĂȘAN — Bocșa Română (Caraș Severin).** Apar teribilisme de genul : „De-ar curge broboane de heliu / prin golul ochilor noștri / sufletul n-ar fi un miceliu / de monștri“. **Noapte, Poem 4,** parțial **Poem 1** și **Sfioșenie** sună bine : „Îmi colind capul spre cer / copitele norilor mă dezmiardă / și ca să nu apar prost crescută / Nu las adevărul să piardă / Musafiră în toate chiar și în propria-mi carne / stau sfioasă în colțul meu“ etc. Discuția rămîne deschisă.

■ **Călin SORAN — Galați. Cîntecele de leagăn ale orașului** are tensiune și, în general, e bine scrisă. **Aripi** e vag melodramatică și cu un sfîrșit impus din exterior. În **Demonul în oglindă** meditațiile sub forma monologului interior („În ambele situatii funcționează instinctul de autoconservare“ etc.) parazitează un text cu premise interesante. Versurile sînt neconvingătoare.

■ **Dan STARCU — București.** Nostalgia după vîrsta copilăriei e o temă mult frecventată și de aceea, o dată în plus, pretențioasă. Evocați romanțios și atît. Poezia nu are nerv liric.

■ **Veronica STANICĂ — Moinești (Bacău).** Versuri adolescentine care afirmă dar nu transmit emoția. Cînd spui „Ascult farmecul frumuseții“, apar două inadvertențe : o dată farmecul nu poate fi ascultat (nici măcar cu urechea poeziei), a doua oară „farmecul frumuseții“ e, în limbaj liric, o tautologie. Poezia se află pe undeva între asociațiile incompatibile și cele previzibile.

■ **Mihai SURDU — București.** Nu ieșiți din relatarea plată (adesea prețioasă) a unui fapt fără semnificații literare. E o constatare.

■ **Constant SARACU — Vaslui.** Prospețimea cade uneori în naivitate. Rezistă, de la un capăt la altul, **Furtună.**

■ **Constantin SÎRGHI — București.** Rămîneți la stadiul enunțurilor vagi, simplist versificate : „Am fost șase copii la părinți : / unu-i mare făurar, / unu-i mare cărturar, / unul este muncitor, / de lucruri făuritor, / unul este învățător, / unul este betonist, / unul este C.A.P.-ist“ etc.

■ **Constantin ȚIGANELE — Reșița.** Am reținut **„trece drum prin gardul casei“...** și **„Orizontul din tine“.**

■ **Mihaela VOICU — Constanța.** Trimiteți o povestire pînă în 15 pagini. Fragmentul de roman este neconcludent.

■ **Ana Mariana ZAMFIRESCU — Poarta Albă (Constanța).** Partea a III-a din **Cetatea împăratului** și unele fragmente din celelalte texte sînt demne de atenție. **Fulgul de zăpadă** e în întregime argheziană. Mai trimiteți.

■ **Costel ZARANDEAN — Gurahonț (Arad).** Textul este nepublicabil.

Daniel DIMITRIU

poșta „argonaut“

■ **Anonimi diverși.** Vă mulțumim pentru franchețea părerilor exprimate. Condiția bunului cititor este anonimatul activ.

■ **Paul BUICĂ — București.** Din bogata recoltă trimisă, reținem **Spațiul lui Hlep** — care vă vine ca o mănușă. În schimb, **Piratul din Casiopeea, Sectorul zero** și **Templul strălucitor** oscilează între inventiv și facil. Lipsește o anumită rigoare a construcției.

■ **Gheorghe BOGZA — Gheorghe Gheorghiu-Dej.** Pentru vîrsta dumneavoastră, aveți idei și umor. Nu confundați registrul ironic cu cel grotesc.

■ **Roland BUSCHL — Buziaș.** Sîntem de acord. Atenție la selecția textului.

■ **Cenaclul de anticipație „A cincea dimensiune“ — Galați.** Nu avem nimic împotrivă. Pe de altă parte, nu vedem un lucru rău în faptul că un cititor se adresează direct unei reviste.

■ **Adrian CHIFU — Timișoara.** Mulțumim pentru cele șase (!) scrisori din ultima lună, în care armele graficii se împletesc cu arme, monștri și rachete de tot felul. Preluăm două desene. Inventivitatea agresivă care vă caracterizează în grafică ar putea fi un semn de înzestrare. **Colții tăioși ai speranței,** povestire submediocră, nu merita efortul scenarizării sub formă de bandă desenată.

■ **Alexandru COMARNESCU — Arad.** Textul e prea lung pentru cît are de spus — și asta datorită unor clișee de lectură de care te poți disocia. Stăpînești însă materia epică și aștept o nouă confirmare din partea ta.

■ **Cristian DUȚA — Sibiu.** Vom ține legătura.

■ **Radu ENE — București.** Dacă vă veți gîndi textele în termenii aventurii și confruntării spațiale, vă reduceți mult șansele. Evitați tematica războinică, încercați să conturați personaje, nu personaje-idee și valorificați-vă înclinația pentru sesizarea unor probleme globale.

■ **Cristian GAVRILUȚĂ — Bacău.** Aș dori un „mesaj planetar“ mai amplu, care să-ți dezvăluie posibilitățile.

■ **Valeriu GRIGORESCU — Cîmpulung Moldovenesc.** Mulțumim pentru aprecieri și sugestii. Trimiteți povestirea.

■ **Darius HUPOV — Timișoara.** Erorile pe care ni le semnalați în privința rebusului din numărul 12 se împart între noi și tipografie. Dar o erată nu mai are efect la un interval de un trimestru, cît este periodicitatea suplimentului.

■ **Kolea KUBELIUK — Mărițeia Mică, Suceava.** Reținem traducerea.

■ **Adrian MATEI — Băiculești, Argeș.** Dispunem de o traducere a **Fundației,** dar să vedem ce putem face. Formatul suplimentului nu se poate schimba.

■ **Cătălin Cornelius OANCEA — Galați.** La Casa de cultură a tineretului din municipiu există cenaclul „A cincea dimensiune“, cu ședințe bilunare (luni, orele 18). Încercați să treceți pe acolo.

■ **Gabriel STAMATE — București.** Și cei care citesc, și cei care scriu SF se feresc să citească (să scrie) numai SF, pe motivul că o astfel de atitudine îi va marginaliza și îi va menține în afara comentariului cultural. Dacă dumneavoastră vă place să căutați în povestiri doar clișeul SF, noi nu agreăm ideea, pentru că în scurt timp am deveni făurari și asamblori de clișee ; ori, ceea ce ne interesează e **literatura SF.** Nu subliteratura.

■ **Dan STARCU — București. Cele cinci avertismente** ne-au prins bine. Am reținut doar unul dintre ele : textul.

■ **Constantin PAVEL — București.** Totuși, e prea multă facilitate în „simți în al treilea membru inferior o înțepătură“. Și în poezie. Să nu mai vorbim de numele Ui-iu, curat extraterestru. Mai aveți altceva ?

■ **Stefan SIKLODI — Tîrgu Mures.** Poanta povestirii e previzibilă încă din prima jumătate de pagină. Țin să remarc însă un simț al gradației, al dozării efectelor. Mai trimiteți.

■ **Tiberiu SUSAN — București.** Mulțumim pentru apreciere. Vă puteți abona la revistă, dar nu și la **Supliment** ; există o mulțime de formalități care se cer rezolvate și cele mai multe dintre acestea nu depind de noi.

■ **Emerik VARGA — Galați.** Reținem o caricatură.

George CEAUȘU

prezențe la „junimea“

cînd strigă ecoul

Va veni un timp
Cînd doar sărutul
Își va găsi loc în speranțe

Noi alergăm
în neștire
spre un pustiu
cu mult mai rodnic...

ritualul satului meu

femei
despletite
ehei
tu iubite...
în rîu
trei fecioare
duc viu
de ce oare ?
nu știu
dar mă doare
cu frîu la picioare
cal alb...
vin, vin, vin
pumnu-i plin
busuioc
poc, poc, poc
bob de grîu
cald și viu
hai la rîu
cer pustiu —
lințoliu...

cîntecul imposibilei victorii

Ieri am început să tai
Roșii trandafirii tăi
Rostesc de-atunci așteptatul cuvînt
Rozariul fără de sfîrșit.

Nu va-nflori vreodată
O floare amputată
Nu vei putea nicicînd să te răzbuni
Trasule pe roata unei fîntîni !

războiul stelelor V

Mînjii nu-și mai mușcă
umbra.
Luceafărul, săgetat
își bea sîngele.
Cîntecul său s-a oprit
la pieptul sfîșiat de corbi
în zăpadă.

Oare nu ajung
cerul cu păsările
marea cu lacrimile
pentru a sfinți fîntînile ?

Romeo PĂVĂLOAIA

cenaclul „junimea“

Ședința din 21 martie a fost dedicată centenarului George Topîrceanu. Nicolae Țațomir a evocat personalitatea autorului **Baladelor vesele și triste,** actorul Dionisie Vitcu de la Teatrud Național „Vasile Alecsandri“ a susținut un recital din poezia sărbătoritului, eleva Oana Lazăr a interpretat **În jurul unui divorț.**

La masa rotundă „Proza lui George Topîrceanu“, care a urmat, au participat : Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu, Ioan Holban, Constantin Pricop, George Pruteanu, Horia Zilieru.

*

Ședința din 4 aprilie a început cu un recital al membrilor cenaclurilor „Junimea“ și „Numele poetului“. Au citit, în ordine : Vasile Doboș, Marian Costandache, Radu Andriescu, Maria Lucreția Sturza, Cristina Țilică, Irina Andone, Gh. Șerban, Nicolae Mușoiu, Gabriela Crețan.

În a doua parte a ședinței, poetul Cezar Ivănescu a prezentat, într-un inedit montaj muzical-literar, volumul său **Doina.**

*

În ședința din 18 aprilie au citit poezie Carmen Stimeriu și Romeo Păvăloaia. Au luat cuvîntul pe marginea textelor citite : Luigi Puiu, Eusebiu Munteanu, Codrin Cuțitaru, Radu Andriescu, E. Nedriță, Lucian Vasiliu, Virgil Cuțitaru, Constantin Pricop.

Ședințele au fost conduse de criticul Constantin Pricop.

și soldații...?

(urmare din pag. 16)

așteptat pe Stalin pînă seara. După care a dispărut. Au dispărut și ceilalți.

Stăteam laolaltă ghemuiți, în pivniță. Așteptam împușcăturile Doamna Kozich **a alergat pînă sus, în casă. Căuta ceva. S-a întors spunînd :**

— Na... Au sosit.

Peste cîteva zile mi s-a șters din minte figura primului soldat din Armata Roșie. Era un obraz de țăran osos, ars de soare. Nu mi-am putut reaminti trăsăturile lui. În zori, a plecat mai departe. Au venit alții, după aceea au fost încartiruiți doar cîțiva — o trupă de români, cu bonete țuguiate.

Aceștia erau soldați ai libertății, cu hainele ponosite, rupte, cu cizmele sparte. Părul crescut în dezordine. Fața nebărbierită. Dar cu ochii limpezi. Ne-au alungat din pivniță, sus, în locuință, și spuneau tot timpul :

— Hitler kaput !

Și ei s-au instalat în locuință. Trei în camera mare. Ne-au dat pîine. Unul dintre ei i-a strecurat în mînă lui Meskete o bucată de zahăr. Dar nici măcar darul ăsta n-a risipit teama doamnei Kozich. Nici spaima bătrînei. Privirile lor erau bănuitoare. Le evita pe cele ale soldaților. Ei intrau, ieșeau, erau într-un du-te-vino continuu, n-aveau grija noastră, a celor din casă.

Doamna Kozich trebăluia pe lîngă plită. Dintr-o dată a ridicat capul, speriată :

— Unde-i fata?

N-am observat cînd se furișase afară. I se auzea rîsul din curte. A răsunat un strigăt. Doamna Kozich s-a repezit spre ușă.

Meskete nu mai rîdea. Doi soldați alergau spre ea. Unuia dintre ei, din cauza avîntului, îi căzuse boneta țuguiată. A smuls ceva din mîna lui Meskete și s-a întors.

Bubuitura a răsunat prelung. Cei doi soldați zăceau nemișcați pe caldarim. Meskete a rămas încremenită de emoție. Tremura din toate încheieturile.

Cele două trupuri fără vlagă au fost luate de o căruță militară. Acoperite cu o pătură. Nu știu unde i-au înmormîntat.

„Meskete... Talciocul... Au dispărut demult. Acum, în locul lor e un parc. Casa a fost renovată de curînd. Dar în interior nu s-a schimbat deloc. Pe vremea aceea n-avea sonerie“. Mi-am retras repede degetul.

O femeie brunetă și zveltă mi-a deschis ușa. Era fata lui Meskete.

— Da... Mama mea, sărmana...

Străbunica murise prin anii '50. Mama lui Meskete trăiește, dar e deja senilă. Are aproape șaptezeci și cinci. De pe buzele femeii zvelte scăpă un fel de oftat.

— Sper că pe bunica o vor primi la un azil de bătrîni. Mama mea s-a împotrivit. Dar am un copil, lucrez. Mi-ar trebui niște pile. Nu pot să am grijă de ea.

— Știi că pentru mama dumitale au murit doi oameni?

Ridică din umeri, se strîmbă într-un fel ciudat, lăsîndu-și în jos colțurile gurii.

— Chiar? Bunica, săraca... Uneori debitează fraze fără nici o logică. Ții s-o vezi? După mine, e inutil... Dar dacă vrei neapărat...

„Nu vreau. În gang, te îneacă un miros stătut, iar tencuiala se desprinde, umedă. În piață, felinarele împrăștie puternic lumina. Mașinile aleargă agitat. Mai încolo, deasupra cimitirului, e întuneric. Mama lui Meskete va ajunge într-un azil de bătrîni... Or s-o bage ei cumva. Cu protecție, cu ciubuc... — în orice caz, or s-o vîre acolo. După care va muri. Și vor înmormînta-o ca pe toți ceilalți.

Și soldații...? Cine-și va mai aduce aminte de soldați?“

N. TONITZA : „Joc de copii“

N. TONITZA : „Portret de copil“

„ANUL INTERNAȚIONAL AL PĂCII"

vocația de pace a literaturii române

Vocația păcii, ca tradiție a literaturii, iată un subiect generos, cu adevărat revelatoriu în sensul afirmării unei filozofii a istoriei, proprie poporului nostru. Mereu încercați de izbucnirile violente ale acestei istorii, hotăriți să-și păstreze intacte ființa națională și o patrie, oamenii acestor păminturi mult răscolite de copitele cailor, apoi de roțile tunurilor și șenilele tancurilor, au învățat să prețuiască pacea, așa cum își prețuiau munca și demnitatea. Au prețuit, în adevăr, o pace a muncii și demnității, o pace a independenței, a afirmării depline a unității și suveranității naționale. Se înțelege că un asemenea mod de a privi istoria și-a pus pecetea asupra a tot ceea ce s-a creat atît în civilizația materială, cît și în artă. Literatura română, de la cronicari la marele Eminescu, de la Bălcescu la Camil Petrescu, de la Sadoveanu la Marin Preda evocă, în paginile unei adevărate epopei naționale, lupta pentru apărarea pămîntului sfînt al patriei. De la întemeiere, acum aproape două milenii, pînă în epoca modernă cînd poporul român și-a cucerit, la sfîrșitul veacului trecut, independența de stat, istoria s-a scris nu numai prin fapte eroice, ci și prin nemuritoarele pagini ale unor cărturari patrioți, unii dintre ei implicați direct în evenimente de mare importanță.

Secolul al XX-lea, secolul a două mari conflagrații mondiale a conferit, în general, artei, un nou tip de angajare față de problema războiului și a păcii. Confruntarea armată nu mai este văzută, ca în unele scrieri mai vechi, doar ca o stare acută de conflict (nu de puține ori cu o tentă de aventură pitorească), ci capătă, acum, o semnificație mai profundă și mai gravă, care vizează aspecte-limită ale condiției umane. Unul dintre romanele reprezentative ale acestui secol se numește chiar așa: Condiția umană. Autorul său, André Malraux a fost un dîrz și lucid combatant împotriva forțelor oarbe și brutale ale epocii, inclusiv împotriva fascismului. Hemingway și Remarque, Romain Rolland și Céline, Simonov și Vonnegut, Neruda și Nâzim Hikmet, Lorca și Ritsos, Giraudoux și Brecht, Sartre și Dürrenmatt, și încă atîtea nume de rezonanță din literatura universală contemporană oferă pagini de remarcabilă forță artistică pe atît de neliniștitoarea și obsesiva realitate a războiului și a păcii.

Literatura română se implică profund în această atît de productivă și generoasă temă. Primul război mondial, în care România și-a cucerit cu atîtea jertfe pămînturi înstrăinate de vitregiile istoriei, devine, cum e și firesc, un subiect major. Și nu e vorba atît de reflectarea evenimentelor, cît de rezonanța lor în conștiința individuală și colectivă. Așa se întîmplă în romanele lui Rebreanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu, în proza scurtă a aceluiași Rebreanu, a lui Sadoveanu ori Gib I. Mihăescu. Am putea spune că acest eveniment a maturizat decisiv literatura noastră, conferind mesajului ei umanist o semnificație nouă, deosebit de puternică. Epoca interbelică, epoca de mare înflorire a culturii, cristalizează în opera de referință imaginea războiului care a fost, și, totodată, conturează, către sfîrșitul ei, premonițiile, celui care avea să izbucnească, cel mai irațional, cel mai teribil dintre toate. Creația lui Mihai Beniuc și Eugen Jebeleanu, apărută spre sfîrșitul deceniului al patrulea, e marcată de o stare de neliniște, vestitoare de catastrofă. Intuiția artistică se dovedește încă o dată a nu fi altceva decît o sensibilitate care simte pulsul vremii, care e puternic angajată în dialectica evenimentelor.

Mutații sociale și politice de mare însemnătate la scara societății românești, maturizarea conștiinței sociale și politice în genere, fac posibilă detectarea de timpuriu a pericolelor fascismului, a sensului primejdios al unor acțiuni săvîrșite de clasele dominante. Făurirea Partidului Comunist Român a constituit un eveniment hotărîtor în lupta împotriva forțelor ce pregăteau un nou război mondial. O deosebită rezonanță a avut manifestația organizată de partid la 1 Mai 1939, manifestație în care un rol de prim-plan l-a avut tînărul comunist Nicolae Ceaușescu. Tradițiile luptei revoluționare, acțiunea unită a forțelor antifasciste și antirăzboinice, determină o atitudine conștientă, de puternică angajare patriotică, a intelectualității progresiste din țara noastră, deci și a scriitorilor. Alături de autori consacrați se afirmă o seamă de tineri, formați îndeosebi în jurul publicațiilor de stînga, un Sahia, un N. D. Cocea, un Scarlat Callimachi.

Cel de al doilea război mondial actul istoric de la 23 August 1944, primii ani ai revoluției au marcat profund cursul și perspectiva de investigație ale literaturii. În cele peste patru decenii de cultură nouă, socialistă au apărut cărți remarcabile consacrate acestor două evenimente, cărți care evidențiază — în spiritul unei tradiții generoase — vocația de pace și libertate a poporului nostru, hotărîrea de a-și făuri o viață nouă, în spiritul unor noi idealuri umaniste. promotorul lor a fost partidul comuniștilor, forța politică conducătoare și totodată mobilizatoare a întregii societăți. Cu deosebire după Congresul al IX-lea, literatura română afirmă valorile umaniste ale noii societăți, prin creații-reper, între acestea nu puține avînd ca motiv central războiul, implicațiile lui asupra unor destine, asupra unei întregi lumi. Romanele lui Zaharia Stancu, Marin Preda, Alexandru Ivasiuc și Laurențiu Fulga, ale lui Eugen Barbu, Titus Popovici, Aurel Mihale, Corneliu Ștefanache, Eugen Uricariu ș.a. evocările lui Corneliu Leu și Haralamb Zincă, dramaturgia Luciei Demetrius, a lui Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Paul Everac, Al. Voitin sau Dan Tărchilă, piesele istorice cu puternice rezonanțe în contemporaneitate ale lui Dumitru Radu Popescu, Marin Sorescu ori Dumitru Solomon, poezia lui Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, ori Geo Dumitrescu, a lui Nicolae Labiș ori Adrian Păunescu, scrierile acestora și nu numai ale lor reprezintă suficiente argumente în ordinea valorii privind forța creatoare, privind responsabilitatea cu care scriitorii din zilele noastre dau viață idealurilor de pace ale unui popor, aceasta într-o lume mai amenințată decît oricînd de pericolul unui cataclism planetar.

Pentru orice creator unica și inepuizabila sursă de inspirație este viața, viață văzută în toată complexitatea și dramatismul ei. Pentru orice creator unicul și inepuizabilul erou este omul, văzut în toată complexitatea și amplitudinea personalității sale. A pleda pentru cauza vieții, pentru cauza omului reprezintă deci sensul prim, esențial al actului de creație, reprezintă însăși rațiunea de a fi a operei artistice. Scriitorul acestui veac, spune poetul spaniol contemporan Rafael Alberti, se află între garoafă și sabie și el alege, trebuie să aleagă întotdeauna garoafa, chiar dacă sabia îl amenință necontenit. Această alegere, am adăuga noi, îi definește la modul fundamental condiția și, nu mai puțin, îi înnobilează profesia.

I. CODRESCU

ZALKA MIKLOS (R.P. Ungară): și soldații...?

Sfîrșit de iarnă mizerabil. Era al cincilea an de cînd lucram la un ciclu de roman. Abia așteptam să-l termin. Un roman apăsător. M-am luptat cumplit cu fiecare rînd. Zi de zi mă așezam la masa de lucru de parcă m-aș fi instalat în scaunul dentistului. Romanul mi-a ocupat toate clipele, toate gîndurile.

În ziua respectivă, mă trezisem cam boțit. Probabil fiindcă în următoarele pagini din carte va muri cineva. Neașteptat pentru cititor. Dar eu știam cu siguranță: va muri. Mă durea inima pentru el... Leneveam în pat. „Trebuie să moară...". Îmi era milă de el. Credeam că se luminează de ziuă, dar era dimineață de-a binelea. Nori cenușii spînzurau deasupra caselor. Ploaia cernea mărunt. M-am sculat cu chiu-cu-vai din pat.

Eram iritat că adormisem. În vreme ce mă bărbeream, am deschis aparatul de radio. O voce monotonă făcea recomandări din program. „Radio Kossuth: A fost ora 8". Am mutat pe postul „Petőfi": muzică lăutărească. Din aparat se auzea puternic o voce: „Hai, ciinele meu Bodri...". Am parodiat textul în sinea mea: „Ia-ți catrafusele, Bodri, și să închidem măgăoaia!".

M-am tăiat. Vedea-l-aș mort pe Bodri! Bombăneam tot timpul în baie. De ce naiba mă obligă ăștia să-mi încep ziua în damf de crîșmă năclăită? Nu-i defel pe gustul meu. Mi-a trecut prin cap să scriu la radio. De mai multe ori, dar n-am făcut-o niciodată. Mi s-ar fi răspuns printr-o scrisoare foarte frumoasă: „Majoritatea ascultătorilor noștri ne asaltează redacția cu rugămintea ca... etc., etc."

În timp ce luam micul dejun, am deschis din nou aparatul. Semnal de pauză. Un hîriit: spicherul a tras adînc aer în piept.

— Familia Szabó!

Doamne-dumnezeule! Eram sigur: toată ziua voi fi posac. La radio „Kossuth" se transmitea buletinul de știri. În Beirut continuă evenemintele sîngeroase: un mort, opt răniți. În Nicaragua a fost oprit atacul forțelor contrarevoluționare. Ca urmare a încăierărilor sîngeroase, unsprezece oameni au fost răniți. Detașamentul contrarevoluționarilor a fost înfrînt...

Filtrul de cafea fîsîia. Radioul anunța buletinul meteo-rutier. Așteptam cafeaua. Îi savuram deja aroma. Voi sorbi-o încetișor. Apoi mă voi așeza la masa de scris. Voi lucra mai departe. Ca altădată. În cel mai rău caz, voi prînzi mai tîrziu. Mi-a venit o idee bizară: de ce nu se încheie buletinul de știri cam așa: „Zilele noastre sîngeroase continuă. Bunăoară, statistica recentă a circulației din Budapesta e mai sîngeroasă decît revoluția din Nicaragua". Aparatul pîriia zdravăn. O voce de bărbat comunica sec că un tren personal s-a ciocnit cu un tren de marfă din Anvers. Douăzeci și opt de persoane și-au pierdut viața.

Mă uitam uimit la aparat. Nici ăsta n-a spus... Știrea s-a repetat a treia zi dimineața, deoarece numărul victemelor crescuse la treizeci și două. Nici de data asta nu se specificase adjectivul sîngeros... Zîmbeam. În fond e o treabă relativă; depinde față de ce anume e considerat sîngeros evenimentul respectiv. După aceea totul mi-a zburat din cap. Mă preocupa romanul. Nu mă interesa în mod serios decît romanul. Vroiam să scriu cum a fost viața aici, în așa fel ca și acela care a văzut lumina zilei după război să simtă și să știe.

M-am născut în o mie nouă sute douăzeci și opt, pe vreme de pace temeinică, Și copiii mei — la fel, în jurul lui '50 și începutul lui '60. La granițele celor două păci zac cincizeci de milioane de morți. Cincizeci de milioane de vieți a costat distrugerea dominației de groază a lui Hitler, Mussolini și Horthy. Preț, mare, preț sîngeros. Se cunoaște, oare, acest adevăr?

Doar cincizeci de milioane de morți, pentru ca în Europa să putem respira aer liber.

Nu mă preocupa decît romanul. În exclusivitate. Mișcarea eroilor. Evoluția, frămîntarea lor. Vremurile acelea în care moartea a cincizeci de milioane de oameni reprezenta viața. Orice altceva mă lăsa rece. Radioul îl ascultam doar dimineața. Televizorul nu-l deschideam. Ziarele le răsfoiam în fugă. Din întîmplare, privirea mi s-a oprit la rubrica de decese: „Kozich Emese. Ne-a părăsit pe neașteptate, la 45 de ani. A fost înmormîntată la Anvers". În loc de orice alt anunț: „Familia îndoliată".

Mă gîndeam la Meskete. Mama ei o alinta așa: Meskete*. „Meskete la Anvers...". Corespundea și anul. La mijlocul lunii decembrie a anului o mie nouă sute patruzeci și patru, locuiau în piața Teleki, la parter. Familia Kozich era refugiată. Era o locuință evreiască, de trei camere. Au primit două camere. În camera dinspre curte, lucrurile lui Grünfeld Márton își așteptau soarta sub lacăt și sigiliu. Amîndouă geamurile dădeau spre gheretele talciocului. Pe partea cealaltă a pieții circula tramvaiul 23. De după gardul de piatră al cimitirului se înălțau obeliscurile de marmură și cupola. Cupola mausoleului Deák Ferenc strălucea albastru în razele soarelui palid de iarnă.

Erau geamuri cumplite. Părea că și pămîntul clănțăne. Rar izbutea să încălzească soarele. Mai înainte nu umblam prin locurile alea. De aceea m-am și îndreptat într-acolo: unde nu știam pe nimeni, și nici eu nu eram cunoscut de nimeni. Pe poartă, un bilețel în pioneze: „Închiriem pat pentru tineri onorabili". Am simțit că e pentru mine. Se făcea economie la lumină. Bucătăria era în semiîntuneric. În aer, aromă îmbietoare de mălai copt. Îmi fremătau nările. „Ceaș mai mînca...". Doamna Kozich stătea lîngă masă. Mă studia cu o privire bănuitoare.

— Atunci... Deci... Dacă hîrtiile îți sînt în ordine... Cu condiția asta! Am copil...

Am încuviințat. Cu o săptămînă înainte trebuia să mă înrolez. Au fost recrutați premilitari de șaisprezece ani. În gara Kisok. Haine de iarnă, hrană rece pentru două zile. Acolo am aflat, imediat după ce s-a întunecat, că vom mărșălui spre Germania. Am și mers pînă la piața Baross. Acolo am ieșit din rînd, ne-am legat șireturile la bocanci. A durat cam mult. Dar actele mele erau aranjate deja. Întinerisem numai cu... un an. Aveam exact cincisprezece ani.

În partea cealaltă a mesei, stătea ghemuită o bătrînă știrbă. De genunchii ei se sprijinea o fetiță cu păr mătăsos, cîrlionțat. Ochii ei căprui străluceau. A ridicat capul.

— Spui o poveste? a îngăimat ea.

Era Emese. Mama ei a zîmbit.

— Meskete, Meskete. Numai la povești ți-e gîndul.

Emese s-a apropiat de mine.

— Chiar spui?

Mama ei mi-a cerut șapte pengő pe săptămînă pentru găzduire. I-am plătit înainte. Mă așteptam la mai mult. Ei își duceau zilele în camera mică. În cea mare locuiam cinci tineri onorabili.

Cel mai vîrstnic, un slăbănog, un bărbat de vreo treizeci de ani, avea ceva la plămîni Tușea tot timpul. Uneori, se forța. Depozita cărbuni la gara Ferenczváros. Numai cărbune, fiindcă aprovizionarea cu cărbune era muncă de război. Nu se spăla niciodată. Zi și noapte întreținea aparența acestei munci. L-au umflat a doua zi de Crăciun, cînd în jurul Budapestei s-a terminat încercuirea și s-a declarat nulă orice scutire de serviciile militare. Îl chema Lajos. Nu l-am mai văzut niciodată.

Tibor abia împlinise cincisprezece ani. În septembrie a primit certificatul de ucenic. Era strungar în fier. Lucra la fabrica de muniții de pe strada Soroksár. Muncă de război în adevăratul înțeles al cuvîntului: strunjea piesele pentru puștile-automat. Pe 2 ianuarie ne-am mutat în beciul transformat în adăpost. Și în dimineața aceea a pornit spre fabrică. Pe jos. Tramvaiele nu mai circulau. Nu știu pînă unde a ajuns. De atunci n-a mai apărut.

Iancsi era și el trecut de optsprezece ani. A crescut în piața Teleki. Nu și-a cunoscut nici tatăl, nici mama. Era un tip a-ntîia, o haimana simpatică. Își cîștiga pîinea ca hamal. L-au înhățat pe 2 ianuarie, în timpul unei razii. L-au înrolat într-un proaspăt batalion de atac.

Pe 4 ianuarie, a fugit. Pe 5 ianuarie, se stinsese lumina. Luminam cu opaițe. Nu mai aveam nici apă. O căram din stradă, cu găleți și oale. Pe Iancsi l-a înșfăcat patrula. Ținea în miini cazanul de rufe. Pe data de 7, a apărut în adăpost cu oala plină.

— Apa abia țîrîia — a zis zîmbind.

Pe data de 9, l-au înhățat din nou.

Două zile a lucrat la desfundat străzi, a construit baricade pe strada Teatrului Național și în mahalaua din preajma pieții Matyas. După care din nou l-au umflat și l-au recrutat într-un detașament. A reapărut pe data de 12. S-a ascuns într-un depozit de haine vechi, al unui vînzător ambulant. În seara aia a fost prins și groparul. Îl chema Vendel. Un bărbat robust, de vreo douăzeci și cinci de ani. Un an și jumătate a fost pe front. L-au împușcat la degetul mare, motiv pentru care a fost demobilizat. Umbla în uniforma neagră a pompelor funebre. Cît era ziua de lungă, împrejurul cimitirului Kerepesi. Numai împrejurul cimitirului. Nu știam de unde și-a făcut rost de uniformă și de hîrtii. Dar pînă atunci îl respectau și santinelele gărzilor „nyilas". Au coborît în beci după ce s-a întunecat. Patru inși cu automate. Razie. Vendel a apărut, exact în timp ce se verificau actele. Cu o bucată mare de carne de cal sub braț. L-au lichidat urgent.

— Nu-l îngropăm, „frate". N-avem timp de pierdut. Trebuie să luptăm! Ia treci acolo...

Nici cu Vendel nu m-am mai văzut niciodată.

Dimineața, armele duduiau în cimitir. Sub poartă și-au făcut adăpost nemții. Pîndeau piața.

Doar mantalele erau nemțești. Ei erau șvabi de dincolo de Dunăre. În centuri le atîrnau grenade de mînă fără mîner. Unul dintre ei purta o șapcă de vară așezată fălos pe-o parte. Nu era cască de asalt.

— Hai, Stalin, hai...

Pronunța cu accent șvăbesc. Era caraghios. La fel de caraghioasă era și vitejia lui. L-a

* Joc de cuvinte (mese=basm).

(Continuare în pag. 15)

În românește de
ANA VÂLCU și
DOINA FLOREA CIORNEI

Redacția: Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1, telefon (981) 16242 ● Administrația: București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

Colegiul de redacție:
Redactor șef: Corneliu Sturzu
Secretar responsabil de redacție: HORIA ZILIERU
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Prețul unui exemplar: lei 5.
Abonamente: 6 luni, 30 lei; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin ILEXIM — departamentul export-import presă, București, str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 11226.

54737

I. P. Iași, cd. 924